ירוחם — סף יאוש

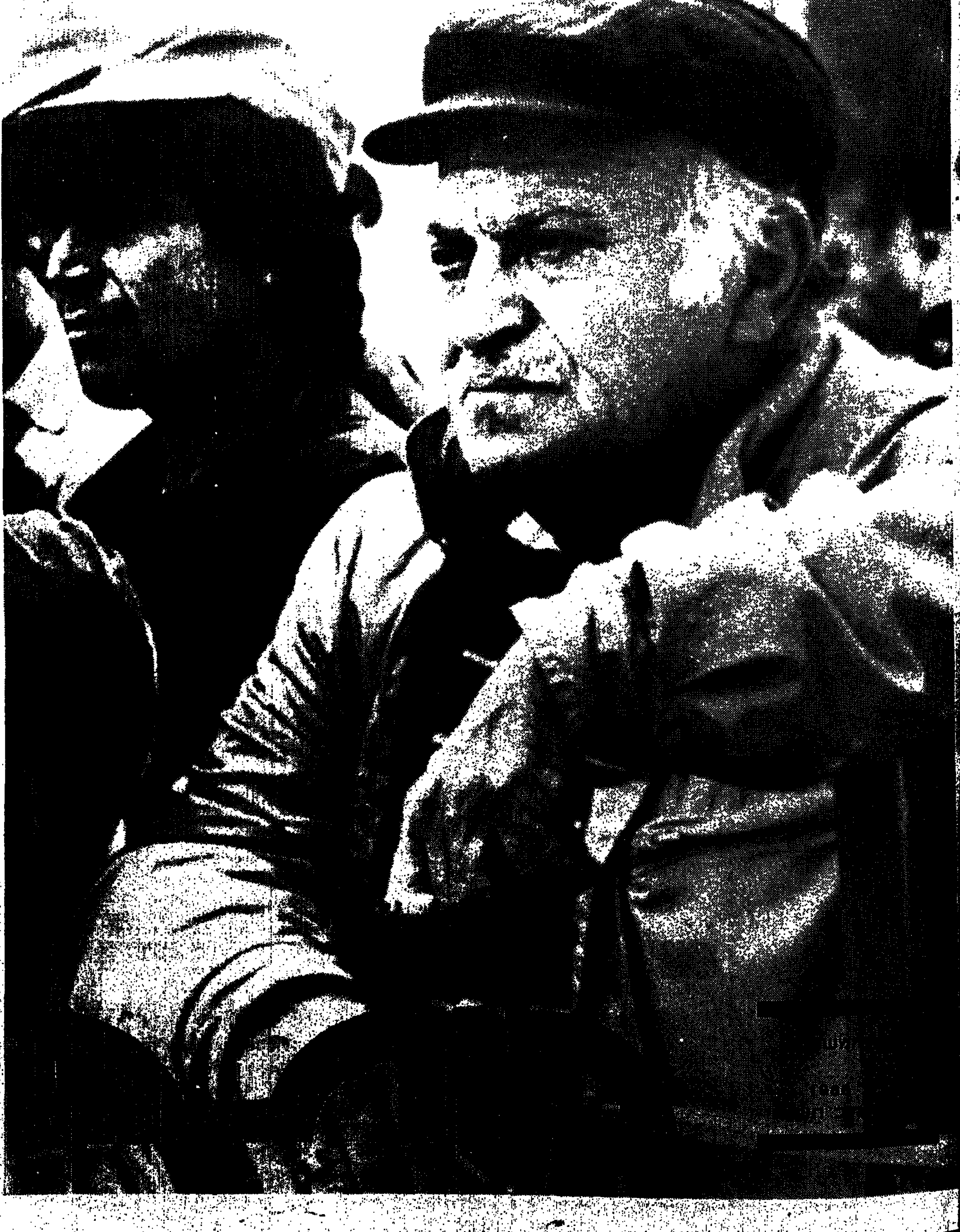

מי שם שם סאם, סם שם שם סאם?

(שדר ששלח שולץ לקראפי ולא הוכן כראוי)

הוצת נער שהתחפש לבי"ח למצות

נער מבני־ברק, שאמו אסרה עליו להתחפש לתחנת אוטובוסים ירושלמית, והוא שמע בקולה והופיע בתלבושת של בית־חרושת למצות, הוצת אור ליום ג' על־ידי אלמונים. כמה ילדים שעברו בקרבת מקום מחופשים למכבי־אש השתלטו על הדליקה ומנעו אסון כבד. הנער טופל במקום על־ידי סוטה־מין מחופש לאחות רחמניה שעקב אחריו לביתו וניסה לחדור אליו כשהוא עטוי מסכת נינג'ה. מתקן אזעקה אלקטרוני, מחופש לנביחות של כלב, הבריח את התוקף שנבלע בקהל החוגגים. המשטרה מחפשת.

ילד שהתחפש לשחר פרקים הודח בסיבוב הראשון

מביע חרטה על מעשיו: „אני מצטער. הייתי צריך להתחפש לעמוס מנסדורף". השופט התחשב בגילו הצעיר ובעברו הנקי. גליקשטיין נשר.

רב־חד־פעמי

סידרנו אתכם. אחד באפריל, אמר השבוע ראש הממשלה שמעון פרס, כשנשאל מדוע הצהירה הממשלה בעבר, כי היטל הרכב יהיה חד־פעמי ועתה מטילים אותו בפעם השנייה. בסך הכל התכוונו שיהיה חד־פעמי לשנת תשמ"ו ועתה מדובר בחד־פעמי לשנת תשמ"ז. אין דבר יותר רב־פעמי מהיטל חד־פעמי, הוסיף ראש הממשלה כשהוא שרוי במצב־רוח מרומם — וחוץ מזה הוזלנו השבוע את מחיר האורז.

הברוקרים בוריס וציגלר

העומדים לברוח לחו"ל בעוד שבועות מספר*

מודיעים:

נותרו כמה אופציות פתוחות בפני קיבוצים המעוניינים להשקיע את כספם בדרך המקובלת על התנועה הקיבוצית.

פרטים במשרדנו

* אין הברוקרים מתחייבים לברוח עם ההצעה הזולה ביותר או עם כל הצעה אחרת.

אזהרה!

כל המתחפש לפואבלו אספניול

שם נפשו בכף נושי קלרין.

הימנעו מתחפושות מסוכנות בפורים

הבורסה תצויד במכשיר לזקפה מלאכותית

המכשיר לזקפה מלאכותית, אשר הוכנס לשימוש בארץ, ואשר מאפשר בלחיצת כפתור להגיע לזקפה מלאה תוך שניות מספר, יסייע בתחומים מגוונים שבחלקם נחקרים עתה. כבר עכשיו ברור, כי מערכת הבריאות תצויד במספר מכשירים כאלה שיתואמו בניהום על־ידי מחשב מרכזי. ברגע ששר הבריאות ירגיש, כי מערכת הבריאות עומדת לפני התמוטטות הוא יפעיל את הזקפה האוטומטית. והמערכת הרופסת תתרומם ותתייצב. מועמדים נוספים לרכישת המכשיר הם הבורסה, מגזר החינוך ושירותי הרווחה. צופים כי תוך זמן לא רב תיפתר, בעזרת מכשיר הפלאים, בעיית הרופפות הלאומית ולא יהיה שום קושי לתמוך בכל מפעל כושל שהוא.

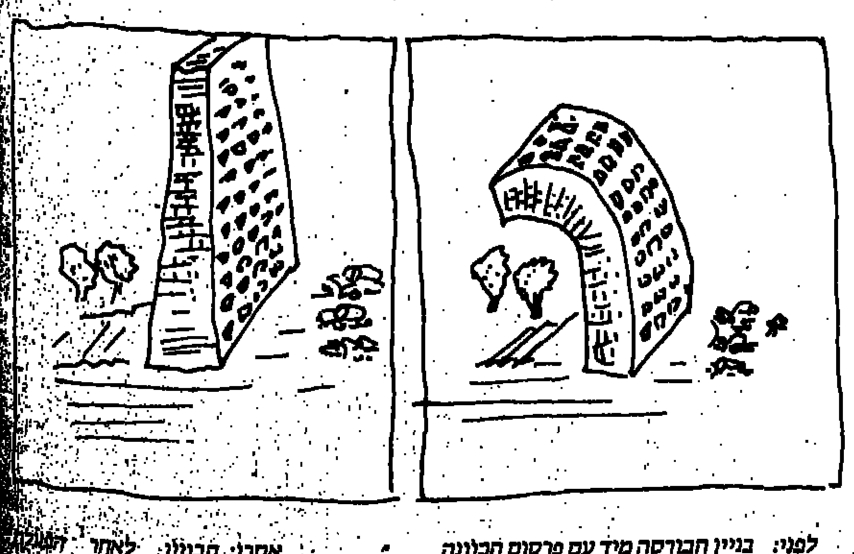

לפני: בניין הבורסה מיד עם פרסום הכוונה להטיל מס רווחי בורסה. *אחרי: הבניין לאחר הפעלת מכשיר הפלאים.*

התחפשה לספינה של ישו וטבעה בסחנה

צעירה טבריינית שהתחפשה לספינה מתקופה הנוצרית, יצאה להפלגת הבכורה שלה במימי הסחנה והקשר עמה נותק. כאשר תתגלה, תהיה זו הסירה הראשונה מימי ישו הנחשפת מחוץ למימי הכנרת. התגלית עומדת לעורר עניין רב בקהילת המדענים הבינלאומית ובמועצה האזורית. „מעלה הסחנה" כבר נערכים להפיכת האזור לאתר תיירות שוקק.

חשבתי שזה חמור מחופש

טוען להגנתו בן־מיעוטים שניסה לאנוס בן־אתונות

„זו מצווה להשתכר בפורים, אז אולי קצת הייתי שיכור — מודה היום הצעיר העזתי שנעצר בחשד לתקיפת חמור על רקע מיני ברחוב פינסקר בפתח־תקווה. הבחור טוען, כי היה משוכנע שלא מדובר בחמור אלא בעז מחופשת והקשר בין עזים לעזה קיים מעז ועד עולם. יצוין, כי החמור נמלט מיד עם בוא המשטרה ולפיכך אין מוציאים מכלל אפשרות כי שיתף פעולה עם תוקפו. העציר עלול לקבל מאסר עד עשר שנים, בחשד קבלת דבר במרמה. המשטרה, מצדה, מזהירה את ציבור החמורים שלא לקחת טרמפיסטים, בייחוד לא לאור היום ובאמצע רחוב פינסקר, פתח־תקווה.

אכל חמאת בוטנים ותובע פיצויים

„בשלי ג'ונסון אומר בתשדיר הפרסומת, שהוא גדל על חמאת בוטנים, [illegible] משוכנע שהוא מתכוון שזה מה שגרם לו לצמוח לגובה, לא תיארתי לעצמי [illegible] היא שמי שיאכל הרבה חמאת בוטנים יקבל את צבע העור של ג'י", [illegible] בורדסל מאוכזב, שמאז החל לאכול חמאת בוטנים בשפע, הוא נאלץ [illegible] משרד ממשלתי אישור שעבר גיור כהלכה או טבילה למהדרין.

האוהד תובע פיצויים מחברה היצרנית, או להלופין תוספת 16 סנטימטר לגובהו, טרם הוגש כתב הגנה.

אם סטיבן שפילברג לא קיבל אפילו נקודה באוסקר יכול בעז שרעבי להיות גאה על שקיבל נקודה אחת בקדם־ארוויזיון.

הטלוויזיה הישראלית בשיתוף עם הטלוויזיה הספרדית

שירת ספרד

פרק שלישי — שירת האש

12 הפזמונים הנבחרים ששרו יהודים בעלותם על המוקד.

השיר שיזכה במקום הראשון ייצג את ישראל בתחרות שבע האומות.

שירת האש — בחסות „מצות אביב" ו„מצות ישראל"

יצרני מצה שחורה לפסח

כתובת המערכת:
„על המשמר". רח' חומה ומגדל 2, ת.א
העורך הראשון: בצלאל לב ז"ל
עורך: אריה פלגי
עורכת משנה: תאיר זבולון
עיצוב גרפי: איתן פימנטל
ביצוע גרפי: שושנה זילבר

פרידה

נאווה חולבסקי מסיימת עם הגיליון הזה שבע שנות עבודה מסורה וטובה כמזכירת מערכת „חותם".
תודה מכל הלב, ולהתראות נאווה!

הפעם:

כתבות

■ יש יופי בירוחם — חלוצה דתית, שמאלית — מאת שלי יחימוביץ' 6
■ בשן ואין — אנחנו מקהים את שינינו — מאת שלמה סלוצקי 9
■ חיילי הבדיל ובגדי הצבעונין — הצגה, שהיא סדנה וחשיפה — מאת אילן שיינפלד 12
■ אגדות ילדים ואבק כוכבים — סרט על „עוץ־לי גוץ־לי" — מאת „על ישראל" 14
■ החוק הצ'כי ובן השר — [illegible] 18
■ [illegible] 20

מדורים וטורים

■ חראקירי — מאת לזר 16
■ חותם אישי — מאת יורם בן־פורת 17
■ שלום בית — מאת חיה יוסף 19
אלי הכהן — 2; עודד ליפשיץ — 2; זאב צחור — 2; ראובן רחוביצקי — 3; יהודה צור — 3; אריה פלגי — 3; אנדרש מואי — 3; ירון אליוסף — 4; שלמה סלוצקי — 4; שאול קנז — 4; מיכאל חרסגור — 5; עירא דביר — 5; אפרת עוז — 5; חיים מאור — 5; שמואל בונים — 8; רון כחלילי — 8
■ כל יום (עיצוב: רחל דבור) 22־27
■ בשער: לא תודה, לא עוקב — ירוחם (צילום: ישראל יוסף „ברק")

רשות דיבור — לפסנתרנית ברכה עדן

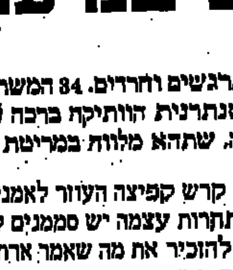

תחרות פסנתרנים – הרע במיעוטו

השבוע ראינו אותם שוב — מתוחים, נרגשים וחרדים. 34 המשתתפים בתחרות לפסנתר ע"ש ארתור רובינשטיין. שאלתי את הפסנתרנית הוותיקה ברכה עדן, האם אין טעם־לפגם בתחרות של אמנות מעודנת כמו מוסיקה, שתהא מלווה במריטת עצבים?

קשה לומר שיש דרך אחרת; תחרות היא קרש קפיצה העוזר לאמנים בראשית דרכם להגיע לבימות המפורסמות בעולם. יחד עם זאת בתחרות עצמה יש סממנים לא־סימפטיים ואני יכולה לומר, כרע במיעוטו. בקשר לכך אולי כדאי להזכיר את מה שאמר ארתור רובינשטיין עצמו — שעל כל אמן דגול המופיע בפומבי, יש מאה היושבים בבית.

האם היית בין השופטים בתחרויות?

שפטתי בתחרויות ברחבי העולם וכן גם פסנתרנים אחרים מישראל. בדרך־כלל איני יוצאת שבעת־רצון בתום תחרויות שכאלה, ולכן אני משתדלת להמעיט ליטול בהן חלק כשופטת. תמיד מקננת בי ההרגשה שהפסיקה אולי החמירה מדי עם המתמודדים.

האם נחשבת תחרות רובינשטיין יוקרתית מבחינה בין־לאומית?

תחרות רובינשטיין יוקרתית בהחלט, אולם קיימות יוקרתיות ממנה, כמו זו שמתקיימת באוסטרליה אחת לשלוש שנים.

האם מופיעים בתחרויות באלה גם פסנתרנים ממדינות ערב? מזרח אירופה? וסין העממית?

ככל שזכור לי לא הופיעו נציגים ממדינות ערב בתחרויות פסנתרנים. לעומת זאת אמנים ממזרח אירופה נמצאים תמיד בתמונה. אשר לסין העממית — בתקופה האחרונה, כלומר, בארבע־חמש השנים האחרונות, יש להן נציגות קבועה בתחרויות — כוחות מעולים, ואני מעריכה שיהיו להן כאלה גם בעתיד.

● אלי הכהן

מלה רעה

לא לערבים בלבד

לפני שנה היה סוער
צילום נעם ליר

גם היהודים בישראל חייבים לציין את „יום האדמה". לערבים בארץ זהו יום של מחאה, הן נגד הפקעת האדמות והן נגד כל מעשי העוול, הקיפוח והאפליה מהם הם סובלים.

ליהודים „יום האדמה" צריך להיות יום של חשבון־נפש, יום שבו מכים על חטא, חטאו של הרוב, שאינו נותן למיעוט את מה שמגיע לו.

דווקא השקט שאפיין את אירועי „יום האדמה" האחרון צריך לגרום לנו, ליהודים, לחוש בושה עמוקה. מה גרם לשקט הזה? מצד אחר — המתינות והתבונה של רוב ראשי הציבור הערבי, ובמיוחד של ועד ראשי המועצות המקומיות והוועד להגנת האדמות. מהצד היהודי — תרמה לשקט הזה ההתנהגות הנבונה של השלטון; המשטרה „שמרה מרחוק" ולא נכנסה ליישובים הערביים בהם נערכו ההפגנות. „הארץ" ציטט קצין משטרה שאמר: „נותנים להם יום בשנה להתבשל במיץ של עצמם ולהוציא את הקיטור"... למרות הניסוח הבוטה, זו גישה נכונה — והיא שגרמה לכך שהמפגינים הערביים מנעו בעצמם מעשים מתגרים כמו הנפת דגלי אש"ף.

אילו היתה לנו התבונה הזו ב־1976, אילו המשטרה, משמר הגבול והצבא היו נמנעים גם אז מכניסה ליישובים הערביים בעת ההפגנות שהתקיימו באותה שנה נגד הפקעת הקרקעות — לא היתה שפיכות דמים, ולא היה כל צורך ביום הזיכרון לאירועים המעציבים האלה — „יום האדמה".

יותר מזה: השר וייצמן, המטפל ברגישות והבנה בבעיות הסקטור הערבי, הכריז השבוע, לפני „יום האדמה", שלממשלה אין כל תכנית להפקיע קרקעות נוספות מערבים. ושוב, אילו גם ב־77 היתה הממשלה נמנעת מהפקעת קרקעות, ולא היתה פוגעת בכבשת הרש, במעט האדמות שנותרו בידי הערבים אחרי שורשרת הפקעות ארוכה מאז הקמת המדינה — לא היינו יודעים „יום האדמה" מהו.

השקט השבוע הוכיח שערביי ישראל מסתפקים במועט. כמה גילויים קטנים, כמעט סמליים, של רצון טוב מצד השלטון, הספיקו כדי להרגיע את הרוחות. היה שקט, למרות שעדיין אין פתרון לבעיות החשובות והמשמעותיות של המיעוט הערבי. המשטרה מנעה את בואו של כהנא לטייבה, וזהו צעד שיש לשבחו. אבל, מסתיים מושב נוסף של הכנסת, ועדיין לא נחקק חוק נגד גזענות.

אחרי 38 שנות קיום המדינה, ערביי ישראל מקופחים בשכרם, וחשופים יותר לאבטלה מאשר היהודים. ביישובים הערביים כמעט אין תעשייה, ותקציבי המועצות הערביות עלובים ביותר, וכך גם השירותים שהן מסוגלות לתת לאזרחיהן. יהודים רבים מגלים כלפי ערביי ישראל יחס משפיל ומבזה. משטרת ישראל, שנהגה השבוע באיפוק, מגלה תכופות יחס קשה לעצירים ואסירים ערביים, הסובלים לא פעם ממכות ועינויים. יש מקומות שבהם לא הסתיים עדיין, למעשה, הממשל הצבאי הידוע לשמצה, זה שבוטל להלכה כבר ב־1963.

ברהט, היישוב הבדווי הגדול בארץ, שיש בו כ־20 אלף נפשות, מכהנת עדיין מועצה מקומית ממונה, שלא נבחרה על־ידי התושבים, ובראשה עומד פקיד יהודי של משרד הפנים, השולט ביד רמה בנתיניו הבדווים. ברהט יש תושבים משכילים ונבונים ושפע מועמדים לתפקיד ראש המועצה, לא פחות מאשר בעיירות היהודיות בנגב: שדרות, אופקים וירוחם, הן עיירות קטנות יותר, ולמרות זאת יש להן ראש מועצה נבחר משלהן. פירוש הדבר — שבעיני השלטונות אנשי רהט הם עדיין אזרחים מסוג ב' שאינם ראשים לנהל את ענייניהם בעצמם.

אפליה וקיפוח אינם עניינו של המיעוט המופלה בלבד, הם גם מעניינו של הרוב המפלה והמקפח, ולכן אנו, היהודים, צריכים לציין את יום האדמה. מפ"ם ור"ץ משתתפות בעצרות הערביות, אך אין בכך די: צריך להגביר גם את ההשתתפות באירועים האלה וגם להפוך את „יום האדמה" ליום של מפגשים וקירוב לבבות, יום שבו יתקיימו בבתי־הספר ובאוניברסיטאות דיונים ושיחות על מעמדם של ערביי ישראל. יום האדמה צריך להפוך לאירוע המרכזי בתכניות החינוך לדמוקרטיה ולסובלנות, ולשיאו של המאבק בגזענות ובאפליה. על הממשלה והכנסת לציין את היום הזה ולדון בו בדרכים לשיפור מעמדם של ערביי ישראל. זה לא עניין לערבים בלבד.

● עודד ליפשיץ

נורה אדומה

מחקר גרעיני – לדבר על זה

מה שמעורר השתאות הוא שמעולם לא התקיים דיון ציבורי בנושא. בארץ הנקרעת על כל חייל הנפגע בלבנון אין מדברים בסוגיה קיומית שמשמעותה חורגת מכל הנושאים הנמצאים על סדר היום שלנו גם יחד, ואשר מחירה, ביום פקודה רעה, יכול לעלות במחיר כל הרעיון והחיים שנקבצו כאן.

הדברים הנפתלים הללו הם ביטוי לחרדה אישית הולכת וגוברת. החרדה ניזונה משמות ומושגים כמו פונדמנטליזם, קראפי, מצב צה"ל, שרון, רוטציה, פקיסטן, ועיירת חרות. יש להם קשר למגוון האפשרויות שלאחר הקיפאון המדיני, גם לאפשרות ההיא.

המעט שניתן לעשות במצב של חרדה הוא להעלות את הדברים ולשוחח עליהם. בנושא שלפנינו אין זה רק למען ההיגיינה הנפשית, אלא גם למען ההגינות ההיסטורית: מי שעלול לתת את הדין זכאי להביע עמדה.

● זאב צחור

תמונת מצב

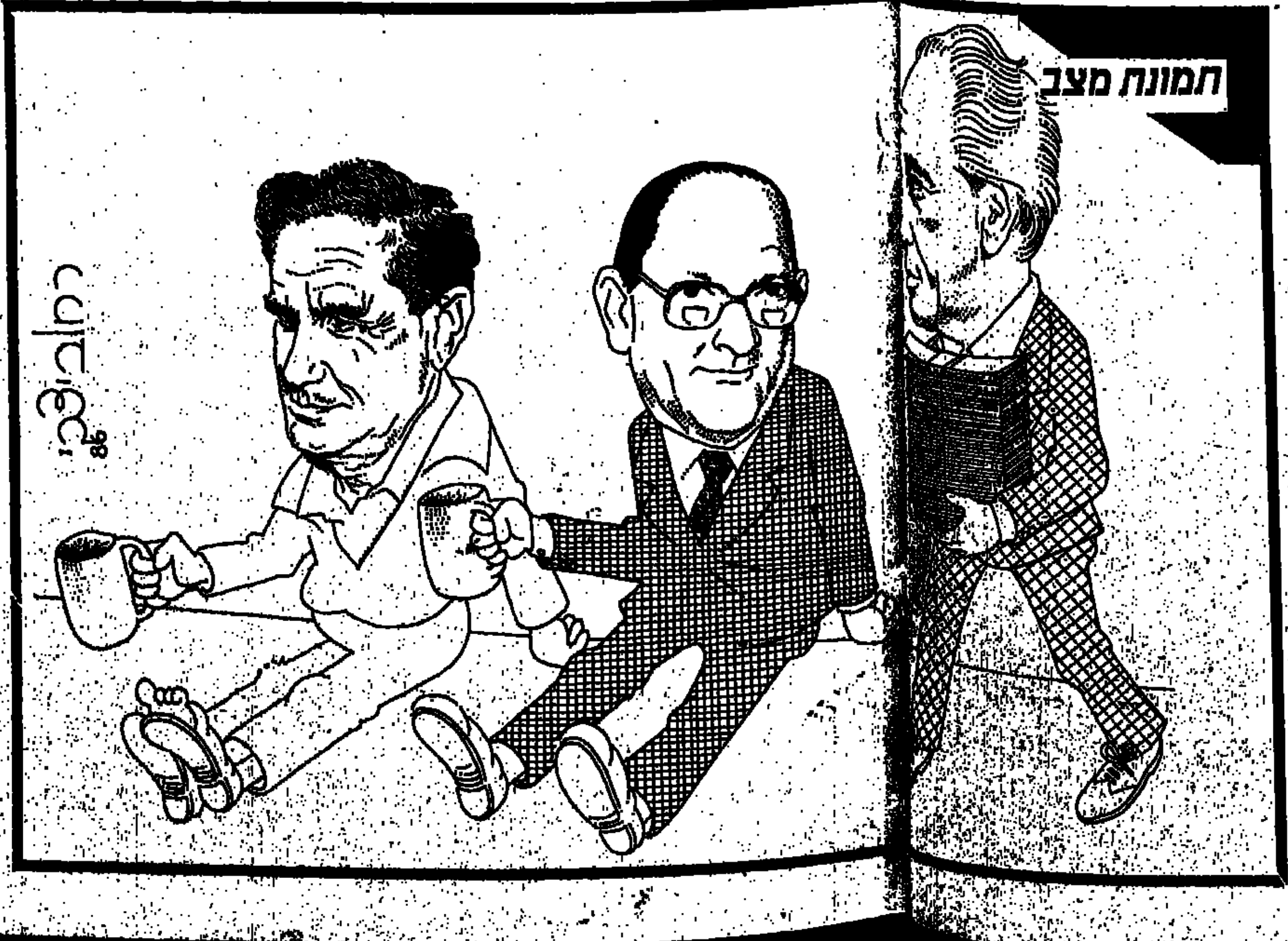

עוד שבוע

חזון

„הממשלה מרחפת בחלל"

השר גדעון פת
ביום עיון לטכנולוגיה בחלל

מה יהיה?

בין קטיושה לקטיושה

כניגוד לצפוי ולחששות שהשמיעו ראשי היישובים באצבע הגליל, הגיבו התושבים באזור באיפוק ובבגרות לירי הקטיושות על קרית שמונה לפני שבוע ועל אצבע הגליל ביום ראשון. לא מנוסה כללית ולא תגובות זועמות של התושבים. פעמיים נפלו קטיושות לפני כחצי שנה בקרית־שמונה בשעות לילה מאוחרות. נגרמו נזקים לכלי־רכב והתגובה היתה שקטה. אז גרסו מנבאי השחורות שכאשר הקטיושות תיפולנה באמצע היום ויגרמו נזקים תהיה התגובה חריפה. לפני כחודשיים בשעות בוקר כאשר רבים הלכו לערוך את קניותיהם בשוק הומה אדם נחתו קטיושות בקרית שמונה ורק בדרך נס לא היו נפגעים. כלי רכב ניזוקו ושמשות נופצו. איש לא עזב את העיר, אך מנבאי „הבהלה ההמונית" ניבאו שכאשר תיפולנה קטיושות ליד בתי־ספר ויהיו נפגעים „אז תראו מה יקרה כאן".

ביום חמישי לפני שבוע אכן נפלה קטיושה בבית ספר רנציגר בקרית שמונה. ילדים נפצעו. מורה נשרטה קלות מרסיסי זכוכית. שעתיים לאחר מכן בביקורנו במקום לא ניכרו סימנים מיוחדים לאשר התרחש קודם לכן. לא היתה בהלה. התאפקות מרבית. התושבים זרמו לשוק הסואן כרגיל בימי חמישי.

יניב מסיקה, בן 15, שנפצע מרסיסי הקטיושה בעת ששיחק כדורסל נשמע ביום ראשון מאושש. ביומיים האחרונים קיבל טיפול ועבר בדיקות, אך הוא מגיע מדי יום לבית ספרו כיתר חבריו. „בשנים האחרונות התרגלנו לביטחון ונהנינו משקט. לא מפחד לחזור לבית־הספר, אך שוב יש חשש בלב. אי־אפשר להגיד שאני מרגיש כמו שהרגשתי לפני שבוע, שקט ובטוח."

אביו של יניב, השוהה עתה במילואים, חזר לכמה שעות לביתו לראות את בנו. יהודית אשתו אומרת שאלה הם חיי תושבי העיר: „החיים חייבים להימשך. לא נעזוב גם אם אני יודעת שהמצב יימשך. אני משוכנעת שצה"ל עושה הכל ואני לא רוצה בהפגנות המוניות כתגובה, כי מזה לא יצמח דבר".

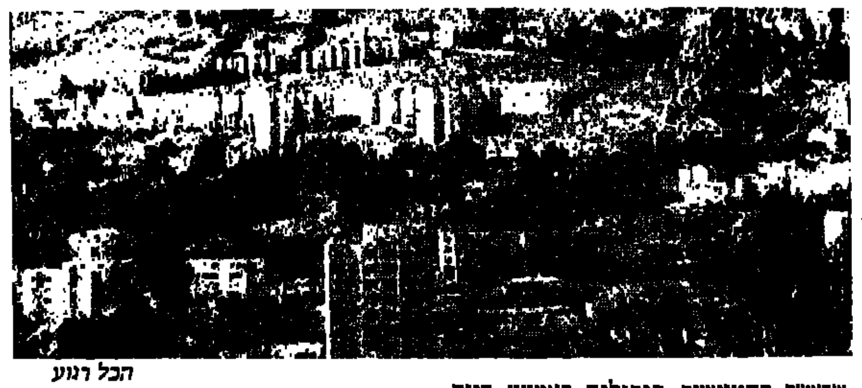
הכל רגוע

ירון שור מנהל בית הספר רנציגר גורס שאין כאן השלמה מחוסר ברירה, אלא הכרה מלאה יש להמשיך לחיות, כי זאת עירנו וכאן מקומנו.

יהודה חי העומר בראש מחלקת החינוך במועצה האזורית „מבואות חרמון" המאגדת את מושבי אצבע הגליל, מציין שמושבי המועצה לא נכנסו למצב חירום, גם לא במערכת החינוך, בגלל ירי הקטיושות ביום ראשון. „אנו מקווים לטוב, ולא רוצים להיכנס למצב חירום, כי משוכנעים שזאת תופעה חולפת, ושצה"ל יוכל להתגבר על התופעה כפי שהתגבר על מצבים אחרים".

זאת התחושה בראשית השבוע בקרב תושבי אצבע הגליל. ייתכן שמקורה בהכרה שאת הפתרון האחר, של כניסה מאסיבית של צה"ל לדרום לבנון, כבר ניסו, והתוצאה לא היתה כל כך מוצלחת.

● יהודה צור

אירוע

חלוקת פרס ק. צטניק

הנאום שלא נאם

לא נתנו את רשות הדיבור לסופר ההונגרי־יהודי, אנדרש מואי. הוא דווקא רצה לשאת נאום. בשביל זה הוזמן, בין היתר וגם כדי לקבל את הפרס הייחודי, היוקרתי על שם ק. צטניק לתודעת השואה. יש בהענקת פרס זה מן השמירה על הרצף ההיסטורי והוקרה לסופר. ובשביל מואי, במקרה זה, הצלת־מה מן הלבטים הפוקדים אותו מאז ירד מן הארץ, לאחר שהות קצרה בה, לפני יותר משלושים שנה.

המשורר מואי

אבל רשות הדיבור לא ניתנה לו. מהתלת הגורל: במולדתו הקומוניסטית קשובים לכל מלה היוצאת מפיו. אך בארצנו החופשית, המלים המעטות שביקש לומר, נותרו ענוו. איש לא סתם את פיו, חלילה. הדברת הישראלית המצויה שלנו, בתוספת ליקויים בתכנון, מנעו ממנו את אפשרות הביטוי.

כל זה קרה ביום ראשון השבוע, בבית הנשיא. בבית המיועד לאכסן מעמדות סמליים ומפגשים של התרוממות־רוח. בטקס חלוקת הפרסים למשורר הפולני י. פיצובסקי ולמשורר אנדרש מואי ההונגרי, הושמעו דברי פתיחה, ולאחר מכן שלושה סיפורים של ק. צטניק (במקום אחרו, פרופ' אפרים שמואלי העריך את פועלו של המשורר הפולני: האריך האריך ולא הרפה. רעיית המשורר קיבלה את הפרס בשם בעלה. קראה את דבריו שזכו כמובן לתרגום. הנשיא שאמור היה לחתום את הטקס, ביקש להקדים בגלל התחייבויות קודמות, נטל את המיקרופון, השמיע נאום ועזב. עדות מוחשית לשיבוש הזמנים, שעצבן את הקהל בלאו הכי, באווירתן הדחוסה ממילא של התכנסויות המעלות את אימי השואה.

נותרה עוד חלוקת הפרסים — עליה אי אפשר היה לוותר — ודברי הערכה ממצים על יצירתו של מואי. אותם נשא המשורר איתמר יעוז־קסט. לאחר סיום דבריו, הודיעו לפתע על נעילה. הקהל למוד־הסבל נבוך. מדוע הוסיפו עלבון על שיבוש? מדוע קופח דווקא המשורר, שנכח בטקס, נתבקש לנאום, והיה לו מה לומר?

כפי איש לא היתה תשובה. מואי נפגע, חבריו התביישו, וגם דברי ההתבדחות ההונגריים־יהודיים, המוצלחים בדרך־כלל, לא הפיגו את המתיחות.

(הנאום במלואו, במדור „תעודה", בהמשך).

● אריה פלגי

תעודה

להמרות את פי השיכחה*

מדוע אתה כותב שירים על נושאים יהודיים? — הרבו לשאול אותי יהודים רבים בהונגריה. עד לפני שנים אחדות; ואני מצאתי כי יהודים אלה, למעשה, שואלים אותי מתוך שהם מתביישים ביהדותם — באמצעותי. והנה שמתי לב גם לעובדה, שהאנשים הללו מבקשים לעקוף כל דבר שנודף ממנו ריח של יהדות, אף כי הפחד השוכן בקרבם מפני היהדות — הוא־הוא המרכיב היהודי ביותר בכל הווייתם.

ואולם, אשקר אם אומר, שאני עצמי הייתי נקי תמיד מפחד זה, שהמסקנה העולה ממנו היא, למראית־עין לפחות — אל לו ליהודי בהונגריה לכתוב שירים על נושאים יהודיים.

אני מאמין: זכותו של אדם להתכחש לעברו, בתנאי שהוא עושה כן מתוך בחירה חופשית. אשר לי — אילוצים וכחירה־מדעת שימשו בערבוביה משך זמן רב למדי, עד בוא ההצטללות הסופית, עד לראיית עצמי, באורח סופי, כמשורר יהודתי בהונגריה, שהשואה הינה בתשתית עולמו היצירתי, ללא כחל־ושרק־והתחמקות.

אך כאן, לרגל קבלת פרס נכבד זה, ניצב אני אל־מול בעיה, שייתכן שהיא מוכרת לכם בישראל: האם השמדת שישה מיליון יהודים, ובתוכם אבי ורוב בני־משפחתי — האם כל אלה אינם טרגדיה גדולה כל כך, ששוללת ממני את הזכות לקבל פרס עבור יצירותי העוסקות באותה טרגדיה עצמה?

אכן, שאלה זו טורדת את מנוחתי כל הדרך בבואי לישראל, עד אשר הבינותי לפתע, כי יש שוני רב בין קבלת פרס כעין זה באירופה, ובעיקר באירופה המזרחית — גיא־החיזיון של השואה, לבין קבלתו במדינת ישראל.

ואת ועוד, שנים רבות התייסרתי בשאלה: האם מוצדקת היתה בחירתי להיוותר בהונגריה בתור סופר יהודי בעל מודעות של ניצול־שואה, הרואה את ייעודו בכתיבת קורותיה של יהדות זו — בכלים ספרותיים או בכלים אחרות — בתור מי שרואה עצמו מופקד על נעילת שעריהם של בתי־כנסת שנהרסו, והמשליך את המפתחות השמימה, לידי הקדוש־ברוך־הוא?

והנה, כבחינת מענה לספקותיי המייסרים — מצאו לנכון בישראל לגמול לי גמול בצורה של מתן פרס...

ואם מותר לו, לאדם כמוני, לנקוט לשון־של־מליצה — הרי אומר כי ביום זה הנני מאושר תכלית־האושר. אני מאושר על שכאן, במדינת ישראל, מצאו בני־אחי כי נודעת משמעות כלשהי ליצירתי, אף שנקבעה מתוכי מחוץ לגבולותיה של המדינה. אני מאושר על שנכונים בישראל לראות את קשריי הכפולים כגשר בין שתי הוויות עולם, ולא כתהום המפרידה בין השתיים, בבחינת תרתי דסתרי.

בכתיבתי אני מייצג את עולם ניצולי השואה, דהיינו — את האתמול, אך התגרר לי, כי הבטחה זו לאחור — יש לה אחות־תאומה כיום גם כאן, בישראל, שכן זוהי הבטה לאחור למען המחר. ואמנם, אתם פה ואני שם, מבינים, כולנו, כאחד, כי מתוך ההיסטוריה שלנו רבת הנדודים והמערה אסור להניח אפילו לפיסת־הנייר הזעירה ביותר לרדת לטמיון. אנחנו, אשר לא־יילאו נפרדים מעולמנו זה, מחובתנו להותיר אחרינו את צו ההנצחה למען הדורות.

מלאכתנו — מלאכת־יסורים היא, שכן מוטלת עלינו החובה להעניק יופי דווקא לדברים שהם רצופי סבל איום־ופוטי.

אך זוהי חובתנו כסופרים: להמרות את פי השכחה.

● אנדרש מואי

* הנאום שלא נאם

ערב בחירות

הקמפוס אדיש

הקירות רועשים

הבחירות לאגודת הסטודנטים של אוניברסיטת ת"א יתקיימו בשבוע הבא. בחירות מוזרות בסימן של ניגודים.

אגודת הסטודנטים של ת"א גדולה מדי, ואינה יכולה להיות זניחה מבחינה פוליטית. היא הגדולה באגודות, שולטת באופן ישיר על ההתאחדות הארצית של הסטודנטים, ומהווה כוח מרכזי במשמרות הצעירות של המפלגות.

מצד שני — האדישות. לסטודנט התל־אביבי באמת לא אכפת מי ישלוט באגודה.

הפעיל הסטודנטיאלי בת"א נכנס לפני הבחירות לשיחה עם עוזי ברעם או רוני מילוא, המסבירים לו כמה חשוב לנצח בבחירות אלו, חוזר לקמפוס ונתקל בסטודנט משועמם ואדיש. המפלגות הגדולות מקציבות מאות, ואפילו אלפי דולרים לתעמולת הבחירות. ולסטודנט לא אכפת.

הפעילים עצמם, מתרוצצים בחודש האחרון של לפני הבחירות כעכברים מורעלים, אדומי־עיניים, מטלפנים, מדברים, מנסחים, מפסיקים ללמוד, לאכול ולישון — והסטודנט בכלל לא יודע מתי הבחירות ומי מתמודד.

ועדת ההסברה של הרשימות המתמודדות עמלות שעות בניסוח אסטרטגיית הסברה, וטקטיקה, משקיעים מחשבה רבה בניסוח כרוזים ומודעות שאיש אינו קורא.

רשימה אחת, זו השלטת, מתגאה בכך שהורחבה מעורבות הסטודנטים בוועדות ההוראה של הפקולטות. השנייה, האופוזיציונרית, טוענת שלא נעשה מספיק. הסטודנט המצוי בכלל לא יודע מה זאת ועדת הוראה, ומה בכלל יש לסטודנטים לחפש שם.

השנה מתמודדות בבחירות שתי רשימות: „אלטרנטיבה", השלטת, שהיא קואליציה הכוללת את: תא הסטודנטים של מפלגת העבודה, „צוותא־ת"א" משותף למפ"ם ולרץ, ו„קמפוס" — קבוצה יהודית ערבית. מולה מתמודדת „סטודנטיון" — איחוד של תאי הסטודנטים של הליכוד, התחיה, המפד"ל ושאר מיני ימין. בתוך כל רשימה קיימים הסכמים קואליציוניים, הסכמי חלוקת המועמדים למועצה, חלוקת חברי הוועד, חלוקת תקציב הבחירות ועוד — הסכמים שהושקעו בהם זמן, מחשבה ותככים פוליטיים, שלא היו מביישים את חברי הכנסת.

הבחירות הן אזוריות. האוניברסיטה מחולקת ל־70 אזורי בחירה, כל מפלגה מעמידה מועמד מטעמה בכל אזור. המועמד עצמו משחק על שני מגרשים: „תבחרו בי כי אני מתאים" מצד אחד, וז „תבחרו בי כי אני משתייך למפלגה הזאת" — מצד שני. הנבחר באזור הבחירה שלו נהיה חבר מועצה — המקבילה לכנסת ברמה הארצית. המועצה ממנה את הוועד — שהוא ממשלת האגודה. השולט במועצה שולט גם בוועד, ולמעשה שולט באגודה. שיטת הבחירות האזורית־אישית מקשה מאוד על הפעילות: „איפה נמצא עכשיו מישהו הלומד פיזיותרפיה לתואר שני, שיהיה מוכן להיות מועמד מטעמנו?" „אולי יש למישהו חבר מלימודים פלנטריים שיהיה מוכן לרוץ?"

כך או כך, הצליחו שתי הרשימות למצוא 70 מועמדים, ומילאו את כל אזורי הבחירות. היום מתנהלת ביניהם מלחמה מעל גבי לוחות המודעות. הימין צועק כי האגודה, הנשלטת על־ידי השמאל, מפגינה קו אנטי־ציוני, והשמאל עונה בתמונות מוועידת חירות.

בבחירות עצמן יצביעו, כנראה, רק כ־5000 סטודנטים (מתוך 20000 הלומדים באוניברסיטה). אם יצביעו יותר ייחשב הדבר כהישג, ויהיה גם מי שיתגאה ב„פריצת מחסום האדישות הסטודנטיאלית".

מי ינצח? כנראה שהשמאל ינצח שוב, זאת על סמך הערכה ריאלית: מדעי הרוח והאמנויות מצביעים, באופן מסורתי, שמאל; משפטים, כלכלה ומנהל — ימין; מדעי החברה — חצוי, נוטים לשמאל; מדעי החיים — אדישים לגמרי, ובהנדסה הכל פתוח. באוניברסיטה בה לומדים 60% מהסטודנטים מדעי־הרוח והחברה, טובים סיכוייו של השמאל, לפחות על הנייר.

אחד מהשניים — דודי ברמן ממפלגת העבודה, או רוני חיימובסקי מהליכוד, יהיה יו"ר האגודה. הוא יוכל להתייצב בפני הבוסים שלו במפלגה ולדרוש קידום. במפלגה יטפחו לו על השכם, ויגמלו לו. ברבות הימים נמצא אותו, כנראה, גם בכנסת, כשבביוגרפיה האישית שלו יהיה כתוב — „היה מנהיג הסטודנטים בת"א". איש לא יהיה שם להזכיר לו שרק 25% מהסטודנטים טרחו להצביע. הסטודנט התל־אביבי לא יטרח לקום ממקום מושבו בקפיטריה.

פשוט לא אכפת לו.

● ירון אליוסף

חוויה

ספר למשפחה

פתאום קם אדם בבוקר ומרגיש שזה הזמן לשבת לכתוב את ספרו.

„פרקי אבות" הוא הספר, ויהושע פייגון הוא האיש. הוא נשוי לפעילה קומוניסטית, ובתחילת קריירה מצליחה, כקריין רדיו וכעורך־דין בארגנטינה, „נדלק" לציונות, ערב קום המדינה, ובגיל 27, ב־1951 עזב את העתיד המובטח בבואנוס־איירס ומגיע יחד עם קבוצה של יותר משלושים אקדמאים מגרים להגשמה בקיבוץ רמת השופט. מאז ובמשך 20 שנה הוא רועה צאן בהרי מנשה.

פעם אמר יהושע פייגון שאת הרומן האישי שהוא כותב על דורו, הוא כותב מתוך שנים סיבות שונות, אותן מנה ולבסוף הנות שהספר יהיה, בעצם, ספר למשפחה.

בבית התפוצות, בערב העיון שנערך לכבוד הופעת הספר, ביום שלישי האחרון, נראה היה שהתכוון למשפחה ה„שומרית" הארגנטינאית, אשר באה כולה לקבל אישית את הספר שפייגון הקדיש לה.

היו שם, על הבמה ובקרב הקהל, פעילים ומנהיגים מתקופות שונות, של הקהילה הארגנטינאית, ששמותיהם (יוסף איציקסון, יהודה עדין, נתן פריינין, ליאו סנקמן, נחום סולן ויצחק גולדנברג) חרותים בזיכרונם של יוצאי אמריקה הלטינית בישראל כראשי המאבק נגד האנטישמיות בארגנטינה, על זכויות האדם ולמען הציונות שהם הגשימו אישית בעלייתם לארץ. לא במקרה כל השמות הללו קשורים, בצורה זו או אחרת "למשפחה השומרית", הכינוי המקובל בדרום־אמריקה למפ"ם ולקיבוץ הארצי.

במשך שלוש שעות עטפה בועה מסתורית את האולם ההומה של בית התפוצות. הבועה השכיחה לרגע שבחוץ העולם כמנהגו נוהג, וישראל אינה עוד ישראל של 48', של דור הפלמ"ח ושל דור חלוצי אמריקה הלטינית. לרגע נשכח שהיום לא עולים משום לישראל כדי להצטרף למאבק על חברה חדשה, וכמעט אין כאן מאבק על חברה חדשה, שאפשר להצטרף אליו. נשכח לרגע, וכולם שקעו בזיכרונות אותם ימים, בהם היה קשה יותר וטוב יותר. אלא שאני בן 30 עולה מארגנטינה — סובבתי את ראשי וחיפשתי את בני דורי. לא מצאתי — מלבדי — צעירים מתחת לגיל 40.

● שלמה סלוצקי

עוד שבוע

ההיסטוריה צעירה תמיד

מיכאל הרסגור

סאלאמי

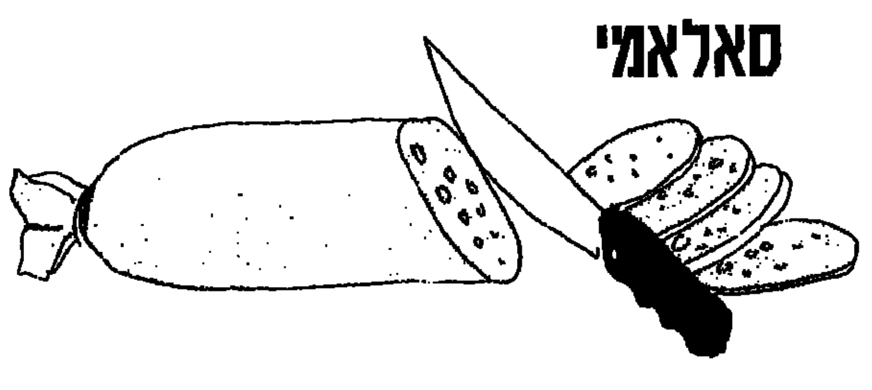

שיטת הסאלאמי ידועה בפוליטיקה. אם ברצונך להדביר אויב, אך לא בהיעלם אחד, הנך פורס ממנו פרוסות־פרוסות, עד היעלמותו הטוטאלית. כפי שעושים לסאלאמי בסכין חדה, בהכנת סנדוויצ'ים.

במלוך יצחק נבון במשרד החינוך, לא הכניס דבר מהשקפת עולמו במערכת החינוך. כך פעל בניגוד לקו הפעולה של קודמו, מר זבולון המר, אשר שפך לתוך המערכת טונות של אורתודוקסיה מוסווית ל„יהדות".

במלוך יצחק נבון הצליחה החזית האורתודוקסית לעשות במשרדו כבתוך שלה. היא צפצפה על ניסיונותיו האנמיים להפגיש נוער יהודי, כולל נוער דתי, עם נוער ערבי. החינוך לאנטי־גזענות, עליו הכריז, לא חדר כלל לזרם הממלכתי־דתי. לעומת זאת פולשים אנשי חב"ד ו„אור־שמח" לבתי־הספר הכלליים באין מפריע.

ועתה התבשרנו שתחת ניהולו של השר מתנועת העבודה יתחילו תלמידי הזרם הממלכתי־כללי ללמוד תפילות. החינוך לתפילותיזציה מתבסס על חומר שהוכן על ידי „המחנך הוותיק" שלמה קודש (ואיזה שם מתאים): יצחק נבון מיהר, כמובן, לאשר הסגת־גבול חדשה זאת של כוח־המחץ האורתודוקסי, ולכרסם עוד יותר בחינוך ההומניסטי.

שלמה קודש הכין את מבצע התפילות שלו לפי דרישתו של הרב דניאל טרופר, ראש תנועת „גשר". תנועה זאת מכריזה, בתמימות, שמטרתה להפגיש נוער חילוני עם נוער דתי. למעשה זהו ארגון מסיונרי אורתודוקסי, המשתדל להסתיר את כוונותיו האמיתיות. אך נבון אינו מודע לאופיה של המלחמה הרעיונית המתנהלת במשרדו יותר משהיה חברו לממשלה, אריק שרון, מודע לאופיה האמיתי של המלחמה הפיסית אותה ניהל בלבנון.

לרגל הפעלת תכנית התיפול (והקניה מרוכזת של תפילות) השתפך „המחנך הוותיק" קודש בשפע ראיונות. מהם למדים אנו שתיפול הזרם הכללי נועד להוציא את התפילה מהמונופול האורתודוקסי; למלא את הריקנות הערכית של הנוער; ללמד את הנוער להפנות בקשות לבורא עולם; ללמד את הנוער כיצד לבקש סליחה על חטאיו מן הקדוש־ברוך־הוא.

בסיכום, יצחק נבון, הסוציאל־דמוקרט, מחדיר אינדוקטרינציה דתית מבעד לדלת האחורית. תיפול בתי־הספר הכלליים הוא, בזיק מבחינה מוסרית, תרבותית ולאומית. במקום ללמד את הנוער לסמוך על עצמו, על הוריו, על ידידיו, עמו וארצו, מלמדים אותו לסמוך על גורם דמיוני; נוסף לזאת המושג חטא הוא דתי טהור: חטא פירושו עבירה כלפי אלוהים. אחד ההישגים של הזמנים המודרניים הוא חיסול החטא כמושג נורמטיבי אצל האדם המשכיל העכשווי. אדם טועה, ועליו להרהר בשורשי טעותו, על מנת לתקנה ולתקן גם את עצמו — בצורה רציונלית ושקולה. אבל החזרה למושג היא נסיגה אחורנית, אל פחדי האדם הפרימיטיבי. התיפול מזיק לחינוכו של הנוער, מפני שהוא דוחף אותו אל המבוכה האי־רציונלית. במקום מחשבה — לתפילה. במקום מוסר — נשיקת המזוזה ובמקום חינוך למדע, דמוקרטיה, שוויון האישה — הטבעת הנוער בים של מיסטיקה, של סמכויות מזויפת ועם זקן ופאות וכיפה. במקום לטעת בנוער את הרצון ואת הגאווה לעשות מישראל מדינה חופשית, נאורה ושפויה, באים האדונים נבון וקודש ודוחפים את הנוער אל הלבנטיניזציה, הפיגור השכלי והחומייניזם.

ועדי ההורים חייבים להתנגד להפיכת הזרם הכללי לזרם דתי במחתרת. במקום להתפלל ייטיבו הילדים ללמוד מתימטיקה, תולדות הזרמים הלא־אורתודוקסיים של יהדות העולם, ולרכוש יותר השכלה כללית. אם ההורים יתנו לשלמה קודש להשתלט על ילדיהם, ישלחו בקרוב למבצעי צליינות אצל הבאבא־סאלי.

עזרא דביר

המתיחה הגדולה

השוויצרים עומדים לפרסם ברבים מספרי חשבונות סודיים.
אך, איזה יום של הומור אווילי, אחד באפריל – לי – לי – לי!

שרים כקטנים מלאים חיתולים, תינוקות מרמים בחיתולים. והכל נחדר ומצחיק עד בלי די אחד באפריל – אי – אי – אי!

ואני מתרגש מלא חדווה וגילה וממתין למתיחה הגדולה: למצעד שיצעד קצוץ־רגליים רעי, בעוד חודש ימים – כן, במאי.

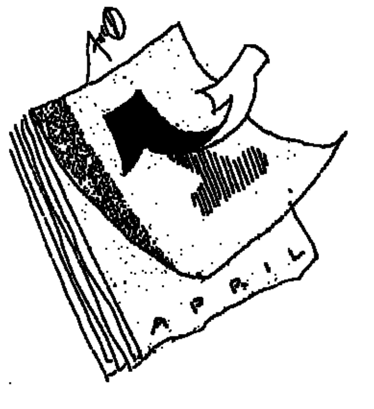

אפרת עוז

ומה עם „גזע" הנשים?

בימים אלה התבשרנו כי החוק האוסר עבודת לילה של נשים — בוטל. החוק שנועד, כביכול, לטובת הנשים, למעשה — הפלה אותן לרעה.

רבות, ובעיקר רבים, בציבור הישראלי, לא נתקלו מן הסתם בחוק זה עד לביטולו הנוכחי. אני, אישית, נתקלתי בו בעבר, כאשר הספרתי כמה וכמה עבודות במשמרות לילה: עבור הגברים, ועבור אלה מבין הנשים שמזלן שפר עליהן יותר ממני אבהיר כי חוק גזעני ומפלה זה, היה דו־פרצופי. את הצביעות שבו הוכיחה הכנסת על אף קיומו של החוק בכתובים, התירה לנשים לעסוק בעבודות לילה, אך רק מקצועות מסוימים זכו לאישור מיוחד משרד הפנים. המקצועות שזכו באישור נכסף זה היו אלה בהם עובדות בעיקר נשים, כגון — אחיות או מלצריות. והאישור התיר לנשים העוסקות בהם, לעבוד גם בשעות הלילה, אולם כל מעביד שרצה להעסיק נשים בשעות הלילה במקצועות שלא זכו לאישור הנ"ל, עבר על החוק!

במקביל לביטול חוק גזעני זה דנה כיום הכנסת בחקיקה נגד הסתה גזענית. למיטב ידיעתי, כל הצעות החוק שהוגשו עד כה עוסקות בפגיעה באנשים בגלל צבעם, מוצאם האתני, מוצאם הלאומי או השתייכותם הדתית. המציעים לא שכחו אף לא קבוצה אחת, אבל לא הביאו בחשבון את הקבוצה הזנוחה כרגיל — ציבור הנשים.

כאדם שאיתרע מזלו והוא ממין נקבה אני מורגלת היטב ביחס של גזענות ואפליה על רקע היותי אשה (אותו יחס גזעני מן הסוג שעד לימים אלה התבטא, בין השאר, בחוק האוסר על עבודת־לילה לנשים). לכן אני משוכנעת, שהחוק העתיד — המבקש להעניק הגנה לקבוצות מופלות — צריך להעניק אותה גם לי ולשאר ציבור הנשים בארץ.

אמנם, זה באמת נפלא שמתייחסים אלי סופסוף כמו אל „גרול" ומרשים לי לעבוד בלילה (ואפילו לא מתחשק לי להיות אחות או מלצרית). הרבה תודה. אבל, מה לעשות שניחנתי בזיכרון לא רע ואני מתקשה לשכוח עוד דברים רבים שאסורים עלי בגלל מיני: מקצתם על־פי החוק — רובם על־פי הנורמות.

לכן, למרות העובדה המכאיבה שמזלי לא שפר עלי ולא זכיתי להיוולד ערבי או כושי, אני דורשת מן הכנסת להגן גם עלי באמצעות החוק נגד גזענות.

(ובשולי הדברים, ברצוני להפנות שאלה לעורכי העיתונים היומיים הישראליים, שכמעט כולם גברים: האם באמת אתם סבורים שפרסום הידיעה על ביטול החוק האוסר עבודת לילה לנשים, לא היה ראוי למקום בולט יותר מידיעה שולית ומובלעת בפנים של העיתון? האם היותם ממוקמים באותו מקום גם הידיעה דומה בדבר ביטול חוק גזעני נגד ערבים, למשל?)

גלריה־עיתון

אור־נר ו„מלחמת הכוכבים"

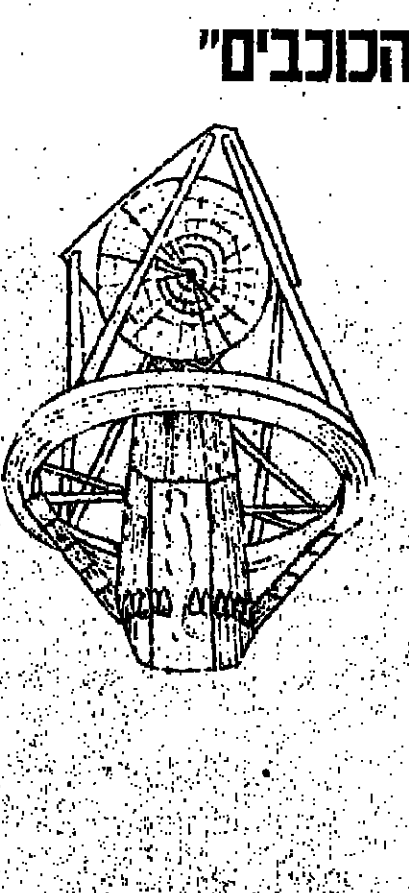

„מישהו עשה מחקר", אומר דב אור־נר, חבר קיבוץ חצור, צייר ופסל, העומד מאז 1975 מאחורי פרוייקט אמנותי־תקשורתי־מושגי המכונה מוזיאון המוזיאונים. „וגילה כי בכל תולדות המין האנושי היו בסך הכל כ־10 דקות בהן לא היתה מלחמה בעולם. זהו נושא נצחי וכנראה יימשך..."

„הגעתי למסקנה אם זהו נושא שמעסיק את כולם, כדאי להקים לו מוזיאון מיוחד שייקרא „מוזיאון המלחמה". אני מטפל במלחמות בצורה כללית ביותר ולא חשוב הזמן והמקום). יש מידה גדולה של אירוניה בעבודותיי, אירוניה טרגית.

„רישומי־ההכנה לעבודותיי החדשות הינם לב במתקפה של „מוזיאון המלחמה". הפעם היעד הוא „מלחמת־הכוכבים". המטרות אותן מטרות, אך יש שוני באמצעים. בחומרים ובקונספציה. בעבודות הקודמות היה היקף של חפצי מלחמה קיימים. בעבודותיי החדשות אני יוצר כלי־מלחמה פנטסטיים ובהם אירוניה, או מוילה, אל רישומים פנטסטיים כגון הכלים הדראיסטיים של מרסל־דושאן, רישומי כלי־המלחמה המדעיים של לאונרדו־דה־וינצ'י ועוד.

● רשם: חיים מאור

יש יופי בירוחם

מאת שלי יחימוביץ'

צילם: בועז לניר

באמצע שנות השבעים, פרשו שלושה עולים חדשים מארה"ב מגרעין התיישבותי שבמסגרתו עלו לארץ. הם שמעו שהגרעין מיועד להתיישבות בגוש קטיף, והרעיון לא נראה להם. השלושה החלו לגייס אנשים דרך "עוז ושלום". קהל היעד שלהם היה, בגדול, אנשים דתיים שלא הסכימו עם דרכה של תנועת גוש אמונים. הם הקימו קבוצה חדשה — מצומצמת, נמרצת, קצת אליטיסטית — שהלכה להתיישב במקום שבוח־אל ולא־אופנתי — ירוחם. אחת מחברות הגרעין ההוא, היתה לאה שקדיאל.

שקדיאל (34), שמונה שנים בירוחם, נשואה ואם לרחלי (4½), צביקה (2½) ופיני (7 חודשים) — נולדה בירושלים. גדלה ברמת־גן, סיימה את אוניברסיטת בר־אילן (מחשבת ישראל, שפות). כששמעה על הגרעין ההוא, גרה בירושלים. "היינו כמה חבר'ה חמומי־מוח", היא אומרת. "בא לנו לעשות משהו. כששמענו על הגרעין זה נשמע כאילו סוף־סוף מישהו הולך לעשות משהו. מאוד היססתי. הייתי רווקה, ונראה לי מוזר ביותר לקום וללכת למין חור כזה".

לאה שקדיאל הגיעה בכל־זאת, יחד עם שמונה משפחות, שתי רווקות נוספות ורווק אחד. הגרעין התווה לו ארבעה עקרונות בסיסיים: חיים על פי ההלכה, שאיפה לשלום, מחויבות חברתית ואקולוגיה.

היו לי יומרות

"רצינו לעשות הרבה. אבל הדברים לא תמיד הלכו. היינו מאוד קטנים, עם אידיאולוגיה מאוד ספציפית. כמה אנשים כבר יש שהם גם שומרי מצוות, גם שמאליים, גם רוצים להתיישב. היינו קבוצה קטנה מדי של אנשים. כל אחד קריזיונר, אינדיבידואליסט. מנסים להגשים שלושים רעיונות חיוביים בו־זמנית, ודחוף, מהר, כי העולם עומד להתמוטט. היתה גם נטייה חזקה לאינטלקטואליות ולדברת, עם צד מעשי קצת חלש. ניסינו להקים פה מרכז ללימודי שלום. זה לא הלך".

אבל היו גם הצלחות: "פרופסור אלקסנברג בא הנה עם הגרעין, והקים את המכללה. הגרעין עזר לו, והיום המכללה כאן היא עובדה קיימת. ייסדנו כאן בית־כנסת שלחלוטין לא בנוי על בסיס עדתי. נוסח ארצישראלי. וגם — בזה שאנחנו תושבי ירוחם. וכל אחד עושה את העבודה שלו — גם זה משהו. חשוב שיהיה כאן מגוון של אוכלוסיה, שלא ישאירו את ערי הפיתוח במצב בו כל האוכלוסיה היא אוכלוסיית עולים. מה התרומה שלי? מה אני אגיד לך, ביום רע אני מרגישה שהיא מסתכמת באפס־אפסים. אפשר לטפס על קירות מהתסכול. אדם אחד לא מרים את העולם, אבל היום התרומה שלי היא דרך פוליטיקה. אני חברה בהנהלת המועצה, וממונה על תיק החינוך".

לאה שקדיאל היא גם יו"ר ועדת המלגות לסטודנטים בני העיירה, וחברה בוועד המנהל של המתנ"ס, כל אלה — בהתנדבות. לפרנסתה היא עוסקת בהנחיית מורים. בעבר היתה מחנכת בבית־הספר הממלכתי־דתי, אחר־כך, כשנשוטט בעיירה — יעצרו אותה על כל צעד ושעל כדי להתייעץ, לשאול, לברר.

איך חיה אינטלקטואלית צעירה בעיירה כמו ירוחם? "יורדת אל העם?" "משתלבת?"

שקדיאל, לא־תמקנית באורח מרענן, אומרת: "בהתחלה היו לי יומרות. חשבתי שאני באה להציל את העם. הייתי בטוחה שיש לי לתרום המון. למשל — הלכתי לגור בדירה שהסתדרות המורים סיפקה לי, ולא היה חשוב לי עם מי. מהר מאוד גיליתי שצורת החשיבה הזאת היא מלאכותית, מאולצת ויומרנית, ושכך אי־אפשר לחיות. היום אפשר להגיד שאני חיה חיים רגילים. הולכת למכולת, להצגות במתנ"ס. הילדים שלי בגן ובמעון וכמו כל אמא אכפת לי שתהיה להם גננת טובה".

"חברים? אני מוכרחה לומר שזו בפירוש בעיה. סגנון החיים שלי הוא כזה של עבודה נון־סטופ, ואינו בנוי על חברים. בגלל ריבוי התפקידים שלי, הכנסתי את עצמי למצב מאוד קשה. מה שקורה בפועל הוא ש־99 אחוז מהמגעים שלי עם אנשים — הם מגעים של עבודה, או עבודה ציבורית. קרו לי שני תהליכים בו־זמניים: הפסקתי עם היומרה של "לעזור לאנשים", אני חיה בתוכם ועושה מה שעושה. ומצד שני הפכתי לאדם שעובד הרבה יותר מדי. הסתבכתי".

על בעלה, משה (36), פסיכולוג במקצועו, היא אומרת: "הוא הגבר הכי פמיניסטי שאני מכירה. אנחנו מתחלקים בכל עבודה. הוא מבשל, מנקה, עושה תורנויות לילה עם הילדים".

הייתי קונה סוסיתא

לפני חודשיים, כשבירוחם התפוצצה פרשת דו"ח המבקר של משרד הפנים, על אודות תפקוד מועצת העיירה — התפרסמו ב"על המשמר" כמה רשימות לא־מחמיאות על ניהול ירוחם בכלל, ועל ראש המועצה, ברוך אלמקייס, בפרט. לאה שקדיאל התקשרה אלי, הציגה את עצמה, והודיעה לי בעניינות שיש לה הרבה מה לומר על הדברים שכתבתי. כשנפגשנו, היו בפיה דברי סנגוריה מדודים ושקולים על אלמקייס. שקדיאל יכולה להיות דוברת מצוינת.

"למה נפגשתי אתך? אז? אנשים באו אלי, כעוסים מאוד, ואמרו — 'תראי איזה דברים שליליים היא כותבת על ירוחם. אם היא היתה טורחת לדבר אתנו זה היה נראה אחרת'. מצד שני מצאתי שהממסד בירוחם לא לקח ברצינות מספקת את נושא התקשורת. כשכועסים על עיתונאי זה לא כמו לכעוס על יריב פוליטי. הדרך כאן צריכה להיות שונה. לעיתונאי יש כוח. תכעס עליו, ומחר יכתוב עליך דברים עוד יותר שליליים. הוא מחוסן. אנחנו מפסידים".

הדו"ח ההוא חשף ליקויים חמורים ביותר בסדרי הניהול של מועצת ירוחם. הוא הצביע על רכישות בזבזניות שלא אושרו, ועל הטבות מופרזות לבכירים. לאה שקדיאל התייצבה לימין ראש המועצה. "ברוך (אלמקייס) בפרט, והנהלת המועצה בכלל — היו נתונים למתקפה מאסיבית מצד הפקידות במשרד הפנים, האופוזיציה והתקשורת. אלה היו שלוש חזיתות בו־זמנית. תפסו טרמפ על הדו"ח, שבאופן חד־משמעי הוזמן על־ידי ברוך. יש לי פה מכתב משלום דנינו (הממונה על המחוז מטעם משרד הפנים) שמאשר את זה. אלמלא החגיגה שהיתה מסביב לדו"ח — הוא היה עובר תהליך מאוד בריא. אנשים קיבלו את הדו"ח, ותיקנו דברים בעקבותיו".

על מכונית ה"אופל רקורד" מודל 86', שרכש לעצמו אלמקייס (לאחר שמכוניתו ריסקה בתאונת דרכים בה נהרג סגנו, מישל מלכה), אומרת לאה שקדיאל: "הבעיה המרכזית של קניית הרכב — היתה העיתוי. זה נעשה גם בתקופת הדו"ח, וגם בתקופה בה קופת המועצה היתה ריקה. ברוך, במבט לאחור, מצטער על כך ומודה ששגה. כשלעצמו מגיע לו, כמובן, רכב. הוא ממש חי בו. אוכל, ישן. זה כלי־עבודה שלו. אם אני הייתי ראש מועצה הייתי קונה סוסיתא. אבל התפיסה שלו היא שרכב של ראש מועצה צריך להיות רכב של ראש מועצה".

המהפכה נגמרה

הדו"ח ההוא גילה קטסטרופה ביורוקרטית־מנהלתית. "יש כאן תשלובת של כמה דברים", אומרת לאה, "האנשים פה באו מתרבות מסורתית, לא אנונימית. הביורוקרטיה היא צד מאוד חשוב בחברה דמוקרטית־אנונימית־טכנולוגית־מערבית. ביורוקרטיה היא מכשיר שנועד להסדיר עבודה באמצעות טפסים ונהלים לא־אישיים. אנשים שבאים מתפקוד שמבוסס על יחסים אישיים ועל אמון — קשה להם לקחת ברצינות את דקדוקי התרבות האנונימית. גם כאלה שרכשו השכלה פורמלית מרגישים באופן חריף את הפער. מתנדנדים בין שתי המערכות הסותרות.

"האבחנה הסוציולוגית התחדדה אצלי בירוחם. יושבים בישיבת הנהלת המועצה ומתברר שמישהו־הבטיח־למישהו עבודה. מתחילים להתווכח אתו. אומרים — צריך להוציא מכרז, מה זה צריך להיות. ואז מישהו מתפרץ ואומר שבירוחם צריך לעבוד לפי הרגש. אנשים נקרעים, כי הם מרגישים שהם צריכים לתפקד לפי מערכת שלא בהכרח נבנתה עבורם. אולי היא הומצאה על־ידי תל־אביב כדי לדכא אותם, כך הם חשים. זה לא נתון אפריורי שאם בא ממונה על המחוז שהוא נציג של מערכת חיצונית, ואומר — תמלא את הטופס ככה — ורק אחר־כך תשאל — הוא גם צודק. אולי הטופס ההוא לא טוב בשבילי?

"הוטל עלי לתכנן את החינוך בירוחם. אבל אני לא יכולה להוציא מסמך, כי מכונת הכתיבה מקולקלת כבר שנתיים. ואז אתה נשאר תקוע עם מכונת כתיבה. ברוך היה בא ואומר — מה הבעיה, נקנה מכונת כתיבה. אז אתה לא בודק בטפסים ולא מבקש אישורים. אבל כך אתה משחרר אנרגיה כדי לטפל בבעיות האמיתיות. את הניירת נברר אחר־כך; או אולי לא נברר לעולם.

"לי יש שאיפות לתיקון חברתי. ברוך הוא מהפכן. ההבדל הוא בכך שמי שרוגל במהפכה רוצה שינוי יותר טוטאלי, ובזמן קצר יותר. רוצה לקדש יותר אמצעים. זה שהמהפכה הציונית באה ואומרת: רבותי המהפכה נגמרה. אתם, ישראל השנייה, לא מרשים לכם יותר מהפכות — יש בזה ממד טרגי. אנשים שרואים עצמם חלק מהמהפכה הציונית — באים ואומרים — פה נעצרת המהפכה. יש כבר מדינה נתונה, עם משטר שהחלטנו עליו. המהפכה נגמרה — ואתם תשתלבו. נכנסתם קצת מאוחר, אבל זו מקריות היסטורית. זה לא פייר, זה מתסכל, ואני מסופקת אם זה יצליח, מדובר בציבור שהתודעה הפוליטית אצלו הולכת ומתחזקת. הם לא ישלימו עם זה לאורך־זמן".

קולות של תעשייה

מה יקרה לירוחם? — "ירוחם תמשיך להיטלטל עוד כמה שנים בין ייאוש לפיתוח, כי זה לא נכון שאין פיתוח. יש, אלא שהוא כואב. הוא לא יפה והגיגי כמו שכולנו היינו רוצים. עוד עשר שנים היא עדיין תהיה עיר קטנה, יותר נקייה, יותר ירוקה, עם קצת יותר תעשייה. אם לא תהיה תעשייה לא תהיה ירוחם. היא תתנוון, יהיו בה יותר משפחות בעייתיות, פחות צעירים".

ואולי אין לירוחם זכות קיום? אולי צריך לפזר את התושבים בין היישובים ולסגור את היישוב?

"היום אין כבר שאלה של זכות קיום", אומרת לאה שקדיאל. "ירוחם הוקמה ב־1951 כתוצאה מהתעקשותה של הסוכנות להקים כאן מחנה עבודה להפקת חול־זכוכית מהמכתש. זה היה בניגוד גמור לתכניות של אגף התכנון, שכבר אז דגל בהקמת מרכז ליד כורנוב (מה שהיום דימונה). היית צריכה לשמוע את הסיפורים שלהם — איך סובבו אותם והשמיעו ברמקול, בלילה, קולות של תעשייה. הם הוחזקו פה בלי שום מפעל. הם היו תוצאה של ויכוח בין מחלקת העלייה של הסוכנות לבין אגף התכנון של הממשלה. מישהו חשב שפיזור אוכלוסייה הוא מאוד חשוב, ומישהו אחר חשב שריכוזים גדולים זה יותר חשוב. לא היה־כאן זרון, שנים אחדות איש לא העיר בירוחם, ולכן נאלצו בעל־כורחם. זה עוול נורא. אילו כ־ן היו לוקחים את... ברצינות, הכל יכול היה להיות אחרת. אבל היום אי־אפשר למחוק את ירוחם. חיים כאן יותר מדי אנשים שנולדו פה, שרואים פה את ביתם, שרוצים לפתח את המקום.

"מה שכן — יכול להיות שמבחינת מסגרות גלובאליות היה יותר נכון לאחר משאבים ולצמצם במלחמות היהודים. קח את סיפור השופל של דימונה וירוחם. השופל נקנה במשותף, עם הסכם כתוב על שימוש משותף. היום אי־אפשר לממש את ההסכם, ומשרד הפנים לא מצליח לכפות על עיריית דימונה לעמוד בו. אז קנינו שופל לעצמנו, בלי אישור, ועכשיו באים אלינו בטענות. שיראו לי קיבוץ אחד בגודל ... בארץ שאין לו שופל משלו. שאומרים לו — קח ... מהמועצה האזורית. ובקיבוץ יש קצת פחות אנשים מ... בירוחם.

"תראי לי יישוב ביהודה ושומרון שיש בו — 6500 תושבים וארבעה קילומטרים של כביש כל־כך מסוכן מוליכים אליו. גם הכביש שנסלל עד הארבעה ק"מ האלה — נסלל ... שצה"ל היה זקוק לו. אז את ה־4 ק"מ המסוכנים האלה אי־אפשר לגמור? ותראי כמה השקיעו בסלילת דרכים בלבנון. יש שני גופים שיודעים בדיוק מה הם רוצים מהנגב: רשות שמורות הטבע וצה"ל. צה"ל רוצה שטחי אש, הרשות רוצה שמורות.

לא מתוך רשעות

הבדווים של שבט עזזמה, שפלג שלו שוכן בקרבת ירוחם, מכירים היטב את לאה שקדיאל. "זה התחיל מזה ... מאוד נאיבית. בעלי היה הפסיכולוג הראשון בבתי הספר הבדווים ברמות, הוא ארגן לעצמו משרה שם. היתה ... שהבדווים לא זקוקים לדבר כזה. הוא כיתת רגליו מביתו לבית־ספר. ירד מהאוטובוס, הלך לאמצע הלא־כלום, ו... שבגלל הגשם בית־הספר סגור. אני כמועצה שמעתי ... מעורבות של הסיירת הירוקה באזור והחלטתי לברוך ... הנושא. בהזדמנות מסוימת אמרתי לבדווים שהם יכולים לפנות אלי אם הם זקוקים לעזרה. כעבור כמה ימים הם באמת פנו... שם סיפור שזירזתי את הטיפול בו — פתיחת ברז מים ... אחר־כך היתה התנגשות בין פקח של הסיירת לביניהם, ... שהוא הוכה, הם טענו שהיכה רועה. שחררתי אותם ...

"אחר־כך היה סיפור של בדואי שעבד כשומר בירוחם. ... נתנו לו להיכנס לשק"ם, על־ידי טלפון לדובר השק"ם ... את העניין, ואחר־כך גם הגשתי בקשה רשמית, שבגלל שירוחם מרוחקת — יאפשרו לכל תושב, לא רק למשפחות חיילים — לקנות שם. אסרו עליו להיכנס, לא מתוך רשעות. אלא מתוך חוסר מודעות. אדם זר, שלא שייך לחברה, אז אפשר להתנכר לו. כרגע יש סיפור אחר — צה"ל התחיל לחרוש שדות של בדווים שנזרעו בשטחי אש. המנהל טוען שהם יושבים שלא־כחוק. היום אני יודעת שמאוד קשה לעזור. הם לא מבינים עד כמה זה קשה. הם סבורים שקל להוציא את צדקתם לאור, להוכיח באופן חוקי. היה יותר הומאני לשלב את הבדווים בתהליך המודרניזציה שהוא בלתי נמנע, לשתף אותם במגמות ובתכנונים. למשל — לאפשר להם התיישבות חקלאית ומרעה. לא לכפות עליהם דגם יחיד של התיישבות מודרנית בעיירות".

המחלוקות הפוליטיות בירוחם, הקואליציות — הן שונות ובעיקר משונות. מפלגת העבודה והליכוד יחד, מפ"ם ומפד"ל יחד. לאה שקדיאל מזוהה עם מפלגת העבודה. למה, אני שואלת אותה, לא יכולים את וחיים זהבי, (אחד מראשי מפ"ם בירוחם ומוותיקי העיירה) — לפעול ביחד. הרי יש לכם כל־כך הרבה מן המשותף. "כן", היא אומרת. "חיים זהבי ואני אכן ידידים פוליטיים, וזה קשור לקבוצות הפוליטיות בירוחם. אחד הסימפטומים לריחוק שבין עיירות הפיתוח לבין המרכז — הוא העובדה שלפוליטיקה הפנימית יש דינמיקה משלה שאינה קשורה לאידיאולוגיות של המפלגות. אפשר לראות בזה יתרון עצום, אבל גם חולשה נוראה".

קוסמטיקאית במפעל מאושר

מה השוני בין "אידיאולוגיית המרכז" של מפלגת העבודה לבין זו של ירוחם?

"אין שום דבר סוציאליסטי באידיאולוגיה של מי שכאן מזוהה עם מפלגת העבודה. אפשר, כמובן, לטעון שמועצת הפועלים וועדי העובדים הם עדות לאידיאולוגיה סוציאליסטית, אבל זה בכלל לא נכון. הסיבה היחידה שזה קרוב ללבם, נעוצה בכך שלא מתוך בחירה מצאו את עצמם במעמד הפועלים. זה יותר מדי תלוי בגורל. הם ירשו פה מנגנון שלפעמים מופעל ללא־הכוונה, ולא מנגנון שהם בעצמם יצרו. אפשר גם לומר שהאנשים האלה באמת פועלים. שזה השמאל האמיתי. על־כל־פנים, הדינמיקה כאן מאוד שונה מזו של פעילי מפלגה בעיר הגדולה.

"אין פה, אצל התושבים, מודעות לכך שהם מקופחים — שהכסף זרם וזורם למקום אחר — לגדה. ברוך מודע לזה מאוד, והסיבה לכך שהוא לא מנופף בזה היא — שזה מסר מאוד לא פופולרי, קשה לאנשים לשמוע את זה. הספרים פילוסופיים לא חסרים. בכל מקום יש קשר הדוק בין מצוקה ותחושת קיפוח — לבין רגשות לאומניים. אנשים נוטים למצוא בחיזוק הלאומיות מוצא למצוקתם הם. יש דינמיקה כזאת בישראל בכלל וגם בירוחם, יש גם מי שמלבה את זה. יש דבר שהוא פשוט כשמש בצהריים. קוסמטיקאית באריאל מקבלת הכרה כה כמפעל מאושר. העוגה היא אחת, ואם שם מקבלים משאבים, עזרה, פיתוח — ברור שזה בא על חשבון עיירות הפיתוח".

"אם ההשקפות הללו הן מהבית? ראי, אבי הקדיש את חייו למתן ביטוי אותנטי לעולים החדשים שגזזו להם את הפאות והכניסו אותם לפי מפתח מפלגתי למושבים. אינני יודעת מה היו השקפותיו היום לו היה בחיים — הוא נפטר לפני שנים רבות — אבל אני מרגישה שאני ממשיכה את מה שעשה הוא. כאן, בירוחם, אני חלק מהתהליכים החשובים שהם אתגרי הציונות. כמובן זה אני היום נותנת לילדי חינוך טוב משיכלו לקבל בעיר הגדולה. הם לא מפסידים, רק מרוויחים. ארץ גזרה? ראי, החיים פה קשים. יש רגעי תסכול. מרגיזים אותי דברים כמו השלכת פסולת ברחוב. כמו השחתת רכוש הציבור. אבל יש משהו אמיתי יותר בחיים פה מאשר בחיים סטודנטיאליים.

"לא, אני לא רואה את עצמי עוזבת. אני כן רואה את עצמי יוצאת לשנת־שבתון בירושלים, כדי ללכת לסינמטק, לשמוע הרצאות, לראות ירק, לפגוש חברים שאני מתגעגעת אליהם, אבל לזמן מוגבל. יש בירוחם הרבה מאוד יופי. זה נשמע בנאלי, אבל יש הרבה יופי אנושי שלא בולט לעין. 'לחם' היה סרט טוב. לאנשים פה כאב אחרי הסרט. הם התביישו. הם יודעים יפה שהוא משקף את המציאות. אבל כשעושים סרט על אקדמאים, איש לא חושב להציג אקדמאי בן ירוחם. ויש פה 50 אקדמאים. ביניהם שלושה רופאים, שתי מתמטיקאיות עם תואר דוקטור, פרופסור לחינוך, ד"ר לספרות. מישהו שמע עליהם?"

אני מפסידה

לאה שקדיאל, שמתוך הזרם הימני ששצף מתוך הציונות הדתית, נמנית עם הקילוח הדליל שטפטף שמאלה — יש הסברים לתופעת גוש אמונים. "לציונות הדתית היתה אידיאולוגיה מאוד מסובכת", היא אומרת. "היה ניסיון לשלב בין יהדות לבין לאומיות מודרנית. היתה יומרה שניתן לעשות את שני הדברים. זה היה טוב לראשוני הציונות הדתית, אבל כשהגיעו גלי העלייה הגדולים — עלתה בעיה. האידיאולוגיות גובשו קודם, על־ידי אינטלקטואלים. והן היו טובות למיעוט. פתאום זה נהיה קשה. ואז, כשיש סיבוך אידיאולוגי, קל מאוד לעבור למשהו פשוט, מובן.

"הרבה יותר פשוט מבחינת אידיאולוגיה פנימית להקדיש את כל המאמצים הרוחניים להתנחלות. לומר שאתגר ציוני הוא להתיישב בשטחים. מיטב המוחות הלכו לשם, כי שם הרבה יותר קל מאשר להתמודד עם השאלה איך לשלב לאומיות מודרנית יחד עם יהדות אצל ההמונים. כדי לפתור שאלה כזו, צריך להשקיע הרבה כוחות רוחניים. כאשר מיטב הרבנים כותבים מאמרים מפולפלים, על מדוע לבנון היא חלק מישראל — במקום על מהי דמוקרטיה ואיך יתמודד אתה יהודי מאמין — אני מפסידה המון מבחינת הפיתוח שלי".

השביתה — תזכורת של קיומנו

"היתה התלבטות גדולה לפני השביתה. שביתה כזו יכולה לגרום נזקים בשני מובנים. האחד: כשאנשים מתחילים לתלות את האשמה בגורם חיצוני בלבד — הם מפסיקים לעשות למען עצמם ומתרגלים לחפש את האבא שיטפל בהם. האחר: לא טוב לצאת משגרת העבודה.

למרות זאת החלטנו על השבתה, משום שיש דברים הנוגעים לגורלה של ירוחם שהם פשוט לא בידינו. למשל? למשל לא בידינו העובדה שמשרד השיכון מחשב כאן מחירי דירות יקרים מביישובי יו"ש, הקרובים בהרבה למרכז.

"העיתוי הוא אישור תקציב המדינה. אין בן עיירות פיתוח. אין בן נגב. משהו קצת שכח אותנו וצריך להזכיר את קיומנו. לצעוק בקול רם. שמענו כבר הרבה הבטחות יפות. טובות וחשובות. עכשיו, כשכולם עולים אלינו לרגל, אנחנו מוחאים כפיים. אבל מחזיקים אצבעות. מה שנקרא אופטימיות זהירה.

"כן. אני מודעת לזה שריבוי שביתות מחליש מעצמתן. אבל בשביתות הקודמות לא היינו משופשפים. היום אנחנו מאורגנים, מתואמים עם ההסתדרות ועם מטה עיירות הפיתוח. יש תחושה שהציבור רואה בנו ראש־חץ. שזה מעבר למאבק של ירוחם. כעת יש יותר סיכוי".

לאה שקדיאל, סוציאליסטית, דתית, שמאלית, מגשימה בירוחם לא באריאל. "לישראל השנייה," היא אומרת, "אומרים שהמהפכה הציונית נגמרה ושיסתדרו עם מה שיש"

"יש פיתוח אבל הוא כואב"

בוסית

שמואל בונים

הניסים שקרו לו

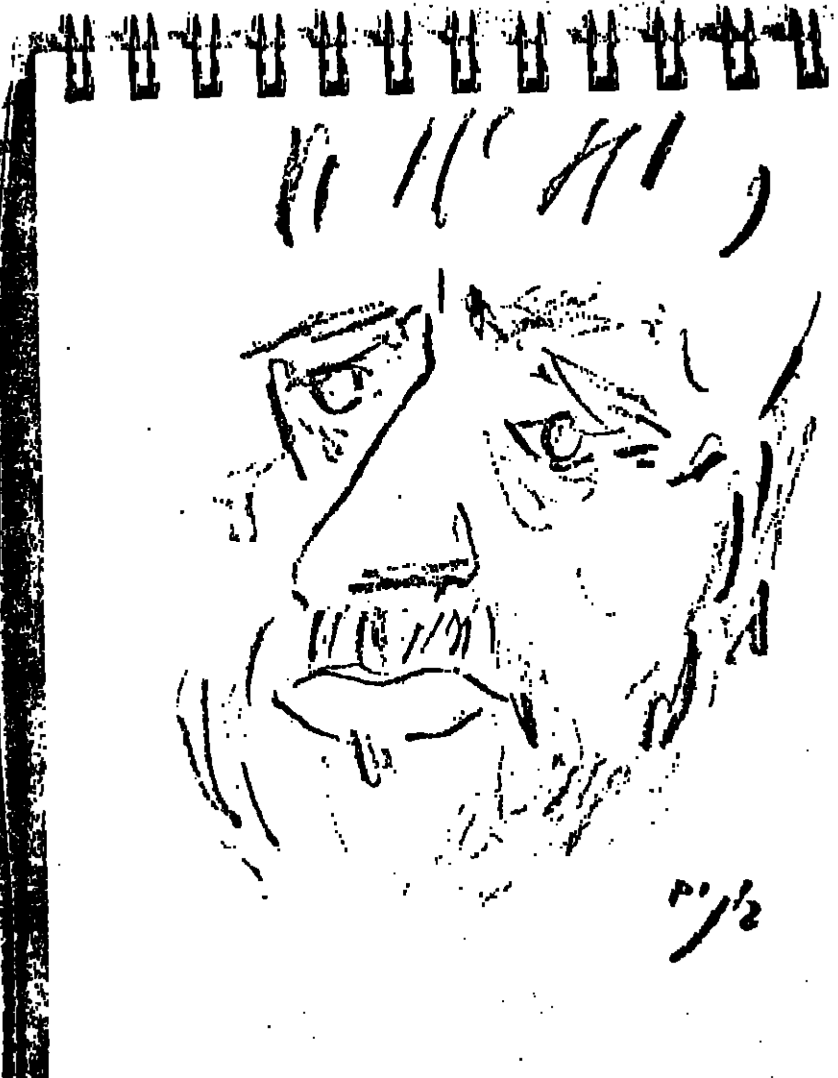

ניסים עזוקרי, אשר באמתחתו שפע של סיפורים מצחיקים, אומר: "דע לך, שמטבעי אני אדם עצוב". הוא מביט בי בעיניים אפורות עצובות. אך מאחורי העצבות מסתתר חיוך. "אני מספר על מקרים עצובים שקרו לי, והשומעים משום מה צוחקים. [illegible]

אני נשבע לכם, כשעזוקרי סיפר את הסיפור — צחקתי עד דמעות.

"החלטתי לנסוע ללונדון, פעם ראשונה בחיי. שנה שלמה חסכתי כסף, תכננתי תכניות. קניתי זקט. נסעתי. ביום הראשון גנבו לי את כל הכסף (מה אתה צוחק?). [illegible]

[illegible] את מי אתה אוהב?"

"חבים בעיקר אנשים שמצליחים להחניק בתוכם את הקנאה והרשעות. אנשים שיש בהם צניעות וחמימות". גם זה נאמר עם זוג עיניים עצובות.

רק למזון?

רון כחלילי

פרסום עם ביצים

כרס מידלדלת, עבור ורד צבעון, הכוהנת הגדולה של המחול הארובי בארץ, היא כמו "הצמיחה" עבור יצחק מודעי. ורד צבעון, במקרה זה, מייצגת תופעה רווחת. 20 אולי אף 25 אחוזים מכלל האוכלוסיה בארץ, שכרס מידלדלת, צמיגי שומן ושרירים רפוסים הם סמרטוט אדום בעיניהם. על ציבור זה, שמודעותו לתרבות הבריאות גבוהה יחסית, מתחוללת היום מלחמה חדשה: מלחמת המיונז.

בימים אלו מתחולל מאבק איתנים בין 'אוסם' לבין 'תלמה' והסיבה, לא תאמינו, היא אתם. 'אוסם' ו'תלמה' נאבקות כיום על מקומם במטבח שלכם ובעצם על כיסכם. 'אוסם' התחילה: לפני כמה חודשים הציגה 'אוסם' מוצר חדש, לא חריש, בשוק: 'מיושף' — מיונז אמיתי עם חצי כמות השמן'. 'תלמה' לא נשארה חייבת. היצרנית המובילה של מיונז מאז קום המדינה, הציגה את תשובתה כעבור שבועות ספורים: כמיושף, סליחה, 'כמיונז'. לכאורה, מוצרים דומים. למעשה מוצרים שונים, אם כי השתייכותם למשפחת המיונז אינה מוטלת בספק. אם כן, במה בכל זאת נבדלים השניים זה מזה? 'מיושף' מכינים עם חצי כמות השמן, ואילו ה'כמיונז' נרקח ללא־ביצים.

עוד הבדל משמעותי בין השניים: 'מיושף' החדש של 'אוסם' הוא מוצר מקביל ל'מיוקל' הוותיק־יחסית של 'תלמה', ואילו 'כמיונז' הוא מוצר מהפכני, חדשני. (שמן, ביצים וחומץ הם החומרים העיקריים המרכיבים את המיונז הקלאסי, האמיתי), ולא להאמין, קיים עוד הבדל בין המתגוששים, לדעתו של כותב שורות אלו: הטעם. טעמו של הכמיושף, סליחה, הכמיונז, דל יחסית לטעמו של המיושף שגם הוא לא מן המשובחים שבמיונזי תבל.

אם כן שלושה הבדלים משמעותיים ומהותיים קיימים בין השניים. האם מישהו מבין הקוראים זיהה אותם? האם מישהו מבין הקוראים הבחין בהבדלים? משיחות פרטיות שאינן מייצגות כמובן את דעת הרוב, עולה מסקנה פשוטה ועצובה: אף לא אחד מבין הנשאלים לא שת לבו להבדלים העקרוניים שבין השניים. טעות של מי? שואלים ודאי קוראי המדור ומנצחים את חרבותיהם, ובכן, גבירותי ורבותי, הטעות היא של כולם. גם של אלו וגם של אלה.

ונתחיל במיושף של 'אוסם', שעל פרסומו ממונה 'גיתם מערכות תדמית', בעיית פרסומו של המיושף מתחילה כבר בשמו: 'מיושף', איזה מין שם זה? האם הכינוי הזה מחדד ומבליט את יתרונו של המוצר — דל־קלוריות, חצי כמות השמן. האם שם המוצר מבטא את ייחודו של המוצר? בלבולי ביצים. לא חלבון ולא חלמון. המלה 'מיושף', שהיא תרכובת המלים 'מיונז' ו'שף', להוציא את קליטותה, עושה את הרושם ההפוך (שף = שומן, קלוריות, סרבול, כמו גם אנינות־טעם ומומחיות).

הלאה: אוסם, במלחמתה הקשה ב'תלמה' שברה את כל הכללים. 'אוסם' הציגה את המיונז החדש כאילו היה זה טרקטור או בולדוזר. פרסום חסר טעם, אגרסיבי, כסאחיסטי. פרסום עם ביצים גדולות.

בניגוד גמור למוצר העדין־יחסית ולקהל המטרה האליטיסטי משהו — ציבור העירוניים, האשכנזים בעיקר, שמודעותם לתרבות הבריאות גבוהה יחסית, או לאלו הסובלים מבעיות משקל — לוקה הפרסום בחוסר־טעם אסתטי ורעיוני. למה הדבר דומה? להפגנת שרירים פומפוזית של מתאגרף מרוט־עצבים שידע הפסדים גדולים בעבר, ו'אוסם', למרות ניסיונותיה החוזרים לתקוע טריז בין משתמשי המיונז ל'תלמה' נכשלה עד כה. כ־80% מקהל צרכני המיונז משתמשים עדיין במיונז 'תלמה', שהוא, אגב, מוצר צריכה שהנאמנות לגביו גבוהה כמעט כמו לסיגריות.

למה? ככה.

מה כן הצליח 'גיתם' לעשות טוב [illegible] הזה? 'גיתם' הצליח לקשור את [illegible] כמות השמן הקטנה יותר ב'אוסם' [illegible] מכובד למדי, אם כי הדרך להשגתו [illegible] רצופה, כאמור, בבוטות ובגסות. [illegible] ל'כמיונז' של 'תלמה'. 'תלמה' שכאמור [illegible] לפני זמן לא רב, היתה המונופוליסטית [illegible] המיונז, נכנסה מאז כניסתה של 'אוסם' [illegible] לחרדות לא־בלתי־מוצדקות. 'אוסם', [illegible] מזון הנהנית ממוניטין גבוה בציבור, [illegible] בהחלט שם שאי־אפשר להתעלם [illegible] 'אוסם', שם מוכר. ללא ספק. 'תלמה' [illegible] לפחות מבחינת טיב ואיכות המוצרים [illegible] נופל מ'אוסם', נכנסה לאמוק והחלה [illegible] לשוק מספר סוגי מיונז: מיונז ביתי, [illegible] צרפתי ועוד, שנחיצותם בשוק מוטלת [illegible] הכף.

המלחמה הנוכחית אינה יוצאת [illegible] מבחינה זו. 'תלמה', גם הפעם, מיד [illegible] הצגתו של ה'מיושף', הציגה את תשובתה — ה'כמיונז'. השוני שבין המוצרים [illegible] השוני הוא מהותי, כתוצאה מסמיכות [illegible] לשוק, לא בא לידי ביטוי וזה רע. [illegible] ש'תלמה' ומשרד הפרסום שלה, 'בינג ליניאל', לא נתנו דעתם לעובדה זו, ואם נתנו דעתם — אז הם צריכים להחליף מקצוע, כי המפרסם והפרסומאי היו חייבים לתת ביטוי [illegible] שה'כמיונז', לראשונה בישראל, עשוי [illegible] ביצים, וזוהי ללא־ספק מהפכה. "מהפכה במטבח" כתבו 'בינג ליניאל' במודעה. [illegible] לא מושך תשומת לב. לא עושה את [illegible] כהלכה. זה כמו לכתוב "הנחה גדולה" [illegible] לחלופין "המכירה הגדולה". 'בינג ליניאל' [illegible]

השכיל לשים את ה'כמיונז' במקום [illegible] (מיונז בלי ביצים). נכון, הם כתבו [illegible] כולסטרול", אבל הם גם כתבו "דל [illegible] ובאותו סוג וגודל אות. אם כן איפה [illegible] איפה הסיפור, הרעש? המודעה [illegible] ואסתטית ומעוררת תיאבון, אך למרות [illegible] היא לוקה בחיסרון יסודי אחד: [illegible] בהבדלים שבין ה'כמיונז' ל'מיושף' [illegible] השוני שביניהם. מה גם שה'כמיונז' [illegible] לקהל מבוגר יותר, שבעיות הלב [illegible] בו.

'בינג ליניאל' שהוא משרד פרסום [illegible] חוצפן ואנטי־טעם בדרך כלל [illegible] בלשונו, אם כי הפשלון הוא [illegible] המודעה עשתה את שלה, אך עם [illegible] וסבלנות אפשר היה לעשות אותה [illegible] לא די להסתמך על שמה [illegible] שמלחמתה בעתיד תהיה קשה [illegible] ('אוסם', מעודדת מהצלחתה, [illegible] מוצרים חדשים לשוק). 'בינג ל[illegible] את הצגת המוצר שנעשתה בצורה [illegible] ומאופקת, מאופקת מדי. לא הצליח [illegible] המוצר, שלו ל'מוקל' של [illegible] ל'טרטל' וקס' של תבשילי [illegible] ששמו, ממש כמו המיושף, [illegible] במיוחד ואיננו נטול בעייתיות [illegible] אומר קצת פחות ממיונז. [illegible]

בשן ואַין

מסורת ישראלית: הביטוח הרפואי פוסח על השיניים. למה? ככה, כי זה יקר. גם אמצעים פשוטים: כמו הסברה ושימוש בפלואוריד לא ננקטים. למוסדות יש תשובות, אבל שינינו ושיני בנינו תקהינה

מאת
שלמה סלוצקי

בקופות החולים בארץ הגיעו, כנראה, למסקנה מדעית חדשנית ומעניינת, והיא — שהפה והשיניים אינם שייכים למערכת הפיזיולוגית של האדם.

רק כך ניתן להבין את העובדה שביטוח הבריאות העממי של קופות החולים בארץ, אשר מבטח את גופו של החבר מהלסת ועד כפות הרגליים ומהאף ועד הקרקפת, פוסח, שלא במקרה, על חלל־הפה. על החלל שבטיפול השיניים והפה, ועל איך המדינה וכולנו קונים בזול ועולה לנו ביוקר. נדווח מבורסת הטיפולים.

בעוד שאת הילדים מפחיד הכאב שרופאי השיניים גורמים להם — רוב המבוגרים בארץ חיים בחרדה מתמרת מהרגע בו ייאלצו להגיע לטיפול שיניים ולהשקיע בו את חצי המלכות. רק מעט הגזמה יש במשפט האחרון, שהרי טיפולי שיניים מגיעים לא־פעם לסכומים של כמה אלפי דולרים בשוק הפרטי, ושוק ציבורי, משמע רפואת־שיניים ציבורית, אין.

מדינת ישראל, שהתגאתה לא פעם בכך שכ־95% מאוכלוסייתה מבוטחים ביטוח רפואי כולל בקופות החולים השונות, החליטה, כיורעין, שלא לכלול את טיפולי הפה, השיניים והחניכיים במסגרת השירותים הרחבה שקופת־חולים מציעה למבוטחיה.

והממשלה? הממשלה, גם זו וגם קודמתה, כאשר הכינו את ההצעות לחוק בריאות ממלכתי, דאגו להשאיר את טיפול השיניים בחזקת עסקו הפרטי של האזרח: "תרצה (כלומר, תהיה מסוגל כספית) — תלך, לא תרצה — לא תלך" או "שמירת השיניים היא עניין של אסתטיקה ומכאן שזהו עניינך הפרטי..."

כך הולך לו האזרח הישראלי היהודי עם "עניינו הפרטי" עד גיל 18 ואז הופך עניינו ל"עניין ציבורי". ויתרה מזו, לאינטרס צה"לי: החייל, או החיילת, המתגייסים, נבדקים בבקו"ם על־ידי רופאי־שיניים צבאי, וזה פוגש ב"פתחון פה" אחד חטוף של האזרח־חייל דוגמא ניצחת לתוצאות השיטה הקפיטליסטית הליברלית, שבמרכזה הסיסמה: "לכל אחד (בריאות) כפי יכולתו (הכספית)". חורים, עששת מפותחת בשיניים רבות, דלקות, צורך במספר רב של טיפולי שורש, עקירת שיניים, וכהנה וכהנה טיפולים יקרים, שהצבא חייב לממן כאחראי לבריאותו של החייל במשך שנות שירותו הצבאי. וזאת בנוסף לאבדן ימי האימונים ותעסוקה מבצעית כתוצאה מהגישה המעדיפה בפועל. את רפואת־השיניים המתקנת מחלות קיימות, על רפואת השיניים הציבורית המונעת, הנפוצה היום במדינות רבות במערב.

רגע אחד. מה באשר להצעה להפעלת רפואת שיניים ציבורית כחלק מביטוח בריאות כולל, שיקל על העול הכלכלי הנופל באופן לא־שווה על החברה, ולרפואת שיניים מונעת (מעתה ר.ש.מ.)? ר.ש.מ. זולה בעשרות מונים מטיפול במחלות שיניים שכבר התפתחו, ור.ש.מ. אפקטיבית במידה מרבית רק כאשר היא מופעלת בקנה־מידה ארצי, בשילוב מערכת הבריאות, החינוך, ואמצעי התקשורת. את האמת הפשוטה הזו, שהבינו זה מכבר בארצות רבות בעולם, עדיין לא הצלחנו לעכל בישראל.

דוגמא מכוכב אחר

באטריז (בטי) גרויסו מטורק, רופאת־שיניים, חוקרת ידועה ומרצה באוניברסיטת בואנוס־איירס, הוזמנה להעביר בארץ, עם רופאי שיניים ישראליים, סמינר בנושא רפואת שיניים מונעת והפצתה, נושא בו היא מתמחה. בשיחה עמנו היא מספרת לנו על הדוגמא השוודית לר.ש.מ.: בשוודיה החלו כבר לפני עשרות שנים להעניק ביטוח רפואת שיניים חינם עד גיל 19, כחלק מהפעלת תכנית ארצית של ר.ש.מ.: כעבור שנים אחדות החלה התכנית לשאת פירות: ראשית — חלה ירידה תלולה (95%) בתפוצת העששת (המהווה את מחלת השיניים הנפוצה ביותר בעולם המתועש והיא אף הדורשת את רוב טיפולי השיניים כיום). כמו־כן חלה ירידה ניכרת במספר הקשישים והמבוגרים הנצרכים לשיניים תותבות. ירידה עצומה במחלות חניכיים, סרטן הפה, ודלקות למיניהן.

להפעלת תכנית הר.ש.מ. בשוודיה היו תוצאות נוספות, ובטי גרויסו אינה מסתירה אותן: "מאז הפעלתה של תכנית הר.ש.מ. בשוודיה, נרשמה הסבה מקצועית של חלק ניכר מרפואת השיניים מטיפול בעששת וטיפולי שורש (ואשר נובעים מחוסר מודעות עצלות או הזנחה) לטיפול בעיוותים טבעיים של הפה והשיניים, להסברה והדרכה וטיפול אסתטי, שרפואת השיניים לא הגיעה אליהם כאשר היתה עמוסה בביצוע סתימות, טיפולי שורש ועקירות".

אלא שבאופן טבעי, בצד הטיפול בנושאים חדשים, חלה גם ירידה ברורה בדרישה לרופאי שיניים. חלק מבתי הספר המקצועיים — נסגרו: התעוררה בעיית אבטלה של חלק מרופאי השיניים בשוודיה. מה שלבטח הרתיע את העמיתים למקצוע בארצות אחרות מללכת בדרכם של השוודים ולברות, כביכול, את הענף שעליו הם יושבים.

עבור אלה מאתנו אשר יבטלו את תקפותן של מסקנות השיטה השוודית להפעלת ר.ש.מ. בטענה שזו מדינה הרבה יותר מתועשת ומפותחת מישראל מביאה בטי גרויסו ממצאים ממחקר בתנאי־שדה שערכו תלמידיה בקרב ילדי כיתות ב'־ד' בבתי־ספר באזורים של אוכלוסיה ממעמד פועלים בעיר לה־פלטה: "במשך שלוש שנים פקדו הסטודנטים שלי בקביעות בתי־ספר מסוימים, בהם נתנו שיעורים על "חשיבות השמירה על

(המשך בעמוד הבא)

העניינים בטיפול

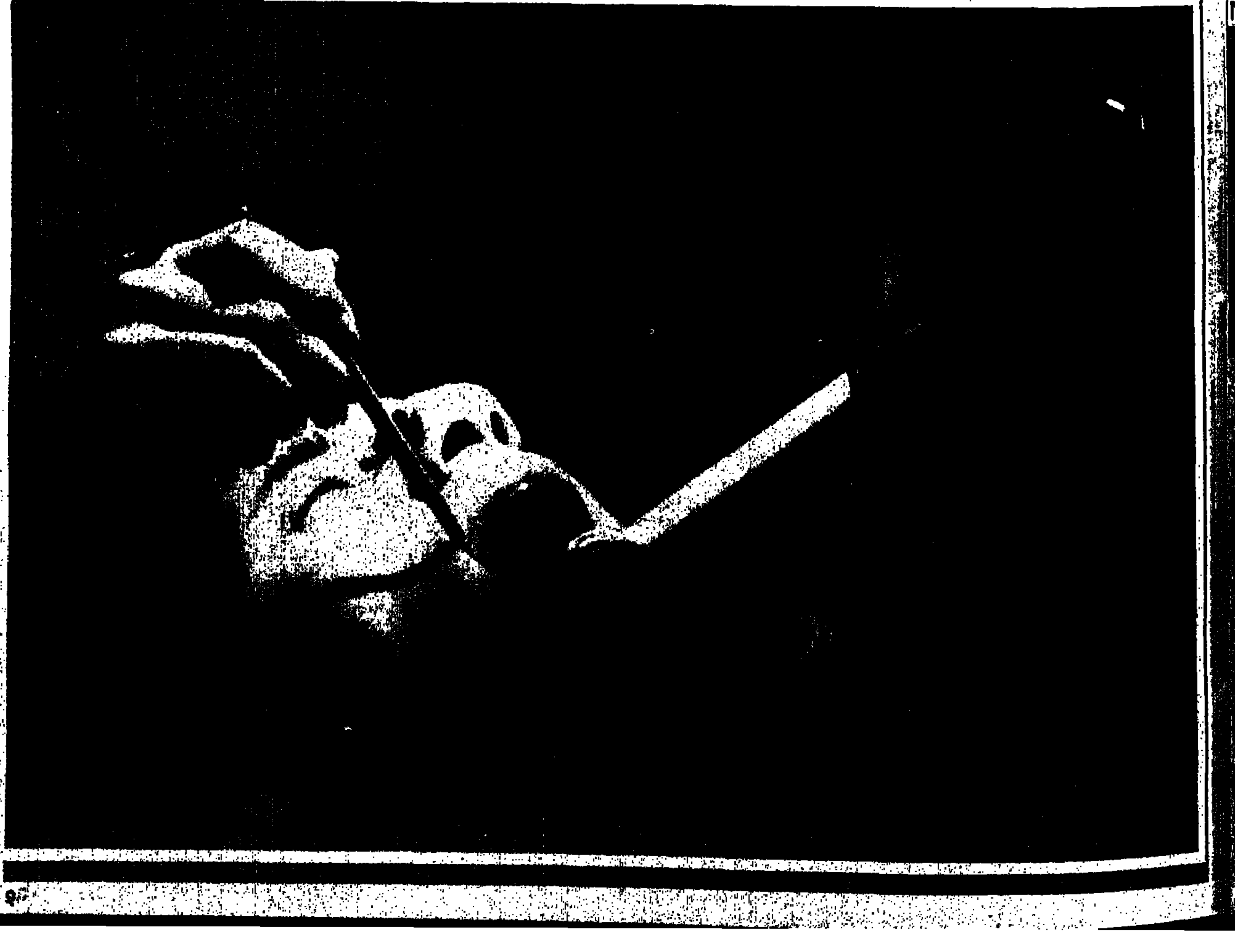

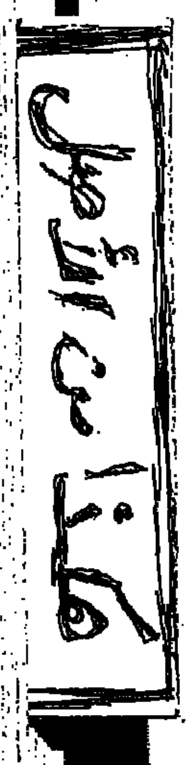

בשן ואין

(המשך מן העמוד הקודם)

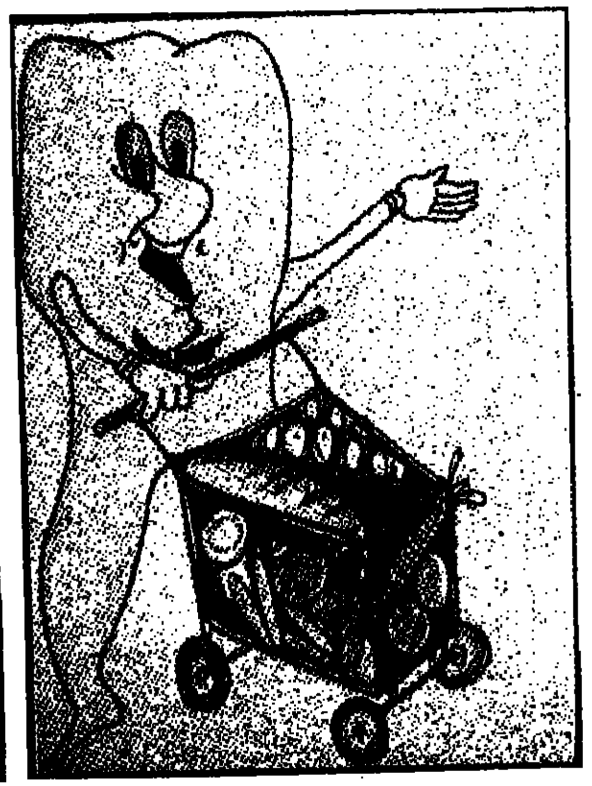

משהו רקוב כאן

בריאות השיניים", ולאחר מכן פיקחו על כך שבמשך אותה תקופה כל הילדים יבצעו שטיפת־פה שבועית במים שכללו מינון מסוים של פלואוריד (חומר המונע וכולם התפתחותה של עששת. ראה מסגרת).

"אם ניקח בחשבון שכאן מרובר בטיפול בצד אחד של הר.ש.מ. שהוא ההסברה בבית־הספר ושטיפות הפה, ולא נכללו הגורמים המשפיעים יותר — הפלרת מי השתייה, הסברה במדיום הטלוויזיוני, וכו' — התוצאות היו, לכל הדעות, מעודדות: כבר כעבור שנה חלה עלייה של 60% במספר הילדים שהיו "נקיים" ושנזקקו לסתימות וטיפולים אחרים.

"חשוב לציין שהמחקר נעשה בארגנטינה של תחילת שנות השמונים, כלומר, בלי מימון של מוסד ממלכתי כלשהו, עלות הטיפול לילד לשנה היתה פחות מחצי קופסת סיגריות, לכן לא היווה הדבר בעיה: הסיגריות הן די זולות אצלנו בארגנטינה".

שאל את המומחה

את המומחה לנושא ר.ש.מ. אין צורך לחפש בשוּרות זרים, שהרי מומחים ומוחות לא חסרים לנו בישראל; הבעיה היא הביצוע.

אחד מאותם מומחים הוא ד"ר יונתן מן, העומד בראש המחלקה לרפואת שיניים קהילתית בבית־הספר לרפואת שיניים של האוניברסיטה העברית, ב"הדסה", "עין כרם" ירושלים. אם נעשית פעילות כלשהי לקידום הר.ש.מ. בארץ, הרי היא ידועה לד"ר מן, גם אם לא הוא עצמו יזם אותה. אלא שידע ורצון טוב (שניהם מצויים בשפע) אינם מספיקים. מעט מאוד נעשה בשטח לגבי הפעלה של תכנית ארצית לר.ש.מ. ואת המצב בארץ ניתן להגדיר כ"עוברי", כפי שציין ד"ר מן בראשית דבריו — או אפילו "גרוע" כפי שסיכם זאת בסיומם:

"המחלקה שלנו בהדסה עוסקת בעיקר במניעה ראשונית. זו כוללת 5 גורמים עיקריים: ● חינוך לבריאות; ● היגיינה אורלית ותזונה נכונה; ● איטום חריצים (שיטה לאיטום חריצי השיניים האחוריות בחומר המונע התפתחות עששת ומחלות אחרות); שימושים בפלואורידים; ● ביקורת תקופתית.

"מספר גופים נוטלים חלק באחריות על יישום חמישה מרכיבים אלה, אבל אף לא אחד מהם לא עושה זאת במידה ובצורה הנדרשת. העיריות, שבחלקן הפעילו תכניות ר.ש.מ. לילדי כיתות א'־ג', הולכות ומצמצמות שירות זה, עקב קיצוץ תקציבים (לדוגמא: עיריית ת"א). האוניברסיטאות מפעילות תכניות שונות בעזרת סטודנטים שלהן, אך הדבר נעשה בקנה מידה מזערי, בהיותו רק חלק מתכנית לימודים ולא תכנית ארצית.

"משרד הבריאות, הממונה באופן ישיר על הנושא, עושה את המקסימום שהוא מסוגל לעשות במסגרת מגבלותיו התקציביות, וזה כמעט לא־כלום. לעומת זאת, משרד החינוך, שהיה יכול לתרום הרבה להחדרת המודעות בהשקעה כספית קטנה, עדיין לא החליט להתייחס לנושא במידת החשיבות הראויה לו. כך גם ההסתדרות לרפואת־שיניים, ואולי גוף נוסף או שניים. בקיצור: המצב גרוע.

איך היתה צריכה, לדעתך, להיראות מערכת ר.ש.מ. בישראל?

"מערכת כזו אינה דבר בלתי ניתן להשגה. במרכזה חייבים לעמוד משרד החינוך, משרד הבריאות, והטלוויזיה הלימודית והכללית.

"הפגישה הראשונה עם מערכת הר.ש.מ. תהיה בטיפת חלב. שם, בלי צורך בתוספת כוח־אדם, יתנו להורים הדרכה ראשונית של "עשה ואל תעשה" בשיני הילדים. מכאן יעבור הילד לגן־הילדים שם הגננת, או במקרה הטוב שיננית מוסמכת, תדאג לכך שהילדים ילמדו לצחצח שיניים ולעשות שטיפות פה בפלואוריד, כשם שלומדים לשרוך את הנעליים. בבית־הספר ימשיכו השיננית, ואחיות בית הספר או המורים שיקבלו הדרכה לכך, לחנך לבריאות השיניים והיגיינה, תוך הקפדה על שטיפות־פה בפלואוריד עד גיל 12. כל התהליך הזה אמור, כמובן, להתבצע תוך בדיקות תקופתיות אצל רופא־השיניים, אחת ל־8 חודשים, בערך. במקביל, אמורים להשתלב בתכנית זו גם אמצעי התקשורת, שלהם, ובעיקר לטלוויזיה, חשיבות מכרעת בהחדרת הנושא לתודעת הציבור.

"לגבי צה"ל, ניתן לומר שגם היום יש בו דאגה רבה לנושא הר.ש.מ. אלא שצה"ל אמור להיות שלב נוסף בתהליך, בעוד שכיום הוא מקבל את המוצר המוגמר של הזנחה בת 18 שנים בטיפול בשיני האזרח־החייל".

האם העיכובים והדחיות בהפעלת תכנית ר.ש.מ. יכולים להצטמצם בסעיף "כסף"?

ד"ר מן: "כסף, כן. אבל לא הרבה, לא פחות מזה דרושה פתיחות לשינויים והעברות תקציביות, אשר בסיכומם יתקבל דווקא חיסכון באמצעים כספיים ואחרים. פתיחות ומעט רצון טוב. את הרצון הזה כמעט אין אנו פוגשים בפגישות השכנוע הרבות שאנו מקיימים עם כל אותם גופים ומוסדות, שהיו יכולים לעזור בהרבה לקידום הר.ש.מ. כדוגמא ניתן להביא את הפגישות שקיימנו עם הטלוויזיה הכללית והלימודית כדי לעניין אותם בעריכת תכנית לימודים, או אחרת בנושא, ובהקרנת תשדיר שירות. לדעתנו, זהו תפקידם, מאחר שזה שירות לבריאות הציבור, אבל עדיין לא הצלחנו לשכנע אותם בזאת".

היגיון הפוך

את מה שד"ר מן רואה בחוסר היגיון כלכלי בשיטה המשאירה את טיפול השיניים המניעתי והמרפא בידי הפרט, הוא מדגים מן הנעשה, והלא־נעשה, בשטח הפלואורינציה של המים:

"הקמת מתקנים לפלואוריזציה של המים בכל היישובים שאוכלוסייתם עולה על 1000 איש, תעלה סכום של 50 סנט לאדם בשנת ההקמה, וכ־15 סנט לשנה כהוצאות החזקה, מה מרובר ב־2 דולר בלבד ל־10 שנים, סכום מבוטל, כאשר משווים אותו לסכומים האדירים המושקעים על־ידי הפרט בטיפול השיניים למיניהם. הפלואוריזציה של מי השתייה היתה מפחיתה השקעה זו ב־50%־70%.

כמה מוציא הפרט על טיפול שיניים, בהשוואה לתוכנית השיניים המונעת?

"קשה מאוד להעריך סדר גודל זה, אך אפילו ניקח נתון רק את השקעת הציבור בסתימות הפשוטות, תחשב לפי ממוצע של 0.75 סתימות חדשות לשנה לאדם (ממוצע של אזרח הנמוך מזה של ישראל), אשר טיפולן בארץ לא יורד מ־ליחידה, נגיע לסכום עתק של 30 מיליון דולר, ש־60% מזה נחסך על־ידי הפלרת המים בלבד. אילו הופעלה כל הפעולה המוצעת לר.ש.מ. היינו מגיעים לירידה בטור גאומטרי של עד 80% בשנה, באותן הוצאות ענק, וזאת מבלי לצרף אליהן ההוצאות על הטיפולים היקרים יותר כמו פרותזות, טיפולי שורש, מבנים וכיוצ"ב. בסכומים קטנים אלפי מונים אפשר לממן את כל המערכת לר.ש.מ. ולהשאיר עודף שיספיק למערכות אחרות.

מה עוצר בעד יישום כל אותן תכניות שבצורה כה ברורה הוכחו ככדאיות מבחינה כלכלית?

ד"ר מן: "התשובה לכך אינה פשוטה כלל וכלל. שהרי אחד מהגורמים המעורבים בעניין יגיד לך שהוא, עקרונית, בעד. אבל כאשר מגיעים למשרדים ממשלתיים — "אלה שהיו צריכים להפעיל את התכניות הללו שהוכחו ככדאיות מבחינה [illegible] וכלכלית, נתקלים בהסברים שונים ומשונים על צמצומים [illegible] כך שכאשר הפרט הולך לרופא־השיניים הריהו משלם מכיסו מביטוח שיניים פרטי, ולא הממשלה משלמת. מה שאתה שומע שם הוא שאת אבדן ימי העבודה בטיפולי השיניים, את המחלה, את ההוצאות על רפואת־שיניים בצבא, את כל אלה ואתה משלמים..."

אפילוג: שן תחת שן

כל הגורמים הישראלים שעמם שוחחנו התאמצו להדגיש את האפשרות שלרופאי השיניים בישראל, שרובם עובדים בשוק הפרטי, יש אינטרס בכך שלא ייכרת הענף שעליו הם יושבים (כהגדרתה של ד"ר בטי גרויסו), ולפיכך לא יקריבו נפשם על מזבח המאבק למען הפעלת הר.ש.מ. בישראל. משוחררים, אם כן, מחוסר הוכחות.

מנגד, ד"ר יונתן מן וכמה "משוגעים לדבר" (כהגדרתו של ד"ר מן) ימשיכו במאבק למען בריאות השן וכעד מה שהוא מגדיר כ"היגיון כלכלי" בדרכים שונות: שתדלנות ופגישות עם פקידים, מנכ"לים, ושרים. פגישה כזו התקיימה ב־[illegible] עם שר הבריאות מרדכי גור, ממנו לא בוקשו כסף או מימון, אלא גיבוי מוסרי וממסדי לתכנית, שאם תמומש — תאפשר לכל ילדי ישראל לבצע שטיפת־פה במים עם פלואוריד מדי [illegible] ימים, בעלות כוללת של כ־5000 (חמשת אלפים) [illegible] ממימון עמותה ציבורית שהוקמה לשם כך. הפגישה [illegible] אך החלטה — אין.

אחרים, כמו למשל ד"ר כהן מרחובות, ימשיכו [illegible] (מן, מכיסם הפרטי) שטיפות־פה ל־6000 תלמידים, המהווים שני שליש מהילדים המבצעים שטיפות (המחלקה לבריאות שיניים קהילתית של [illegible] תכנית דומה באזור ירושלים, לטובת 3000 תלמידים יסודיים), טיפות ב"ים" של עששת מתפשטת.

יונתן מן, פרופ' גדליה, או ד"ר כהן נלחמים במה שנראה להם, באמת ובתמים, כחוסר היגיון משלם [illegible] אלא שלא כחוסר היגיון מדובר, אלא, ככל [illegible] בומבסטי, אין זו אלא הוצאה נוספת של ההיגיון [illegible] המבוסס על העיקרון של שוק התחרות החופשית [illegible] בריאות רק בעל האמצעים.

> ## משרד הבריאות: אין כסף
>
> ד"ר קלמן, ראש היחידה לבריאות השן במשרד הבריאות:
>
> "גם עלינו מקובל שאין תחליף לר.ש.מ. אלא שהבעיה כיום היא חוסר תקציב להפעילה בסדר גודל ארצי. את התקציב המצומצם העומד לרשותנו אנו משקיעים בעיקר בפלואוריזציה של המים, שאכן הוכח כאמצעי הטוב ביותר למניעת עששת ומחלות אחרות. כיום, כל אזור דן וקיבוץ עין־החורש נהנים מפלואוריזציה של המים ויש תכניות, בשלבי ביצוע שונים, באזורים אחרים בכל הארץ. האמצעים המעטים שנותרים מושקעים בעיקר בהכשרת כוח־אדם והשתלמויות, ולא נותרים כספים לנושאים חשובים אחרים".
>
> **בחשוב גם, ניתן להבחין שההוצאה של המדינה ושל הפרטים על רפואת שיניים מתקנת עולה בעשרות מונים על האמצעים הכספיים הדרושים להפעלה ארצית של הר.ש.מ. איך ניתן להסביר את המצב כפי שתואר כאן?**
>
> ד"ר קלמן: מבחינה הגיונית, מצדיק אתה. אבל לך תשכנע למשל ראש מועצה לשנות את מהפאת השיניים שלו לפני הבחירות האחרונות ולהשקיע את הכסף בר.ש.מ. שאת תוצאותיה יראו בסטטיסטיקות רק בעוד כמה שנים. בניין מרפאה אלה דברים שהציבור רואה, ומערך של שטיפות פה לתלמידי בתי־ס, למשל, מקורות במבט ראשון רק עוד מטרד.
>
> ראש המועצה מעוניין להיבחר שוב ולכן לא ישוש להעביר תקציבים מטיפול שיניים מתקן לר.ש.מ.

הפלואוריד — לא סוד רפואי

האם השימוש בפלואוריד הוא פטנט רשום, או סוד רפואי של ארגנטינה או שוודיה שאינו ניתן להשגה בישראל? התשובה לשאלה רטורית זו היא **לא מוחלט.**

הידע לשימוש רפואי בפלואוריד קיים בארץ זה עשרות שנים ואי־שימוש בו בצורה ארצית נובע מאלף ואחת סיבות, הקשורות להסתייגויות עורקים בירוקרטית, ויכוחי־סרק מדעיים, ענייני פרסטיז'ה, קוצר־ראות כלכלי ואולי אולי אף אינטרסים אחרים.

פרופ' גדליה הוא חלוץ חוקרי הפלואוריד בארץ, וכיום משמש כראש המחלקה לחקר הפלואוריד בבית־הספר לרפואת שיניים של האוניברסיטה העברית.

כבר ב־1952 ערך מיפוי ארצי של כמות הפלואוריד, כדי למצוא — באופן תאורטי — את כמות הפלואוריד שהיה רצוי להוסיף למי השתייה, כדי שאלו יהיו בעלי פוטנציאל למניעה ועצירת העששת. מיפוי הפלואוריד אושר על־ידי משרד־הבריאות, אך התכנית לפלואורידיזציה של מי השתייה בצורה ארצית לא עברה מניסיון בתל־אביב, הפעלה מוצלחת בקיבוץ אחד (עין החורש) או שניים (ניסיון־נפל בירושלים. יותר, בינתיים, הם רק תכניות.

פרופ' גדליה: "הפלואור הוא יסוד ידוע המופיע בטבע וקיים במידות שונות במי התהום. את תמונת הפלואוריד למניעת ועצירת העששת (ריקבון בשיניים הגורם לחורים שמצריכים ניקוי וסתימה על־ידי רופא שיניים) גילה הכימאי לבואזיה לפני כמאה שנים. השימוש הרפואי בפלואוריד קיבל את המלצת ארגון הבריאות העולמי, ותוצאותיו הוכחו בצורה ברורה בהורדה דרסטית של כמות נפגעי העששת במדינות בהן הנהיגו שימוש מאסיבי בו.

"צורות השימוש בפלואוריד הן רבות: האפקטיבית ביותר היא הפלואורידיזציה של מי השתייה, אך יש גם אפקטיביות רבה לפלואוריד בצורת כדוריות, שטיפות־פה, משחות שיניים ועוד. ההשפעה המרבית של הפלואוריד מתקבלת אצל ילדים עד גיל 12, כלומר בתהליך הצמיחה וגדילת השיניים, ומכאן החשיבות לתחילת השימוש בפלואוריד כבר בינקות. לאחר סיום צמיחת השיניים הפלואוריד במינונים נמוכים, אינו נכנס יותר לרקמת השן, ורק מגן ומחזק את הזכוכית החיצונית שבחלל הפה ועוצר או מעכב תהליכי התפתחות של עששת."

כיצד ניתן להסביר את הגילוי — והמאוחר יחסית — של ההשפעה המרפאה והמניעתית של הפלואוריד, בעוד שיסוד זה היה מוכר כבר זמן רב לפני כן על־ידי אנשי המדע?

"בחלקו ניתן להסביר זאת כתוצאה מכך שגם העששת היתה למחלת השיניים הנפוצה ביותר בעולם המערבי רק לאחר המהפכה התעשייתית, כאשר התאפשר שימוש המוני בסוכר. בעצם, גם העששת עצמה היא תופעת־לוואי של חברת השפע המודרנית, וכהוכחה לכך ניתן להביא את העובדה שדווקא בתקופת מלחמת העולם השנייה היה מצב השיניים בארץ טוב למדי, אם לא מצוין, והוא החל להתדרדר עם שיפור רמת החיים. אכילת המזון העשיר בסוכרים וכו'. ישראל הפכה לאחת הצרכניות הגדולות ביותר של סוכר לאדם, ולצערנו גם אחת המדינות היחידות בעולם המערבי שבהן נפיצות העששת ממשיכה להיות בקו עלייה, בניגוד לתהליכי ירידה תלולים ביותר במדינות המערב. אין פלא, שהיהודים האתיופים, שהגיעו בשנים האחרונות, סבלו אמנם ממחלות גוף שונות, אך שיניהם היו כמעט לגמרי נקיות מעששת, חבל רק שמהר מאוד נקלטו האתיופים בארץ מבחינה זאת.

פרופ' גדליה: עלייה בעששת

במגזר הערבי

הלקוח תמיד צודק

33 מתוך 35 תלמידים במגזר הערבי נזקקים לטיפול שיניים. ממצא מדאיג זה נמצא בסקר שהחל לערוך ד"ר מוחמד מואסי, מכפר בקע־אל־גרביה שנכנס לפני מספר שבועות לתפקיד של ממונה על פיקוח בריאות השיניים באיזור המשולש (משרה שלא היתה מאוישת זמן ממושך למדי). גם לפני שקיבל את התוצאות הסופיות מסקר בריאות שיניים שערך עם כניסתו לתפקיד, ברורות לו כמה מהמסקנות הגלויות לעין:

"המצב אצלנו במגזר הערבי, חמור לאין־ערוך מזה שבמגזר היהודי. הילד הערבי מגיע, בדרך־כלל, מבית בלי מודעות מספקת לנושא של היגיינת הפה ובריאות השיניים, ועם הרגלי תזונה גרועים. בנוסף לזאת לא קיימת אצלנו מערכת בריאות שיניים ציבורית עבור ילדים, ובוודאי שלא עבור מבוגרים.

"בעיה נוספת היא המחירים. אם כי מחירי טיפול השיניים במגזר הערבי זולים בהרבה מאלו שבמגזר היהודי, גם כאשר הטיפול עולה אלף דולר במקום אלפיים, הוא לא ניתן להשגה לחלק־הארי של האוכלוסיה. בעצם, הפציינט הוא שמכתיב לרופא־השיניים את צורת הטיפול הנפוצה – עקירת השן כי הוא מגיע אל הרופא בשלב מאוחר למדי של התפתחות המחלה, או לסירוגין אינו מסוגל לעמוד מבחינה כלכלית בהוצאות הכרוכות בטיפולי שורש, כתרים וכיוצ"ב.

"בכפר הערבי מתקיים איזון פרדוקסלי בדרישה לרופאי־שיניים; איזון זה הוא תוצאה מכך שכל עוד המודעות לרפואת־שיניים נמוכה – כמות רופאי השיניים מספיקה בהחלט, אך אם יחול שיפור במודעות זו, לא יספיקו הכפלה ושילוש מספר הרופאים כדי לספק את הדרישה..."

קופת חולים: רק משרד הבריאות

עם היווסדה של קופ"ח, לפני יותר מ־60 שנה, וחקיקת התקנון, הוחלט להוציא מתחום השירותים שיינתנו על־ידי הקופה את הטיפול בשיניים. ד"ר גולדברג רואה בהחלטה זו חזון איפכא מיסתברא: כנראה שהיה להם מספיק חזון להבין שרפואת השיניים היא נושא יקר ביותר, שהקופה אז והיום אינה יכולה לעמוד בו בלי להתמוטט.

עובדה היא שאנגליה היא המדינה היחידה שנתנה ביטוח שיניים כולל לכל האוכלוסיה, אך נאלצה מהר מאוד לצמצם ולהגביל את השירותים, להוריד את הרמה המקצועית והגיעה עד לסף התמוטטות.

קופ"ח הכללית – על אף שהדבר אינו מתחייב מתקנונה – פיתחה שירות שיניים ציבורי המספק טיפול שיניים מבוקר – דבר שאינו קיים בפרקטיקה הפרטית – ובמחירי עלות. השירות הזה, על־אף היותו מצומצם ביותר בהיקפו, הצליח עד לפני כ־10 שנים להביא לכך שהמחירון שלנו יהווה בלם לדרישות של השוק הפרטי, אך לצערנו עליית רמת החיים והאינפלציה הביאו לכך שהמחירון הפסיק להוות פרמטר למחירי הפרקטיקה הפרטית שהרקיעו שחקים.

בשנים האחרונות הכפלנו פי 3 וחצי את השירותים, במיוחד באזורי פיתוח, במקומות שאליהם הפרקטיקה הפרטית לא מגיעה. וזאת על אף שנתקלנו בבעיה חמורה לגבי גיוס כוח־אדם לאותם אזורים. זו היתה הסיבה שהחלטנו להקים, בשיתוף עם אוניברסיטת ת"א, את ביה"ס לרפואת שיניים, שהתלמידים בו מחויבים להקדיש מספר שנים לאחר סיום לימודיהם לעבודה באזורי פיתוח, או יישובים מרוחקים ממרכז הארץ.

אם כי מבחינה תקנונית השיניים של חברי קופ"ח אינן כלולות בתחום אחריותכם, מה אתם עושים בתחום הר.ש.מ. שהיתה עשויה לחסוך כסף וטרדות לחברי הקופה ולכם?

מימים ימימה היה הסכם ג'נטלמני בין קופ"ח למשרד הבריאות, שהמשרד מטפל בכל הקשור לר.ש.מ. הדבר הגיוני ומחויב המציאות, מאחר שרק מוסד ממלכתי יכול לקחת על עצמו, מבחינה תקציבית ויישומית, נושאים כמו פלואוריזציה של המים או תכנית הדרכה ארצית בבתי־ספר. אלא שצמצום בתקציבים והגדלת ההוצאות הביאו את משרד הבריאות לגניזת כמעט כל התכניות שלהם להדרכה וטיפול בילדים במרפאות בבתי־ספר, או מטעם העיריות במימון ממלכתי.

מהתמונה שאתה מצייר, אשר דומה לזו שקיבלנו מגורמים אחרים שאתם שוחחנו, מתברר שכדי לא להיכנס להוצאה ציבורית קטנה יחסית בר.ש.מ. מביאים את הפרט למצב בו הוא חייב להוציא סכומים גדולים שבעתיים.

הבעיה היא שהוצאה קטנה זו, כל הוצאה ממלכתית נוספת, תדרוש מסוי נוסף, וזו בעיה של החלטה מדינית, ואף אידיאולוגית.

צריך להבין שליד הצורך הצודק הזה, יש צרכים אחרים שאולי לא פחות דחופים, כמו טיפול גריאטרי, רפואת הנפש, שיקום אסירים ועוד ועוד. מה שיכולים לעשות היפנים או השוודים, שכמעט אין להם הוצאות ביטחון, לא יכולה ישראל לקחת על עצמה, כל עוד עליה להוציא שליש מהתקציב הלאומי שלה על ביטחון.

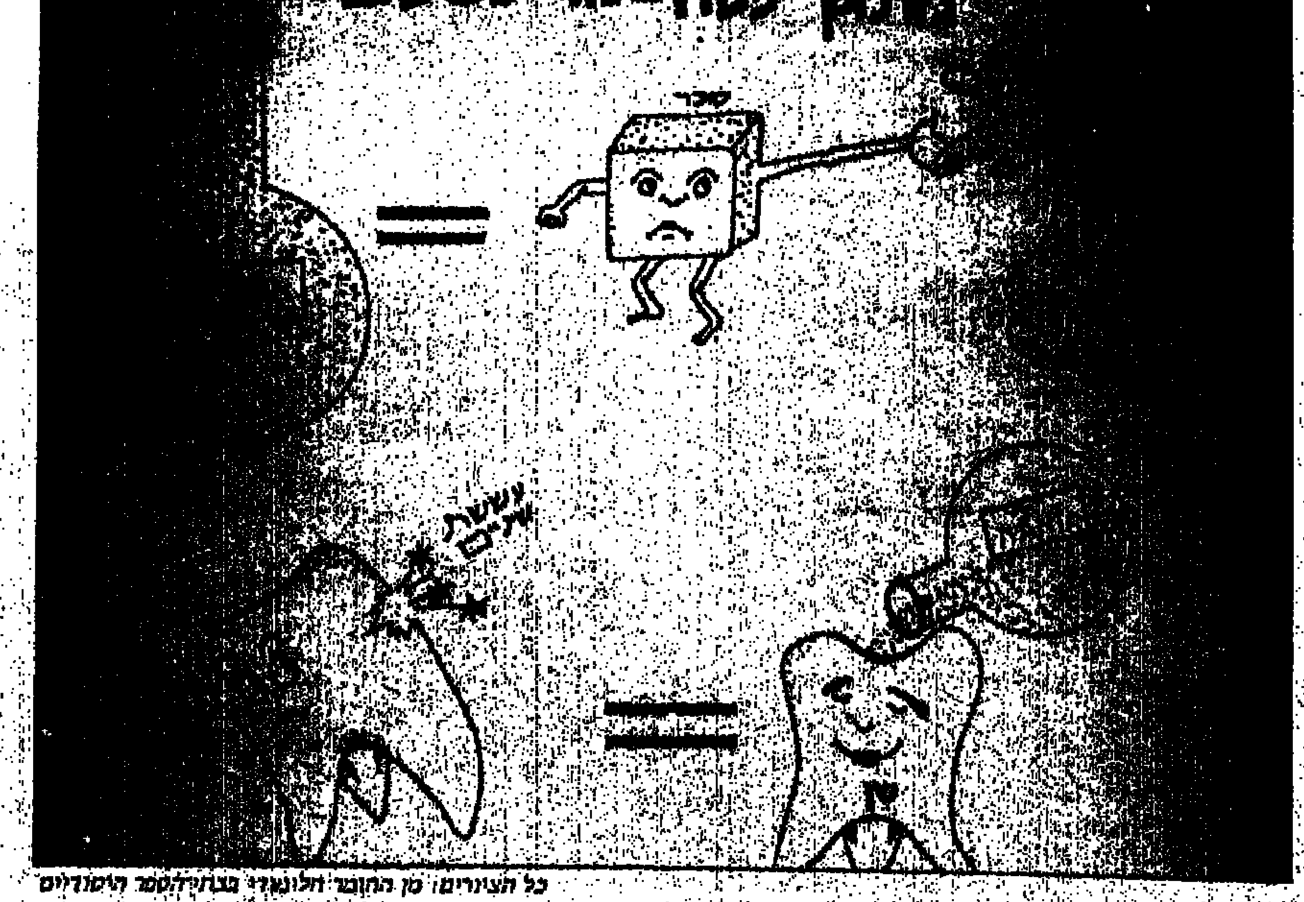

כל הציורים: מן התחרות הלונדית בבתי־הספר היסודיים

חיילי הבדיל ובגדי הצבעונין

צילום: משה ש

מאת אילן שיינפלד

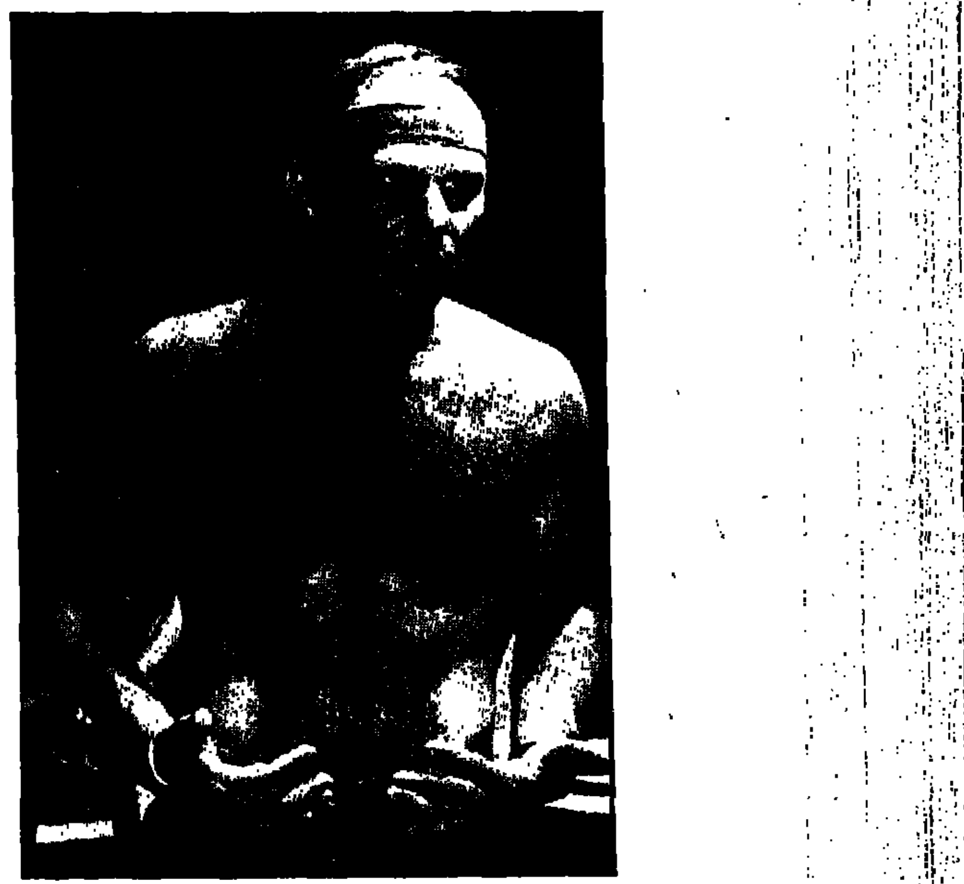

ארז עצמון בתפקיד זאב

מ שחקים מסוכנים אינם נחלתם של רומנטי־קנים בלבד, המבקשים, כפי שהגדיר זאת נתן זך במסרו „קוי אויר" לגעת בלב הדברים. להשיל מעל עצמם את בגדי הצבעונין של המשחק התברתי, ולהיוותר עירום ועריה, מול ערוות הדברים. מסתבר, כי משחקים מסוכנים כאלה הם גם נחלתם של אנשי תיאטרון. כך, לפחות בהצגת „חיילי בדיל על חוף ירושלים", שעובדה לפי ספרה של עמיה ליבליך, על־ידי רועי רשקס, ובוימה על־ידי אורנה ספיר: מאצזאיזם ארצישראלי, אלמנות מדומה, מודעות נפשית כוזבת, נאמנות לאומית דו־ערכית, הם חלק ממצבי הנפש ומתווי הזהות הישראלית, שמשילים מעל עצמם הסטודנטים לפסיכולוגיה. אחריהם עוקבת ההצגה, בעברם סדנת „גשטאלט".

הגבר־החבר־מ'ן הישראלי מתגלה כחרד מרגשותיו, וכבלתי־מסוגל להתמודדות עם קבוצה. האלמנה נחשפת כאלמנה מדומה, שלא שכלה כלל את בעלה, אלא איבדה אותו בנטשו אותה לאחר המלחמה, משום שלא ידעה לאהוב. מנחת הסדנה, הפסיכולוגית יעלה, מסתברת כמי שמשחקת משחק אכזר בנפשותיהם של אחרים, כדי למלט את נפשה שלה מפני התמודדות. העולה מארצות־הברית, היוקדת ציונות, מוצאת שהיא שקנאי, ששוכח איך קוראים לו. „אני איזה יצור שלא קיים", היא אומרת. „אין לי זהות. אני מבולבלת לגמרי. אולי אני איזו טעות של הטבע... השקנאי הוא החלק הישראלי שלי... מה אתם עוקבים אחרי, ישראלים. לי מותר לבחור בעצמי. אתם לא יכולים לבחור. אתם שקנאים בכלוב של זכוכית".

בזה אחר זה משילים הסטודנטים את זכויותיהם המרומות, שהוקנו להם במהלך שנים ארוכות של חינוך אידיאולוגי לאומי, והפנמה מתמרת של בעיות ונקודות־שבר. בזה אחר זה הם מתמוטטים. מה שנותר מהם הוא חיילי בדיל על חוף ירושלים. בני־אדם שיש בם נמיכות קומה, החיים במקום ובזמן לא ריאליים, על חוף ירושלים.

אכן, נותרים גם זאב, הרגיש, המתפנק, המיוסר, אשר מחליט שלא להיות פסיכולוג, ויוצא מן ההצגה כשהוא שר שוב את שירו, „שירת הברבור הגווע". ודי"ל. ונותרת גם המנקה, שאין אצלה אשליות ושבירות זהות, גם לא עמדה של היסוס ושל ספק. אבל יש לה בן נכה־מלחמה. ויש לה היי־יסורים ביומיום האפרורי של קיומה הבנאלי. סיום עצוב, הכרח הבחירה הזה, בין קיום כחיילי בדיל, כרומנטיקן מנותק, או כמנקה. סיום, שאינו מותיר, למעשה, דבר.

חוויה שמעבר לאמנות

ה צגה זו, על המסר הקשה המובע בה, הועלתה פעמיים. לראשונה — בקיבוץ משמר־העמק, במסגרת „שבוע אמנות", שהתקיים בו. הבמאית היתה אותה במאית, שאף שיחקה בהצגה, השחקנים היו מבני המשק, כמוה. שנית הועלתה ההצגה כהפקה של „תיאטרון הקיבוץ" במסגרת „צוותא" ת"א, על־ידי קבוצה של שחקנים מקצועיים, שעברו במהלך החזרות, סדנת גשטאלט.

סדנת הגשטאלט של קיבוץ משמר־העמק הניבה, כך מסתבר, פירות אחרים לגמרי מזו של „צוותא".

„בקיבוץ היתה חוויה מאוד מיוחדת", מספרת אורנה, „חוויה שמעבר לאמנות. אנשים שאנו חיים אתם, פתאום נתנו חלק בלתי מוכר מעצמם. היתה איזו איכות־תקשורת אחרת בשריוי ההוא, חגיגה כללית של פתיחות וקשרים חדשים".

ארז עצמון, בן המשק ששיחק את תפקידו של הרומנטיקן, הלום־הקרב, מתאר תמונה קשה יותר: „היו תגוב... של בכי בקהל. היו אנשים שעמדו להם דמעות בעיניים. היו אנשים שרצו לזרוק עלי כיסא. אנשים שרצו לבוא אלי ולהגיד לי תפסיק".

בכך לא נתמצתה קשת התגובות. אנשים באו לאחר ההצגה כדי לדבר על עצמם. להתוודות על בעיותיהם. לספר על חוויות שעברו. אורנה, הבמאית, מגדירה זאת כ„חוויה קהילתית מיוחדת, שאין לה קשר לתיאטרון מקצועי". ממרחק זה נראה כסדנת גשטאלט. שהרי מעידה הבמאית עצמה, כי „בקיבוץ מי שיצר עם ההצגה קשר, עשה זאת על מישור של הזדהות, ולגיטימציה לכך שהוא חי עם כל מיני סיוטים. זה מה שעשה לו טוב, ואת החוויה המזככת".

וארז עוד מחריף את הדברים. „ישנה בעיה לחברי קיבוץ — הרחקת רגשות. אנחנו מצויים בחברה בה דחיקת הרגשות היא אלמנט חיובי. לכן אנחנו צריכים להגיע לרגשות של בני־אדם ולהפוך את הרגשות שלהם לקצת יותר חשובים מאשר ההיגיון והשכל והקו המנחה הישר, וכל מיני מלים יפות, אנחנו צריכים לנסות לעזור להם".

לא רק חברי הקיבוץ עברו תהליך זה של החשפות. תהליך דומה עבר גם על במאית ההצגה ועל שחקניה. הבמאית מגלה, כמהלך העבודה, את הפחד שלה מפני הינתקות מחבל הטבור בו היא מחוברת למשק, ומפני חשיפה גדולה לפני הקהל המקומי. „הספר של עמיה הגן עלי מפני זה", היא מגלה, „ולכן שמרתי אתו על יותר קשר. ואילו ב'צוותא' העזתי לפתח יותר את הדברים".

ארז גילה דברים עמוקים יותר. הדמות שגילם, דמותו של זאב שעבר הלם־קרב, לא תאמה את ניסיונו החווייתי. שכן, לא עבר כלל מלחמה, ודאי שלא נמצא במצב של הלם קרב. כיוון שלא היתה לו חוויה בה יוכל לעשות שימוש לשם גילום הדמות, בנה אותה עם צוות השחקנים, בני המשק, תוך שהוא יוצר עמם מצבי לחץ, שהובילו אותו ואותם להתנגחות בלתי פוסקת. מעניין, זהו בדיוק סוג המניפולציה שהיה זאב, הדמות בהצגה, עושה בה לחבריו. ותשובתו של ארז לכך היתה עשויה להיות משובצת בהצגה כפיו של זאב, דווקא: „אני לא פסיכולוג ולא אהיה פסיכולוג. לעולם לא אלך לעשות לבן־אדם ניתוח בעזרת מלים ומצבי־לחץ. אני חושב שבן־אדם מוציא הרבה יותר במצב שהוא מרגיש בנוח ולא במצב של אי־נוחות. זה נובע מהניסיון שלי בחיים. אנשים מדברים על הכל, כשהם מרגישים בנוח ולא כשיש להביור מתחת לתחת שלהם". ואחר־כך הוא מוסיף — „אני לא מאמין בשיטת גשטאלט. יש שם דברים שלא הייתי רוצה לראות את החברים הטובים שלי ולא את עצמי נכנסים אליהם. אני חושב שהמצבים האלה גורמים, אולי, אף לצלקות יותר גדולות".

ארז, כמרואיין, לא רוצה להעלות דברים למודע. גם זאב לא. ארז, כשחקן, עשה מניפולציה לחבריו. גם זאב כך. זוהי, אולי, הסיבה להצלחתו הרבה בתפקיד. אורנה ידעה, כנראה, ליטול שחקנים, הקרובים מאוד לרמויות שגילמו.

אדם כמו פרח, נפתח

ת מונה דומה עולה בשיחה עם השחקן נועם פלג, השחקן המקצועי, המגלם את דמותו של זאב בהצגה המועלית במועדון „צוותא". אמנם, שלא כארז, אינו נתון לחשיפה של מעמדו בקרב הקולקטיב, שהוא קהל ההצגה. אולם ההצגה, במסגרתה הוא צריך להתמוטט ערב־ערב על הבמה, דרשה אף ממנו חשיפה עמוקה. „ההבדל בין הצגה זו לחצגת הילדים עליה אני עובד", הוא מספר, „הוא עצום. בכל הצגה אתה צריך להגיע לאמת, אבל פה נדרש ממך להגיע להתפרקות מוחלטת. לרגע של איבוד עצמך, לבכי, להתמוטטות. אני לא מצליח להגיע למקסימום בכל הצגה. אני משתדל. אני מנסה להתקרב. עדיין אני מחפש את הטכניקה, איך להגיע לרגע ולהיכנס לזה. מבחינה זו ההצגה נותנת לשחקן הרבה מאוד".

יובל, שלא עבר „סדנת גשטאלט" עם קהל שהוא גם סביבה חברתית, עבר את סדנת הגשטאלט במהלך החזרות. „זה היה הדבר המעניין ביותר שעברתי בתקופת העבודה על ההצגה", הוא מגלה. „השיטה הזאת מסוגלת להביא לפתיחת אדם כמו פרח. בצורה מהירה, בתאוצה".

ואכן, כך עוברים הדברים בהצגה שב„צוותא" ובאופן אמין למדי. במידה רבה בזכות דמותו של זאב, שהוא המוליך לשבירתה של יעלה, הפסיכולוגית, תוך שהוא תוקף אותה משך כל ההצגה, וחושף את חולשותיה. בספרה של עמיה ליבליך מופיע זאב כדמות חריגה — חייל שלקה בהלם־קרב במלחמת יום־הכיפורים, ועובר אצלה טיפול אישי, שנועד לשקמו, כדי שיוכל לשוב לכתוב את עבודת הדוקטורט בנושא חקלאי, אותה החל לכתוב לפני המלחמה. בהצגה עיצבה אותו הבמאית כדמות, המניעה את הקונפליקט הדרמטי כולו. והיא מספרת: „הוא נכנס כדמות, המנסה ליצור קשר עם בעיותיה, דרך לימודי הפסיכולוגיה, והוא נורא מפחד מזה. בסופו של דבר הוא לא יהיה פסיכולוג, לכן הוא גם המניע של הקונפליקט. לולא הוא, לא היתה מגיעה כל הקבוצה לעימות עם המנחה. הם היו מקבלים את המעמד שלה וגם את העובדה שפה ושם היא מתחברת אתם.

אבל הוא לא יכול לסבול את זה, כי הוא לא יכול לסבול את עצמו. והוא בורח מהבעיות שלו דרך ההתקפות עליה".

כך או כך, הפסיכולוגיה אינה יוצאת נקיית כפיים מהמפג... המנחה מוצגת כמי שמנצלת את חולשות הסטודנטים שלה כ... להימלט מעימות עם עצמה. שיטת הגשטאלט מוצגת לפי... כ„הוקוס פוקוס", הגורם לבני־אדם להיפתח חיש... הסטודנטים לפסיכולוגיה נחשפים אף הם בתסכוליהם. ... ההצגה יודעת שיש בה כתב־האשמה מסוים נגד הפסיכולוג... מבקשת להדגיש, כי העיקר בה הוא השאלה, כיצד... להתמודד עם הבעיות שאנו חיים עמן כאן, במציאות הישראל... יותר מכך, את שיטת הגשטאלט היא דווקא מחייבת, כמו... יצירתי. „בסדנה שקיימנו ניהלנו דיאלוגים עם כיסאות ריק... עבדנו עם שותף דמיוני ועם דימוי קולי. ויצאו דברים נפלא... גדולה וגם מפתיעה, לגבי אנשים שפשוט קפצו לתוך זה... עברו זאת כתהליך, אלא כשחקנים הרגילים להוציא מה... רוחות ושרים מתת־ההכרה. וכאן, מעבר לשיטה טיפולית, ... לי שעבור אנשים בריאים זו אפשרות של צמיחה והבראה... מקור חדש להשראה. מי שעוסק במקצוע יצירתי, ומרגיש... מתייבש — סדנה כזאת יכולה לנער אותו ולתת לו מ... לזה אימפקט חזק מאוד".

מחזה המבוסס על סיפורים אישיים. חושף את ישראל, בה החיים בצל המלחמה הם מחלה כרונית. כבחלום, אין צמידות לזמן והאירועים לא מציאותיים תמיד. יחסים מיוחדים בין סטודנטים למדריכתם, מובילים דרך שיחות אל סיכום ואל מיצוי עצמי של המשתתפים. מסמך נדיר

מימין: דיאן זמיר, נועם פלג, חנה לדורי, (אילו...

קצב הבמה — וקצב הווידוי

א נאלוגיה מעניינת שנוצרה במהלך העבודה על ההצגה, היא זו שבין אורנה, כבמאית, לבין דמותה של יעלה, במנחה של סדנת גשטאלט. אורנה מעבירה את שחקניה דרך הסדנה, ואחר כך עושה שימוש באנרגיות החשיפה לצרכי ההצגה. יעלה מעבירה את תלמידיה דרך סדנה דומה, ועושה שימוש בחשיפתם כדי להתגונן. על יחס השחקנים לצורת עבודה זו, מבהירה אורנה, כי מלכתחילה העמידה את ההצגה כפרי של עבודה קבוצתית, ולא כפרי עבודתה כבמאית, תוך כדי חשיפה קשייה כבמאית, וגילוי העובדה הפשוטה שאין לה תשובות אמנותיות לכל דבר. זאת, בניגוד ליעלה, המבקשת במהלך ההצגה כולה להעלים מעיני הסטודנטים את בעיותיה שלה.

סוג עבודה זה נובע מהשקפתה, לפיה „תיאטרון מתחיל באמת רק כאשר יש מפגש עם קהל. כל השאר זה רק הכנות, השערות, חלומות. אירוע תיאטרוני הוא מצב, בו הקהל שווה־ערך לשחקן".

בהמשך היא מגלה, כי היא „זוכרת את התסכולים של במאים, כשהרגישם שההצגה נשמטה להם מהידיים, כי פתאום היא של הקהל ושל השחקנים. והם ניסו או לעצור את התהליך הזה בהערות על אי־דיוקים, כשזה כבר לא היה רלוונטי. אני יודעת את זה, ולכן נתתי לשחקנים את התפקיד הרשמי". יחד עם זאת, היא מוסיפה, „יש איזה שיר, שהבמאי חייב לשיר אותו וכל הזמן להוביל אליו את השחקנים. היינו צריכים לספר את סיפורי השחקנים. אבל ישנו גם הסיפור שלי. יש לי מקום, אליו אני רוצה להוביל, ואם אני רוצה שיעלה תיכנס לאט־לאט לסחרור נפשי, אני יודעת זאת למן ההתחלה. ועלי לתת את החוט שיוביל כל הזמן".

ואכן, בימוי ההצגה הוא חזק ויעיל. שרשרת של דיס־אילוזיות בימתיות חופפת כאן את דיס־האילוזיה העוברת כתהליך נפשי על הדמויות. כך, למשל, משחק התפקידים המורגשים במהלך סדנת הגשטאלט, כך שבירת האשליה הבימתית על־ידי הערותיה של יעלה המנחה, כך גם הופעתה החזקה והמרשימה של המנקה, אשר נכנסת מדי פעם להדר הכיתה בה מתרחשת הסדנה, ושוברת את הרצף העלילתי ואת אשליית הממשות על־ידי קליטת משחק התפקידים כריאלית, ועל־ידי תפישת דברי הסטודנטים כמייצגים את טיבם. ועוד. כאשר אחד הסטודנטים, מורי, המאצ'ו, נכנס לסחרור נפשי, באה המנקה ושואלת את המנחה — „תגידי לי, איזה אמא גידלה את החיה הזאת... גברת יעלה, את נראית לי בסדר. מה את עושה עם החיות האלה?"... וביתר עצמה — כאשר זאב מבקש „ראי", כדי לראות בו את פצע פציעתו המרומה מן הקרב, נכנסת המנקה וצועקת על המנחה — „אבל הוא ביקש ראי. למה שלא תתני לו... תנו לו לנגן. הוא יירגע. הוא שר יפה מאוד. אתה יודע משהו ביידיש?"

זאב אינו שם לב אליה, וממשיך להזות את פציעתו — „אני רואה את זה. הבטן שלי קרועה. הכל. כל החלקים הפנימיים שלי נשפכים החוצה. הפצע המגעיל הזה". — ולאה, המנקה, מרחמת ושואלת, תוך שהיא הופכת לראי של זאב, למשקפת את חרדותיו — „משהו כואב לך?"

או־אז מתפתח דיאלוג ביניהם, המגלה את ייסורי האמת של המנקה, שבנה הוא פצוע מלחמה, ועקב כך — את ייסוריו המרומים של זאב:

„אולי אני הולך למות?"

„לא, לא, אל תדבר ככה. יש דברים שרק אמא יכולה לעשות בשבילך.

„אני חושב שיותר טוב אם הייתי נפצע.

„אסור לדבר ככה. יש לך ראש. יש לך ידיים. אתה שלם. שלעולם לא תהיה תלוי באמא שלך! אתה יודע מה זה?"

שבירת אילוזיה רודפת, אם כן, שבירת אילוזיה, וקצב האירועים בהצגה הופך לקצב מטורף, המוכתב מקצב הווידוי, וכשל דחיסות הסיטואציה הבימתית הופך גם המקצב הבימתי למהיר, לחותך, ותובע מן הקהל את מלוא הקשב. שיא ההצגה בא עם היחשפותה של יעלה, המנחה, הנחשפת רק לאחר שהיא לובשת את דמותה של הסטודנטית אילנה, ומשתמשת בה כאמצעי. יעלה חולמת על המוני חיילים מבדיל, הקרבים אליה על חוף ירושלים: „אני חייל קטן, פצפון כזה", היא צועקת. „המון חיילים מסביבי, אני אהרוג אותם" ואחר־כך היא מדברת פתאום אל יריב, בעלה, שעזבה, והוא־הוא גרעין מצוקתה — „יריב, משנינו אני הייתי החייל. ואני נשארתי בהלם קרב". ואז, בבימוי מפתיע ומדהים בעצמתו, פונה אליה לאה, המנקה, ואומרת — „את יכולה לדברת אתי, אני מבינה. אני לא שואלת, מה שאת רוצה. אני מספרת. אני גם אהבתי פעם. או מה, עם כל מי שאוהבים מתחתנים?" וכך. אפוא, הופכת לאה, המנקה הדמות מלאת ההומור, למנחה האמיתית של ההצגה, ואולי גם למנחת הסדנה של הקהל שבא לחזות בה. ב„צוותא".

שיטת הגשטאלט

„תיאטרון הקיבוץ" („בימת הקיבוץ" לשעבר, תחת כותרת חדשה...) מציג עיבוד של הספר „חיילי בדיל על חוף ירושלים" מאת עמיה ליבליך, שנושאו סדנה בשיטת הגשטאלט, בה משתתפים סטודנטים לפסיכולוגיה.

שיטת הגשטאלט היא תורה שנוסדה על־ידי פסיכולוגים בגרמניה לפני מלחמת העולם השנייה, הרואה בדמות האדם תכוללת. (GESTALT, בגרמנית) יותר מאשר את סכום חלקיה ומרכיביה.

זוהי שיטה טיפולית, המדגישה את ערך הלמידה והחשיבה היצירתית, ככלים בתהליך הטיפולי.

ג.מ.

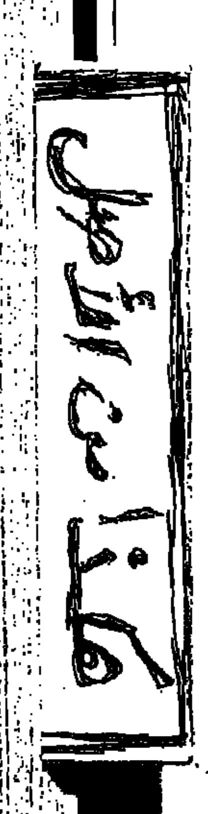

מאת יעל ישראל

בבואך לפארק הירקון, כדי טווח הליכה מהאגם המלאכותי, נגלה לעיניך מראה מפתיע שגורם לך לשפשף את העיניים בתימהון — הרי לא ייתכן שזו פטה מורגנה. הסברה שהתחילו לבנות כאן את דיסני־לנד של תל־אביב יורדת מהפרק במהירות ובעצב קל, גם ההרהור המוזר שאולי כאן בוואריה־תחתית נגוז במהרה, ומתחלף במסקנה שזה בכל זאת חזיון תעתועים: בקתת־חמר על שפת האגם הירוק בין סכך קוואריינות כבספרי אגדות, גלגלי־מים טוחן באיטיות את מי הנהר כמוהו נראה עד עתה רק בסרטים מצוירים. חלונות בוואריים מעוטרים וכיפת קש, מקלעות בצלצלים, שומים ופלפלונים אדומים חריפים תלויים על המשקופים, ואולי גם פרסה מסורתית כנגד עינא־בישא, סלי נצרים, מגרפות ומעדרים פזורים, ובגינה ערוגות חינניות של פרחי חמניות־ענק, שטריותן מחשידה אותן במוצאן הפלסטי. עוד רגע תצא מן הבקתה יפהפייה בריאת־בשר, אדומת־לחיים ועבת־צמות, ותקדם פני אביר נפלא החולף על סוסו הלבן, ושריון ירוק ודרוני יכריח ילד קט המחופש לנילס אולגרסן להקריב למענו את הארטיק שוקולד־שוקולד. רק ההמולה הנפסקת באחת על־ידי צעקת האימים של העוזר־במאי: „שיהיה שקט" מגלה חיש את הטעות.

אך זו לא בדיוק טעות; זהובת השיער היפה והרקיקה שיושבת על כיסא־במאים בבגדים ספורטיביים, תהפוך במטה־קסמי־המאפרת לבת־הטוחן האומללה שלאביה היו הרבה שאיפות להפוך למחותנו של המלך, האשה כחולת העין ואפורת־השיער, שמשום־מה נראית לנו מאוד מוכרת מאיזה שהוא מקום ושהיא גם אמה של מתולתלת השיער — תהפוך למלכה־האם המרשעת בבגדים זוהרים, שאלמלא מוצאם הסינתטי הנחות יכולת לחשוב שארגם חייט־אמן מפלך המלך. הוד־רוממותו, הטייקון מנחם גולן, מסתובב כאחשוורוש בין כל „כבוד עושרו", רווי נחת־רוח, פשוט־הליכות, מנהגו עממי לכל, נטול חשיבות עצמית; נוסח פרודיוסר הוליוודי הוא מתערב כאחד־העם בין אנשי צוות הצילום — קילומטר קט מפארק השעשועים מצלמים את אגדת הילדים „עוץ־לי גוץ־לי", וזה רק הפרק הראשון. אחרי שבנה אימפריית קולנוע, הרביעית בגודלה באמריקה, אחרי שצילם עשרות סרטי אקשן עם צ'אק נוריס והצליח לרכוש לשורותיו אפילו את מיקלוש יאנצ'ו המהולל, את לינה ורטמולר ואת זפירלי הגדול, אחרי שהסריט בזימבבואה את עלילות קופיקו וצ'יפופו עם קוף אמיתי מאולף, פונה גולן להסרטת אגדות האחים גרים ואנדרסן באנגלית, עם צוות שחקנים הוליוודיים. אחרי „עוץ־לי גוץ־לי" יהיו הבאים בתור: „היפהפייה הנרדמת", „כיפה אדומה", „שלגייה והגמדים", „הנזל וגרטל", „בגדי המלך החדשים", „היפה והחיה", „החתול במגפיים", „סינדרלה", „החלילן מהמלין", „נסיך הצפרדעים", ו„ג'ק והאפונים" — בסך הכל 12 מהמפורסמות שבאגדות שכבשו את לב הילדים בכל הזמנים.

השנה הפך גולן לספק העבודה הראשי של תעשיית הקולנוע הישראלית, כמעט כל סרט שני נעשה בחסות אולפני ג.ג. שלו, ואם מגיעים שבחים למישהו על שעוד עושים פה סרטים, והמצלמות אינן מעלות אבק באולפנים — הם מגיעים לו. הוא האיש שהצליח לכבוש כוכבים ושערים ב„טיים מגזין" — אך עדיין צמא להכרה והוקרה בעיר ילדותו טבריה. מבמאי כושל של סרטי בורקס ופעולה מביכים, נוסח „מבצע אנטבה", ופשיטות־רגל תכופות בשנות הס60, פנה גולן של „קנון גרופ" לכבוש את השוק הבינלאומי, אך לא שכח את ישראל הקטנה. הפקות רבות הוא מתעתד לצלם בארץ, וגם אם הן לא בדיוק מה שנקרא „אמנות", וגם לא סרטים ישראליים על מציאות אותנטית אלא רק מיני עיבודים של סרטי אקשן ומדע־בדיוני חבוט — הם מביאים כסף למדינה ומספקים די והותר עבודה למאות העוסקים בענף, שבימים נטולי־גולן הם נזקקים לדמי־אבטלה. ואת זאת תמיד שוכחים כשנהנים להלעיז עליו „דברי כיבושין" מאחורי גבו.

אז פעם אחת ניתן לגולן את הכבוד וההערכה אותם הוא מבקש, ונגיד לו כמה מלים חמות על שגאל אותנו משממה קולנועית, מתקציב זעום לסרטים שמפריש משרד המסחר והתעשייה בעין עקומה, ביטול מקלט המס ועוד רעות חולות, וגם על זה שהביא לנו קצת זוהר־כוכבים, ואשליה שאולי עוד תהיה לנו הוליווד ישראלית — 5 דקות מכפר־סבא.

בת הטוחן ו„הנסיך" מהוליווד

„מחין הדלתא" ו„נשות הרעם", צולמו בארץ בשנה החולפת במבצע־בזק של חודש ימי־צילום; גם את סדרת האגדות יצלם גולן כסרט־נע, אגדה לחודש, אגדה לחודש, בתקציב של 2 מיליון דולר לסרט, אנשי צוות ישראליים, קומץ שחקנים מקומיים, ובשנה הבאה עליו לטובה תהיה לו ביד סדרה גמורה של מחזמרים לילדים, שיכולים להתהדר בכוכבים הוליוודיים בחמדים, המוכרים לכל ילד בוויסקונסין מהמרקע. למשל, פרסיליה פוינטר, האמא העשירה של פאמלה וקליף בארנס מ„דאלאס", שמשחקת ב„עוץ־לי גוץ־לי" את המלכה־האם, או השחקן־גמד בילי ברטי, הזכור בוודאי גם לילדי קריית־שמונה מהסדרה „בית קטן בערבה".

את הסרט הראשון בסדרה החלו לצלם לפני שלושה שבועות ובקרוב מאוד יסיימו, ויתחילו מיד עם „היפהפייה הנרדמת". בנמל הישן של יפו בנו תפאורת־פנים: הארמון המהודר, והאסם בו טווה בת־הטוחן את הזהב שתקריב כמנחה לנסיך הנכסף, בקריית התקשורת של „גוה־אילן" שם הולכת ונשלמת רשת אל חמישה אולפנים משוכללים לצילום בסגנון חוץ־לארץ — יצולמו רוב האגדות.

אך בינתיים, באתר־הצילומים שבפארק הירקון, על גדות הנהר הקשיש הזה, עליו היטיב לספר ולצייר נחום גוטמן ב„שביל קליפות התפוזים" — השמחה שלמה: הילדים שהגיעו מחופשים עם ההורים לפיקניק פורים של סטייקים על גחלים על גדות האגם המלאכותי — מציצים בפליאה בבקתה: ילד אחד, מחופש לדוד סם בכובע ומעיל־כנפות עשוי דולרים, נפעם למראה יהודה אפרוני בבגדים מפוחלצים של יועץ המלך, מכנסיים תפוחים וטייטס ירוק, בנוסח האופנתי של ימי־הביניים: ילד־דולר מבקש אוטוגרף מיועץ מלך לשמונה שעות ביום. על איימי אירווינג, בת־הטוחן המיועדת, ואשתו בחיים של מי שמכונה „נער הזהב" ו„ילד הפלא הנורא של הוליווד" (הוא סטיבן שפילברג שמסרב להתבגר) ועל אמה, פרסיליה פוינטר, אין הילדים מתנפלים, כנראה לא־כל־כך מזהים את צמד כחולות העין המפורסמות. הם, נפעמים לאין־שיעור ממראה הסוסים האבירים ממכלאות איזה קיבוץ, שלחודש יעטו סגין סוסים עם סמל המלך רקום בזהב, וישמשו כחיל הפרשים של הנסיך הבלונדי ומתוק־הפנים, הוא השחקן הבריטי ג'ון מולדהור־בראון, שאנשי הצוות הישראליים, ובייחוד הטבחים שיובאו מהגדה, אינם מצליחים לבטא את שמו. אז בפשטות ובקיצור הם „עברתו" אותו ל„ג'ון מוטורולה".

על אתר צילומים של סרט בסגנון הוליוודי, עם עשרות אנשי צוות ונספחים, אין משהו אטרקטיבי יותר ממשפחת שחקנים המופיעה בצוותא. גולן ידע לבחור לראשון בסדרת האגדות את קרובי משפחתו של סטיבן שפילברג: אם אין אפשרות לרכוש את „הנסיך" בכבודו ובעצמו, או לעשות סרטי הרפתקאות מקוריים כמוהו, אפשר בהחלט להסתפק בבני משפ' אירווינג, שבאו על זקנם וטפם: במאי הסרט הוא דייוויד אירווינג, אף

צילם יוני המנח[illegible]

הוא במאי תיאטרון בפני עצמו, שגולן נתן [illegible] הזדמנות ראשונה להתנסות קולנועית, מתוך תקווה שאולי למד משהו מגיסו המפורסם [illegible] מביים את אחותו, איימי אירווינג, שגרה [illegible] לארץ את בנה בן 11 החודשים מקס [illegible] את אמו פרסיליה פוינטר, ואת אביה [illegible] סימונדס, בעלה השני של פוינטר. הכל [illegible] במשפחה.

בינתיים הגיע לארץ גם סטיבן [illegible] כדי להתאחד עם משפחתו הצעירה. הוא [illegible] אתו את הוריו, כיאה לכל ילד יהודי [illegible] החמולה מתאכסנת במלון „ימית" [illegible] עכשיו יוכלו המחותנים לרכל [illegible] הילדים והשמחה תהיה שלמה. [illegible] שנחל בשבוע שעבר כשלון צורב כשלא [illegible] באף לא אחד מפסלוני האוסקר, אף [illegible] היו מועמדים ל־11(!) אוסקרים, הבהיר [illegible] לביקור פרטי בהחלט, והוא [illegible] מעיתונאים. אשתו ואם בנו דווקא [illegible] להתראיין, והעיתונאים עטים עליה [illegible] שלל רב, כאילו אם ידברו אתה ידבק [illegible] משהו מקסמו של בעלה הגאון [illegible] והממציא בעל הדמיון המטורף של [illegible] אינדיאנה ג'ונס, גרמלינס האנרכיסטיים [illegible] מפלצות והרפתקאות.

כוכבים בנעלי בית

אל אירווינג, שברירית נמוכה [illegible] מאוד, בעלת שלל תלתלים זהובים [illegible] מלאך ועיניים אגמים כחולים, ללא שמץ של גינונים ומניירות של כוכבת הוליוודית [illegible] מתייחסים כולם כאילו היתה לפתות [illegible] לאשתו של ה„מלך" מעניקים יחס של מלכה [illegible] פמליית עוזרים הולכת אתה לכל מקום [illegible] נותנים לה להיות בגפה לרגע, מקס [illegible] נמצא בטווח ראייתה כל הזמן, והיא מתמסרת [illegible] לאמהות כאילו היא גילתה לראשונה [illegible] משמעותה, אומנת צמודה, וצעירה מטפלת [illegible]

בילי ברטי ב„עוץ־לי גוץ־לי"

אשתו של שפילברג

היום לא אכפת לה שיקראו לה „אשתו של שפילברג" כשם שהיא נהנית כשאומרים לה: „האמא של מקס". אבל פעם התבטאה איימי אירווינג (32) בחריפות נגד חיי המשפחה ובעד קריירה. נראה שהאמהות למקס הקטן, כחול־העיניים וזהוב־השיער, שדומה לה כשתי טיפות מים, עשתה לה משהו. היום היא מדברת אחרת. היא משחקת בעיקר בתיאטרון, וזכורה כ„אשתו" של „ינטל" בסרטה של ברברה סטרייסנד. נראה שאין היא מנצלת את נישואיה לשפילברג הגדול כדי לקדם את הקריירה שלו. עובדה: אצלו היא עדיין לא הופיעה. אך היא בטוח גם יודעת שאלמלא היתה „אשתו של" לא היו מתעניינים בה יותר מדי.

מה שיש לה לומר על:

● **חיי המשחק:** גדלתי עם המשחק, חייתי שחקנית מגיל 9 חודשים. אבי ביים ושיחק, אמי שיחקה בהצגות של אבי והיתה להם קבוצת תיאטרון. כבר מגיל שנתיים הופעתי אתם. תמיד ידעתי שאהיה שחקנית. אמרתי לאמי שאלך לבית־ספר לדרמה וכך היה. כל חיי סבבו סביב המשחק: בבית הספר למדתי דרמה, זמרה ונגינה, ולמדתי לנגן בכינור.

● **משחק עם אמה ואחיה:** בצעירותה שיחקה אמא בתפקיד בת־הטוחן, שאותו אני משחקת עכשיו. זה נחמד. אתה עשיתי כמה סרטים כמו „קארי" של בריאן דה־פלמה, שם שיחקנו בתפקיד אם ובתה. שיחקנו יחד בתיאטרון, למשל ב„ביבר הזכוכית". תמיד ידעתי שאחי הוא במאי נפלא. ראיתי עבודות במה שלו וחוץ מזה הוא בנו של אבי (השחקן־במאי מקס אירווינג — י.י.) ולכן בטוח שהוא במאי נפלא. לי מאוד נוח ונעים לעבוד בסרט כשהוא מביים אותי, ואתמול אמרה אמי: כמה מוזר שאנו עובדים יחד, ואני אמרתי: לא, זה דווקא מאוד טבעי, אנחנו משפחה מאוחדת מאוד, מדברים כל יום עם אחותי קטי שנשארה בארה"ב והיא מורה לחרשים. בכלל, אף שאצלנו כולם שיחקו ונדדו עם קבוצת התיאטרון מעולם לא היה חוסר ביטחון בחיינו.

● **עבודה בקולנוע:** אני מרגישה שעדיין לא ביטאתי עצמי בקולנוע, תפקידיי על הבמה היו עד כה הטובים והמספקים ביותר. עדיין לא קיבלתי בקולנוע תפקידים שמאוד יעניינו אותי, הרי את כל התפקידים הטובים מקבלת מריל סטריפ.

● **קריירה וחיי משפחה:** יש לי סדר עדיפויות, והמשפחה היא מס' 1. הקריירה לעולם לא תרחיק אותי מהמשפחה. כשיש ילד כזה, איך אפשר בכלל לחשוב על דברים כסיכון קריירה. מאז נולד מקס הוא תמיד אתי. כשאני קוראת תסריט, אני קודם שואלת היכן מצלמים וכמה זמן. אין מקום בעולם שאיני יכולה לקחתו אליו, הוא אתי בדרכים מאז היה בן שבועיים, הוא גם נסע עם סטיבן ואתי לירח הדבש שלנו. בסך הכל המשפחה משנה את סדר העדיפויות שלך. בגיל 30 חשתי מוכנת לגדל ילד ואני שמחה על כך, כי אנשים מביאים ילדים לעולם לפני שהם יודעים במה זה כרוך. אני מרגישה בת־מזל שמקס נולד במשפחה שבה מערכת היחסים יציבה ועמוקה. זו פרידתי הראשונה מסטיבן מאז נכנסתי להריון, והוא בוודאי יבוא לכאן כי אינו יכול להתרחק ממשפחתו לזמן ארוך.

● **היחסים עם סטיבן:** סטיבן ואני היינו חברים טובים עשר שנים, מספר פעמים נפרדנו וחזרנו לחיות יחד, עד שנישאנו. בסרט „צבע ארגמן" (שהיה מועמד לאוסקר — י.י.) הוא צילם לידה ומיד בא הביתה לצלם את הלידה שלי. אני מרגישה שחיי הם אגדה; אני נערה בת־מזל, אמנם אני באמת „אשתו של" אך אני עדיין איימי אירווינג ועל־כן אני מעדיפה לדבר על הקריירה שלי כי על סטיבן יודעים מספיק.

● **השתתפות בסרטי בעלה:** דיברנו על זה מספר פעמים, ויום אחד בוודאי נמצא עצמנו על אותו סט.

● **עבודה עם ברברה סטרייסנד ב„ינטל":** היא היתה נפלאה, חלום לעבוד אתה והסתדרנו נפלא, כולם בצוות אהבו אותה.

● **יהדות:** אני מכירה היטב את היהדות, ברברה שלחה לי הרבה ספרים על מנהגים יהודיים ולצורך הסרט אף למדתי להכשיר מטבח. חוץ מזה להוריו של סטיבן יש בלוס־אנג'לס מסעדה חלבית כשרה, בשם „דרך החלב". הם אורתודוקסים שומרי מצוות עד היום. מלבד זאת, בעיני עצמי אני נחשבת ליהודייה, כי אבי היה יהודי. אני דתית, ועל־כן לא התגיירתי. כי אני מרגישה יהודייה כשם שאני מרגישה נוצרייה על־פי אימי.

אז הירגעו, לאידישע־מאמע של שפילברג אין כלה שיקסע, למרות הכל, ולמרות שהיא נראית נערה בווארית זהובה לכל הדעות.

את מקס הקטן בזרועותיה בזמן שאמו מצטלמת, וכשהיא חוזרת היא מניפה את הנסיך השפילברגי היחיד ואומרת: הוא בחור טוב. מקס! הסבתא פרסיליה אינה עוצרת ברגשותיה וחשה ללטף ולנשק בחמדה גלויה את נכדה היחיד, לו חיכתה שנים רבות עד שבתה הואילה להינשא לבחיר־לבה, מניפה לעיני כולם את הנכד המטופל־ביותר באתר־הצילומים ומדברת בשבחו בלי סוף; אחרי הכל סבתא היא סבתא, גם אם לפרקים היא מתפקדת כאמא של פאמלה עטירת־הדדיים וכסבתו של ג'ון־רוס ג'וניור. אגב כך היא מגרבת קצת מידע על ג'יי־אר. ומספרת שהוא דווקא איש נחמד ומצחיק בחייו הפרטיים.

בארוחת־הצהריים תופסים האירווינגים שולחן שלם כחמולה אמיתית: האם והאב, הבן והבת, הנכד בעגלתו והאומנת. רק סטיב חסר, אבל הוא מעדיף לטייל בארץ, במקומות הקדושים. הם מציגים בפשטות את מראה האידיליה המשפחתית המאוחדת והאוהבת, משהו בסגנון „כוכבים בנעלי בית", לעיני הצופים בהם לעיניים משתאות וטורפות. ככה יעשו בני משפחתו של שפילברג: אוכלים סלט חסה, מפטפטים על־דא ועל־הא, כמו כל משפחה אחרת מפתח־תקווה שעושה את חג פורים בפיקניק על גדות הירקון.

בילי ברטי שמגלם את הגמד התועלתן, חוזר בדיוק מטיול בירושלים. הוא ספק נרגש ספק מתבדח על הפתק ששם בכותל. את „עוץ־לי גוץ־לי" הוא מגדיר כ„טיפוס חמדן, שרוצה את הכל, סימפטי, אך לא יותר מדי, אחד שתמיד רוצה משהו בתמורה לשירותי הקסמים, אחד שעושה עסקאות". בעולם של גדולים, ברטי בן ה־60 דווקא מסתדר טוב, צוחק עם כולם ומתבדח על חשבון הכל. סיפור־חייו נראה כלקוח מסרטו של פליני: „ליצנים". הוא במקצוע 50 שנה, והתחיל להופיע בקרקס הנייד של הוריו: היו להם אקרובט, ורקדן סטפס, הוא ואחיותיו שעשעו את הקהל, אביו ניהל, אמו טיפלה, והיה להם אפילו מורה שכיר שנדד אתם בדרכים. לעסקי הקולנוע הגיע במקרה. מאחר שזרועותיו קצרות, לימדו אביו לעמוד על הראש, כך ייפול הכסף מהכיס והוא יוכל לשלם למוכר בחנות. יום אחד ראוהו מבצע את התעלול, ומאז הוא בסרטים.

ברטי הופיע ברוב הסרטים האמריקניים בהם צריך גמד: „כאיש קטן אני במקצוע קשה" — הוא אומר, שבע־רצון מהצלחתו — „יש הרבה קנאה, כי השחקנים אינם אוהבים להופיע עם ילדים, חיות וגמדים, שידועים כגונבי־ההצגה". כך סיפורו של ברטי על תלאותיו של איש קטן בין גדולים: באתר הצילומים ביום פורים הוא דווקא נראה עליו ושמח, הילדים משתאים למראה גורלו המיניאטורי, וכשיחליף את בגדיו לבגדי הגמד הרשע הם בוודאי ישפשפו עיניהם בתימהון גדל והולך על שנפל בחלקם שדון אמיתי.

כשיש משפחה שכזאת, עם ייחוס „מלכותי" באתר הצילומים, כשיש גמד אמיתי, כשיש בקתה יפהפייה (שגולן מנדב אותה לצמיתות, ואחרי תום ההסרטה היא תישאר על גדות הירקון להנאת המבקרים ועיריית ת"א) וצי של סוסים אביריים ומיוחסים (אז מה אם במקור הם אינם אלא תוצר של הכלאה זולה מיישובי אחד העמקים), כשיש מנחם גולן שמביא לנו את „אשתו של" ובעקבותיה בא בעלה המפורסם, כשהוא זורה אבק־כוכבים כירקון, שכל ימות השנה הוא זנוח, משאיל נופך מאווירת הוליווד בחצי־חינם, ונותן לנו לפנטז לרגע כאילו גם לנו יש אולפני דיסני — לא צריך עוד שום דבר. (רק אולי תחרות אוסקרים, או שזו בקשה גדולה מדי?). ועתה נותר לנו להמתין ולראות מה טעם יהיה לבקתת השוקולד של המכשפה מ„הנזל וגרטל", האם החתול שמיל הוא־הוא שיגלם את החתול המיוחס במגפיים, לאיזה גובה יצמח שיח האפונים של ג'ק, ומאיפה ישיגו שלל גמדים מצפוניים לגילום שבעת הגמדים. בשנה הבאה בליליפוט הבנויה! הללויה!

איימי אירווינג והשחקן־הגמד בילי ברטי

פעם היו אומרים: „הגידו לזקן — כן”.
היום אומרים: „הגידו לזקן — תן!”

דוגמנית יפהפייה, החשודה בהברחת סם מסוכן, תובעת גט מאיש טלוויזיה ידוע, שלטענתה משרך את דרכיו בחברת זמר צמרת מפורסם, הנשוי לאשת־חברה, שנעצרה באשמת ניהול בית בושת; (ראה רשימה מפורטת בעמוד 32)

"אל תפגע לי בביצים" – זה שמו של מבצע משותף לחיל האוויר והמרכז לער־פות דורסים של החברה להגנת הטבע.

תלמידי ישיבות ייהנו מ„גמישות” בבדיקות רפואיות בלשכת הגיוס

ראשי ישיבות חרדיות אמרו לקצין רפואה ראשי כי תלמידיהם התלוננו שהרופאים הבודקים אותם בלשכות הגיוס נוגעים במקומות אינטימיים בגופם – והדבר מביכם ופוגע ברגשותיהם.

מי שממית עצמו באוהלה של תורה
כיס אשכיו הולך ונעשה רגיש נורא.
אין פלא אפוא שאברכים מתלוננים
כי בצבא נוגעים להם באברים העדינים.
ועל כך, ולעניין הרגישות, עצתנו היא כזאת:
יועלו אשכי האברכים למדרגת מזוזות
ויוגשו לצבא חתומים בהכשר של בד"צ
וכל המפשפש והממשמש בהם – אחת ידו תקוצץ!
ובאה לאברכים ולאשכיהם גאולה
לבד ממי שתימצא מזוזתו – פסולה.

לא שיש לי משהו נגד זה שמכבי תל־אביב תפסיד פה ושם במהלך הליגה לכדורסל, ואפילו תידרדר באופן יוצא מן הכלל למעמד של סגנית האלופה. לא יהיה זה מבחינתי עניין של בכייה לדורות. אבל לחשוב שאליצור נתניה, על חמשת כוכביה האמריקנים היא זו שתזכה באליפות מדינת היהודים, ותייצג אותה אחר־כך בגביע אירופה, נראה לי קצת משונה. אם כבר רביעייה אמריקנית פלוס שחקן חיזוק ישראלי, למה שלא נלך על הטובים ביותר? בכדורסל, שלא כמו אצל קדאפי, האמריקנים באמת עושים לנו את העבודה, אז שיתייחסו אלינו בכבוד הראוי, וישלחו הנה קבוצה ייצוגית ברמה סבירה. מה יש, אני אמור לחוש כלפי קרל נברסון קרבה־ישראלית יותר מאשר יש לי לאזזאס תומאס? לאזזאס נוכל אפילו לקרוא ישעיהו, בן אברהם. מוזס מלון, מי יותר יקר לנו ממשה? ד"ר ג'י, על שם ד"ר בורג. אפשר להרכיב חמישייה יוצאת מן הכלל.

שמעון פרס, אנא, במסגרת הביקור, במסגרת הסיוע, אם לא לחם אז לפחות שעשועים. בסדר?

נמצא הסדר לקברו של הרב ברמן

הרב הרפורמי מאיר ברמן, שסביב קברו בבית הקברות שבהר הזיתים מתחוללת סערה, יוכל אולי לנוח על מקומו בשלום. הבד"ץ החרדי לא ויתר אמנם על דרישתו להקים לרפורמים בתי־קברות נפרדים, אבל נאות לבחון את ההצעה לפיה תוקם מעל קברו של הרב ברמן ארובה, כדוגמת אלה שהוצבו במלון „גני חמת בטבריה”, אשר תינק את הטומאה המופרשת על־ידי הרשע הרפורמי ותפזר אותה אל מחוץ לתחומי בית הקברות. הארובה תיבנה בצורה כזו שלא תמנע את גישת בני המשפחה אל חלקת הקבר, אבל תבטיח שכל מגע עילי בין הרב ברמן ליהודים הכשרים השוכבים סביבו יהיה בלתי אפשרי. כדי למנוע מגע־תחתי תושקע בתוך האדמה שמסביב לקבר גדר פלדה מצוידת במגלי טומאה אוטומטיים שיזהירו כל אורח מהקברים הסמוכים מפני הסכנה המצפה לו אם יחצה את הגדר.

עם זאת, עדיין לא ירדה מהפרק הדרישה להקים בתי קברות בהם יופרדו נטורי קרתא מחסידי בעלז, וחסידי בעלז מיקירי חב"ד, ויקירי חב"ד מאברכי ישיבת וישניץ, שלידם ייקברו בוגרי ישיבת אור־שמח, שיופרדו מהרפורמים, שיופרדו מהקונסרבטיבים, שלא ישכבו יחד עם האתיופים, שישמרו מרחק מהמורמונים, שלא ישתפו פעולה עם הנוצרים והפרסביטריינים וכיוצא באלה.

שוכבי משכב זכר ומתאבדים למיניהם, ממזרים וחוזרים בשאלה ייקברו בין הגדרות.

הפוסל, במומו פוסל

„בסל יורק־אש של יעקב אגם יוצא בכיכר דיזנגוף בישראל”

אם זה משהו שקשור במציאות שלנו, הוא היה צריך לירוק דם, לא אש...

עין נלטשת אל כל פרה דורשת

בקיבוץ גלעד שבהרי אפרים בנו לאחרונה מכון חליבה חדיש ויוצא דופן.

יוצא דופן מדוע? כי הוא דו־קומתי. ושתי קומות לו למה? מסביר הרפתן ניר: „מהקומה השנייה רואים את כל החצרות וזה עוזר במיוחד לזיהוי דרישות אצל הפרות, כשיושבים למעלה במשרדים רואים כל פרה הקופצת באחת החצרות”.

הלו, כאן מגדל הפיקוח. מגדל פיקוח קורא ליחידת קרקע. עבור!
יחידת קרקע שומעת. מה העניינים, עבור?
318 קפצה הרגע בגימל. אני חוזר, 318 קפצה בגימל. הסיסמה: מורק טעון!
קיבלתי. אני יוצא לדרך נוע־נועו רוח סופו!
ו־318 לא יודעת אפילו מאיפה בא לה המורייג.

ח.מ

במקום אסימון – כרטיס מגנטי. כך יפעלו בעתיד הטלפונים שתתקין חברת „בזק” [illegible] ראשונים של טלפונים מסוג זה הוצגו בתערוכת תקשורת ואלקטרוניקה שהתקיימה [illegible] התערוכה בת"א. המספרים למטה מציינים את מספר השנים אותן יצטרך מנוי להמתין [illegible] לקבל את המכשיר הרצוי לו, וכל אזרח יוכל לבחור לעצמו לאיזה טלפון הוא רוצה [illegible]

יורם בן־פורת

לב, מקצוע, שמאל וכלכלנים

צילום: יצחק הררי

יליד 1937, תל אביב. למד כלכלה (ומדעי המזרח) באוניברסיטה העברית, דוקטורט באוניברסיטת הרווארד. פרופסור לכלכלה באוניברסיטה העברית. השלים עם חברים במכון פאלק ספר על המשק הישראלי שיצא עתה בארה"ב על־ידי אוניברסיטת הרווארד, ועומד לצאת בקרוב בארץ, בהוצאת „עם עובד”.

בין מה שקרוי שמאל לבין ה„כלכלנים” יש קצת חריקות. המרכאות באות לומר כמובן שהבעיה היא לא עם כל הכלכלנים, אבל לבטח עם רוב הכלכלנים המלמדים באוניברסיטאות בארץ. במקרה אחד אפשר היה אפילו לקרוא ב„על המשמר” שהכלכלנים מביעים את הדעות שהם מביעים משום שהם ממומנים ב„אלפי דולרים” על־ידי הקפיטליזם האמריקני – רוני מילוא, עם הכשר של ידידי סבר פלוצקר. אבל זה לבטח חיה גידול־פרא. על מישור יותר ענייני, אבל אולי לא פחות מתמיה – היה „על המשמר” תומכו ומגינו של יורם ארידור, שר האוצר, שרוב הכלכלנים האקדמיים רואים בו את הגרוע בשרי האוצר של מדינת ישראל, ונושא באחריות למשבר כלכלי חמור.

בראשית שנות החמישים היה שבר אמיתי בין השמאל לכלכלנים. דן פטנקין היה נושא דברם של הכלכלנים המקצועיים והביא לארצנו את דברה של אסכולת שיקגו. למפ"ם עוד היתה פרוגרמה סוציאליסטית. הרבה השתנה מאז. חלה טרנספורמציה בהרכב הכלכלנים, שיש בה משהו מבלבל ביחס למיקומם במפה. רבים מן הכלכלנים באו, מבחינת הביוגרפיה, מן המחנה „הנכון”: בדור הראשון של „נערי פטנקין” היו יוצאי פלמ"ח. גם בין אלו שבאו אחריהם רבים בוגרי תנועת־נוער חלוצית, שטעמו טעם הקיבוץ. פוליטית אין זה סוד שיותר קל למצוא כלכלנים בהפגנה של „שלום עכשיו” מאשר בוועידת חירות. ואז, כביטוי לשבטיות הישראלית הידועה, באה השאלה הכל־כך טבעית: איך ייתכן, שחבר'ה כמוכם, בשר מבשרנו, מציגים עמדות כלכליות כה שונות משלנו? כך מצטרפת איזו טרוניה של מעין בגידה או נטישה, „איך עשיתם לנו את זה?”

מאחורי השבטיות עומדת איזה שאיפה שהכל יתאים – שתהיה לכולנו השקפה דומה על השטחים, ועל אריק שרון ועל סובסידיות למזון, ועל פיתוח, ועל קיצוץ תקציב. השורש שלה הוא בימים רחוקים של אידיאולוגיה כוללנית, שסיפקה תשובות לכל. אלא שבינתיים קרת עוד משהו. בינתיים התפוררה, הפרוגרמה הייחודית הסוציא־ליסטית. עמוד השדרה של פרוגרמה סוציאליסטית הוא השיטה הכלכלית. אבל בין נושאי דגל ההתחדשות הרעיונית־הסוציאליסטית אפשר למצוא פילוסופים, מדעני המדינה (איך אומרים את זה?), אך קשה למצוא כלכלנים שיש להם מה להציע.

כשלון המשקים הסוציאליסטים הביורוקרטיים הוא הסבר אחד, אך לא מלא. כלכלת המערב עברה את משברי האנרגיה חבולה ועייפה – עם הרבה אבטלה, אינפלציה ודריכה במקום. מדיניות הריסון המוניטרית של הגברת תאצ'ר, מי שאמורה להיות תלמידתו של מילטון פרידמן, השיגה את האטת האינפלציה במחיר כבד של אבטלה. יש בכך אישוש למבקרי השיטה, אבל איזו שיטה? מן הזווית השמאלית זהו כשלונה של שיטה המבוססת על כוחות השוק, כשלון קפיטליסטי. אבל באופן פרדוקסלי החישגים של הפרוגרמה הסוציאל־דמוקרטית שוללים מהשמאל את הנחמה הזו. השיטה שהתקשתה להתגבר על משברי המחירים העולמיים היא מדינת הסעד – היצירה הסוציאל־דמוקרטית שהגיעה לשיא פריחתה בשנות השישים, תוך שילוב של צמיחה כלכלית והתפתחות מהירה של שירותים חברתיים. ברור שזו המצאת כלאיים בין יזמה פרטית וחופש כלכלי, לבין ממשלה גדולה ופעילה ואיגודים מקצועיים חזקים. מצד אחד שירותים חברתיים ומערכת מפותחת של ביטחון סוציאלי, ומאידך עול כבד של מיסוי למימון התעסוקה הציבורית המתרחבת, איגודים מקצועיים חזקים, המנסים למנוע ירידת שכר ותעסוקה, ובקבוצות לחץ של נהנים שונים מהקופה הציבורית, מן השמאל ומן הימין, מן ההון ומן העבודה, ומן הבטלה. וכך תביא המשבר הזה לא לפסק־דין ברור על המערכת הקפיטליסטית, אלא לספקות על יכולת ההתאמה של מדינת הסעד. ובכן, לא רק שהמשטר הכלכלי הסוציאליסטי איבד את זהרו, אלא שגם מדינת הסעד, בהיקף ובמבנה הנהוגים, היא במגננה מול ביקורת של שמרנות חדשה. מובן שאין דמיון בין הבעיה של הסוציאליזם האורתודוקסי לבין מדינת הסעד, שהרי לאיש אין תחליף למדינת הסעד, וכל שנתון לוויכוח הוא עניין של מידה. יותר או פחות מיסוי, יותר או פחות התערבות, וכו'. המגרש לשינויים וחדשנות חברתית מוגדר ומוגבל.

במציאות הישראלית הדברים מחריפים. עם האתגרים שהיו בקליטת עלייה, בבניין חברתית, בביטחון – התפקיד של היוזמה הקולקטיבית יותר טבעי וברור מאשר במקומות אחרים. תנועת העבודה, שהובילה את היישוב, קבעה את המסגרת המוסדית והיתה גם מקור לחדשנות מוסדית וחברתית בקנה־מידה רחב. כתוצאה מכך מצאה את עצמה ישראל עם סקטור ציבורי, או ציבורי־למחצה, גדול במיוחד, וברמה יחסית גבוהה של התערבות ממשלתית, של שילוב או ערבוב בין שיקולים כלכליים לחברתיים, ושל משקל לפעילות כלכלית מתוקצבת, לעומת זו המונעת על־ידי שיקולי רווח ויעילות.

מתי השוק עובד ומתי הוא נכשל

על רקע המציאות הזו עוצבו הכלכלנים בארץ. מה שמגדיר כלכלן הוא הגרעין האינטלקטואלי של מקצועו. לדעתי, הגרעין הוא הרעיון הבסיסי של אדם סמית, אבי הכלכלה של ימינו. אם צריך להציג את גרעין הכלכלה על רגל אחת הרי הגרעין הוא האמירה שכאשר בני־אדם רבים פועלים בשוק, קונים ומוכרים, עובדים ונחים, כל אחד מתוך ראיית האינטרסים של עצמו, או של סביבתו, התוצאה אינה תוהו ובוהו אלא סדר – שיווי משקל, מחיר אחד לכל מוצר. יתר־על־כן, התוצאה יעילה במובן זה שאי־אפשר אז לשפר את מצבו של אדם אחד מבלי לפגוע באדם אחר. עם זאת אין יומרה שחלוקת ההכנסות המתקבלת מכם הוא צודקת. כשאני אומר שזה הגרעין, אין בכך הכוונה שהדברים הללו הם בהכרח, או תמיד – אמת. זהו גרעין במובן דיאלקטי – זהו המוקד הן לאישוש, הן לבדיקה, הן ליישום והן לאי־הסכמה, לדוגמא נגדית. זה המגרש שבו כלכלנים מסבירים לא רק שהשוק עובד, אלא גם מדוע או מתי השוק נכשל. הפתח דרכו יש צידוק להתערבות הממשלתית, הוא במסגרת הזאת. זה נכון גם לגבי החידוש הרדיקלי של הכלכלה במאה הזאת, המהפכה הקיינסיאנית שנולדה על רקע משבר עולמי ואבטלה. מאידך, מסגרת הניתוח המרכסיסטית נזנחה כתורה חיה. זהו, לפחות, ניצחון אינטלקטואלי של אדם סמית.

המסגרת פתוחה ומאפשרת תכנים ומסקנות שונות למדיניות. אין זה נכון לומר שהמסגרת **מבטיחה** ניטרליות אידיאולוגית. יש בתוכה מרווח לבחירת הנחות, ולהשפעה על ערכים ונטיית־לב. טעות להציג את הכלכלה כמקצוע טכני לחלוטין, מין פיסיקה או מתמטיקה חברתית, וכמו שציין חברי יוסי זעירא ב„על המשמר”, לפני כשבועיים, יש בין הכלכלנים המקצועיים הבדלים בדגש ששמים, למשל, על סכנה של אבטלה, לבין סכנה של אינפלציה וכד'. נטיית־הלב, או האידיאולוגיה של הכלכלן, יכולה להתבטא בצורה מפורשת, או בצורה עקיפה, ולפעמים לא מודעת. הפתח לכך הוא בעובדה שעל־מנת לטפל במציאות סבוכה, אנו מפשטים אותה **בכוונה**, ויש לנו מרווח של שיפוט לגבי אופי הפישוט. אבל לא לחינם אנו קוראים למקצוע דיסציפלינה – כי אמנם הוא מגביל ושם סייג להכוונה ולהשפעה של הערכים, משאלות הלב והאידיאולוגיה – על המסקנות.

אין ספק שהמציאות הישראלית, שהיא כה עמוסה בשיקולים לא־כלכליים והתערבות־יתר, שמה את הכלכלנים בצד המושך לכיוון של יתר־הישענות של כוחות־שוק ומתן יותר משקל לשיקול הכלכלי, ובכך הם מהווים מעין „לובי”. זה גבר על נאמנויות שבטיות, על משאלות־הלב ועל הזיכרונות ממרכס בתנועת הנוער. וכך, כלכלנים שמצפונם החברתי כשר למהדרין, מוצאים את עצמם לעתים קרובות בחברה מוזרה, וחלוקים על חבריהם במחלוקות הציבוריות בענייני כלכלה.

הסייג הדיסציפלינרי על משאלות הלב, חל גם בתחום המקרו־כלכלי. ארידור הציג מרשם מושך – כלכלה נכונה, פתרון בעיות ללא־כאבים. אין להתפלא על כך שמקסם השווא פעל בשוק הפוליטי. אך מפליא היה לראות אותו מסמא עיניים יותר שקולות ומנתחות. שוב, בחודשים האחרונים, כשהחל הוויכוח על הצמיחה, היטשטשו הגבולות בין משאלת הלב להשיג יציבות ללא כאבים, לבין ההערכה המקצועית שמי שיבטיח מראש שלא יהיו כאבים – ייכשל בניתוח. שוב משמשים הכלכלנים מעין לובי, שמתוך שיקולים של טובת הטווח הארוך, ממליץ על הסתכנות בתשלום מחיר בטווח הקצר.

מהי הגנה, על הטובים נגד הרעים

האתגר של הטווח הארוך הוא יותר יסודי ועמוק מאשר המשך יציבות המחירים. הוא כרוך בשינויים מבניים, שיש להם גם משמעות חברתית, המחייבים את כולנו לבחינה מחדש של אמונות והשקפות. ברור ששינויים משמעותיים כרוכים בפגיעה באינטרסים. האם הגנה טוטלית על קופת־חולים או סולל־בונה היא באמת במסגרת הגנה על הטובים נגד הרעים? האם הנהגת תשלום מסוים עבור ביקור אצל רופא, גרוע מהעלאת המס האחיד או מס ההכנסה? ואם ענף הכותנה הוא בסך הכל רווחי – למה השכיר העירוני צריך לשלם מס הכנסה בשנה של הפסדים, כדי לשלם לקיבוצים? ואם הוא לא רווחי – מה בדיוק ההצדקה לתשלום הזה? את מי משרתים בכל אחד מן המאבקים – את ציבור העמלים? את החולים? את הרופאים? את הפקידים? את העסקנים? מי אחראי? כיצד זה מתבטא? על חשבון מי מתנהלים המאבקים הללו?

יש מאזן גדול של עשייה ושל נכסים, במבנה הקיים של המשק הישראלי ושל משק העובדים. ולכן גם קישור שקשה להתירו בין אינטרסים לבין אידיאולוגיה. האידיאולוגיה היתה גורם חשוב בעיצוב הכלים לתנאים, למציאות, ולאתגרים מסוימים. עם השתנות התנאים – מאזן הצדקת הקיום של הכלים וההסדרים השתנה. אלא שעצם קיומם הנמשך, יצר אינטרסים הנטועים בעצם קיומם, והשפעה חוזרת מן האינטרס על האידיאולוגיה. מובן שהרעיון המרכסיסטי הישן הזה חל על הקפיטליזם, ויושם, כאמור, ב„על המשמר” לגבי כלכלני ישראל. אך בצורה זו או אחרת, ואולי קצת פחות גסה, השאלה קיימת לגבי ה„שיטה” הישראלית והאידיאולוגיה המגינה עליה. מי שחרד משבירת כלים, חייב לדאוג לשינויים ולהתאמות מבפנים, בזמן. לא מודעי הוא האשם. אם החשיבה והשינוי יבואו מאלה שלבם במקום הנכון, אזי יש סיכוי שגם ההשלכות החברתיות תהיינה יותר רצויות.

גם לפני הכלכלנים ניצב האתגר של השתתפות מחשבתית־יוצרת בתהליך הזה.

החוק הצ'כי ובן השר

מאת אינגה סאנטנר

יאן האייק, צעיר צ'כי מוכשר, רוצה ללמוד. מבחינת המשטר הקומוניסטי זה בסדר. אבל מבחינה משפחתית יש בעיות: האבא היה שר־החוץ של דובצ'ק, ראש „האביב הצ'כי".

הונזיק האייק תושב פראג, יליד 1964 הוזמן בכתב אל משרד־הפנים הצ'כוסלובקי, לשעה 2 אחה"צ ב־24 בפברואר השנה. בהזמנה המודפסת היו שלוש מלים בכתב־יד, שהגדירו את מטרת ההזמנה: „דיון בבקשת הגירה".

עניין של שגרה? ההיפך הגמור מזה. יאן אינו אזרח רגיל. הוא בנו של שר־החוץ בממשלתו של דובצ'ק, ואחד ממארגני „אמנת 77" לאחר־מכן: ייז'י האייק, הוא הדוגמה הבולטת ביותר ל„מחויבות משפחתית" במזרח־אירופה של ימינו.

ייז'י האייק, שהוא כיום בן 73 – תחילה ידיד מסור של בריה"מ אשר נידון ב־1940 על־ידי בית־משפט נאצי ל־12 שנות מאסר – רוחש אהבה רבה לבן־הזקונים שלו וקורא לו בשם החיבה „הונזיק".

אכן, מתגלה כנראה שיטה בעובדה, ש„המשטרה לבטחון המדינה" הצ'כוסלובקית התחילה דווקא באביב 1978 להציק ליאן הצעיר. האייק האב היה בימים ההם דובר תנועת האופוזיציה „אמנה 77", והמטרה היתה „לרכך" אותו בכל האמצעים.

אף־כי סיים אז הונזיק, בן ה־14, את לימודיו בבית־הספר היסודי בממוצע הגבוה ביותר של ציונים, לא הורשה לפי שעה לעלות לגימנסיה. משטרת־המדינה, נכנעה, רק לאחר שהוא קיבל הזמנה חגיגית מווינה, בחתימת הקאנצלר דאז ברונו קרייסקי, להמשיך בלימודיו באוסטריה.

ב־1983 הלמה משטרת המדינה שנית: עתה בעניין קבלתו של הונזיק לאוניברסיטה.

האייק הצעיר גמר גם את הגימנסיה כראשון בכיתתו. אפילו פניית משטרת הביטחון ש„לא יקבל ציונים טובים שאינו ראוי להם" לא היה בה כדי לשנות את תעודת הגמר המצוינת שלו. הדרך אל המכון הפוליטכני, אשר בו ביקש ללמוד אדריכלות, נראתה פתוחה לפניו.

כאשר משרד־החינוך השיב בשלילה, בתירוץ ש„אינו מתאים למקצוע האדריכל", גייס שר־החוץ לשעבר את שרידי קשריו, והשיג בחינה מחודשת של התשובה השלילית: „השר ביטל את ההחלטה בדבר מניעת לימודים גבוהים ממך", נאמר במכתב אל האייק הבן, מן ה־5 בספטמבר 1983. מה רבה היתה השמחה! הונזיק נרשם מיד ללימודים, ובאושר רב השתתף בכל השיעורים; אך כעבור 8 ימים הגיעה אליו החלטה שלישית של משרד החינוך. זו היתה חתומה על־ידי סגן השר ואצלאב ציזאר, ובישרה בקצרה כי השר „ביטל שוב את החלטתו לאפשר לך לימודים גבוהים".

לחץ מחוץ־לארץ

הונזיק הגיש ערעור והמשיך להשתתף בהרצאות. האב הנרגש ניגש אל המשרד, אל ידידו־הקרוב־לשעבר ציזאר. הביקור לא נשא פרי. ציזאר הכריז כי שר־החינוך ונדרוסקה כועס. הסיבה: האייק האב ייחס, בשיחה פרטית, את ההחלטה הנדיבה שלו ל„לחץ מחוץ־לארץ". ייז'י האייק הכחיש שהתבטא כך. „אגב, גם אילו אמרתי זאת, היה הדבר בלתי־רלוואנטי", השיב בזעם; „הרי המדובר אינו כי אלא בבני. מה שנעשה כאן דומה לאפארטהייד".

שבוע־ימים אחר־כך גורש הונזיק על־ידי אחד המרצים מאולם ההרצאות, „על־פי הוראה מפורשת מצד משרד החינוך". בדירה מצא הוראה מן הצבא להתייצב מיד לשירות. ואם לא די בכך, הרי בו בערב הופיע אצל יאן בלדר של משרד ההגנה ודרש ממנו לאשר אישית את קבלת צו הקריאה.

ה„דאגה" הרבה מצד המדינה היתה מוגזמת בשביל העצבים, המרוטים בלאו־הכי, של הנער. הוא הרגיש נורא. הרופאים חמורי־הסבר של בית־החולים הצבאי אבחנו אצלו גידול בתריסריון, ועדה דחתה את גיוסו בשנתיים.

אך בבית לא יכול היה הונזיק להישאר. בכך היה מסתכן בהליכים משפטיים נגדו באשמת „טפילות". הוא הסכים, אפוא, לקבל את הצעת העבודה היחידה שהוצעה לו – כפועל ניקיון במפעל וודוהוספודארסקה סטאובי. הוא התחיל בניקוי חצר המפעל במטאטא, והתקדם אט־אט עד שעלה לדרגת מוביל מריצות.

בינתיים העסיקה הפרשה שלו את צינורות הדיפלומטיה השקטה. ברונו קרייסקי, שהיה בימים ההם כבר קאנצלר בדימוס, כתב אל ראש המדינה והמפלגה הצ'כוסלובקי גוסטאב הוסאק, ווילי בראנדט שוחח בבון עם סגן ראש־הממשלה הצ'כוסלובקי פטר קולוטקה. אך הכול לשווא.

להאייק הצעיר נמסרו הזמנות ללימודים חינם־אין־כסף לבית־הספר הגבוה לאדריכלות באוסלו, ולאוניברסיטה הווינאית לכלכלה, אך הוא לא קיבל רשיון יציאה. את השלילה ביקש הצעיר, האופטימי־תמיד, לראות באור חיובי, כלומר – כסימן לרצונה של משטרת המדינה להסדיר את העניין בתוך גבולותיה של צ'כוסלובקיה; סימוכין לכך מצא גם ביחסו של המפעל בו עבד, שהעניק לעובד־הניקיון האינטליגנטי שלו המלצה מצוינת לקבלתו־מחדש במקום לימודיו.

„הדלת האחורית, הפרולטרית", לא הועילה

בהיותו איש מעמד הפועלים המועדף, סבור היה האייק הבן כי בסופו־של־דבר ינחת באולם ההרצאות, דרך הדלת האחורית הפרולטרית. את בחינת הקבלה עבר ללא בעיות. „הכל בסדר", אישר הדיקאן באורח בלתי־רשמי. אך הפעם נמשכה השמחה, רק שלושה שבועות. אחר־כך נמסרו לו התוצאות הרשמיות, שקבעו – „בלתי־מספיק". התברר כי הבוחן במתמטיקה נכנע ללחצה של משטרת המדינה, ורשם לו את הציון הנמוך ביותר, בכל יתר המקצועות הוא זכה ל„מצוין".

אבא האייק מחה במכתב נזעם אל ראש הממשלה לובומיר סטרוגאל נגד „התחבולות הבלתי־חוקיות של המשטרה החשאית". אל חברו לממשלה לשעבר, פטר קולוטקה, כתב מלה במלה: „לאחר הקרב ליד ההר הלבן, דהיינו בתקופה שאנו מציינים אותה כ„ימי החושך", היו העוצרים מטעם ההאבסבורגים אינטליגנטיים די־הצורך כדי לאפשר לימודים לבניהם של כופרים ושל מורדים ידועי־שם ואפילו של נידונים. אינני יודע אם הגוף שאתה משתייך אליו יתעלה לפחות עד לרמה הזאת!"

אין שינוי לטובה

ה„גוף" שאליו משתייך קולוטקה, הוא הפוליטביורו, דהיינו הסמכות העליונה בצ'כוסלובקיה הקומוניסטית, אגב – הסמכות היחידה המסוגלת לרסן את משטרת־המדינה. רק הוא יכול היה, ב־1985, לבטל את „המחויבות המשפחתית" לגבי האייק הבן.

אך הפוליטביורו לא הואיל לגלות יחס אנושי. אדרבא, הוא לא הואיל כלל להשיב.

בבחינת קבלה מחודשת, בקיץ שעבר, נכשל הונזיק בפיזיקה, על־פי פקודת משטרת המדינה. הדיקאן הולי מסר לבוחנים במלים מפורשות את „הצו מלמעלה" לגבי בחינתו. מאז עובד הצעיר, על־פי חוזה, כעוזר־תיעוד בגלריה הלאומית. בקשה נוספת להיתר יציאה נדחתה על־ידי השלטונות אף ללא תשובה בכתב. הסירוב נמסר לו הפעם בעל־פה.

שוב התערבו מדינאים רבים במערב אירופה, כולל נשיא אוסטריה, רודולף קירכשלגר. ושוב לא נעשה דבר.

תמיד חזר אותו חיזיון: אנשי הצמרת בפראג האזינו לשידולים מצד בני־שיחם. לכאורה בהבנה רבה ביותר, הביעו צער על אי־ידיעת הפרטים של הבעיה „שללא ספק ניתנת לפתרון". והבטיחו שבקרוב תגיע אליהם הודעה חיובית על מתן היתר ליאן ללמוד או לצאת לחוץ־לארץ. אך זאת בתנאי – הם הוסיפו – כי אורחיהם מן המערב יוותרו על פגישה אישית עם ייז'י האייק או עם נציגים אחרים של „אמנה 77".

כתוצאה מכך לא רק וילי בראנדט ויתר על פגישה עם ידידו הוותיק ייז'י האייק, שנקבעה לנובמבר 1985. „כולנו קיבלנו אט־אט את הרושם כי ממשלת צ'כוסלובקיה משתמשת בבן הערובה שלה הונזיק, בראש ובראשונה להחנקת מגעים כלשהם בין האופוזיציה בפראג לבין המערב", סיפר סוציאלדמוקראט אוסטרי.

אף־כי אפילו שר־החוץ הצ'כוסלובקי בוהוסלב חנופק דיבר, בשהותו האחרונה באוסלו, על „הכרעה חיובית שתיפול בעתיד הקרוב ביותר", איש אינו מאמין עוד כי תחול התקדמות כלשהי בפרשה הכאובה.

הפסימיסטים אכן צודקים. שום הזמנה חדשה למשרד הפנים, שיאן האייק קיבלה בברכה כקרן־אור של תקווה חדשה, לא הביאה כל שינוי לטובה. על בנו של האייק נאסר גם להבא ללמוד או לצאת למערב.

פקיד מסר ל„סטודנט המסורב" בקרירות, כי בקשת היציאה שלו „נוגדת את טובת המדינה" ועל כן „צריך היה לדחותה". אי־אפשר לערער על ההחלטה הזאת. אך יאן האייק רשאי להגיש עוד בקשה; הרי בסופו של דבר הוא חי במדינת־חוק".

משחק החתול והעכבר עם הצעיר, שבעת האביב של פראג היה בן 4, נמשך, אפוא. „המחויבות המשפחתית" נשארה בתוקפה. יאן האייק הרי חי ב„מדינת חוק".

מתוך ה„וולטווכה"

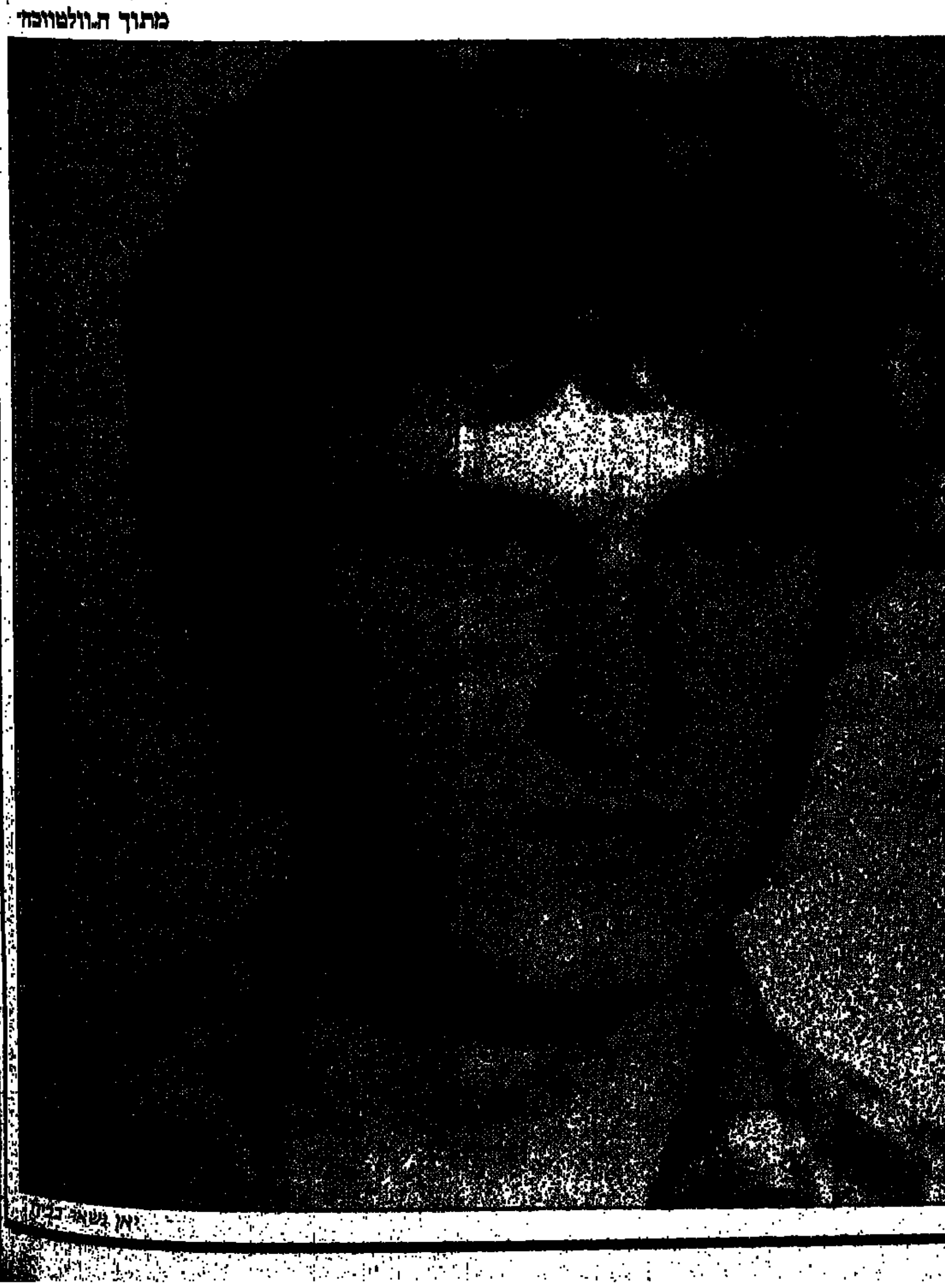

יאן נשאר בבית

חיה יוסף

אפשר גם אחרת

למה לא

לכבוד פורים יכולנו לשבת בנוחיות לפני מסך הטלוויזיה שלנו (או של המארחים) ולקבל „על מגש הכסף" את דודו טופז ו„פתחון פה" שלו, זאת הייתה ממש חוויה, ולא רק שצחקנו ונהנינו אלא גם עלה בדעתי לחזור על כמה „מה לא" של דודו שאלה גם ה„מה לא, ולמה זה ככה" שלי, שלך, שלנו. איך אמר דודו? זה לא אסון, זה לא נורא, אבל זה כל־כך מפריע, וכל־כך בקלות אפשר לתקן ולהקל וליפות יותר את חיי היום־יום שלנו. למשל, שקיות החלב: מי עוד מעז להסתכן בהן? אתה ניגש לארגז הקירור ולפי דבריו (הנכונים) של דודו, שטות כמה שקיות בתוך אגם של חלב, ואם הצלחת להוציא שקית אחת ולהביא אותה הביתה, ועוד נשאר בה מעט חלב..." מה לומר לכם? בוודאי ניסיתם כבר, ואתם, מדעני המחלבות, לא יכולתם להמציא אריזה יותר טובה?

ומה עם היוגורט, לבניה, לבן, פודינגים למיניהם? הצלחתם פעם לפתוח את הגביע מבלי שהתוכן ישתחרר בטרם הגיע אל פיכם? ולמה אי־אפשר לקנות רק גביע אחד? למה תמיד תאומים שקשה מאוד להפריד ביניהם?

מי שהכניס את הג'וקים (השקל החדש) לחיים שלנו הוא בכלל סדיסט והעמידה בתור במוסדות, היא כנראה שריד של האינקביזיציה הספרדית; כדוגמה הפוכה אפשר לקחת את הבית החדש של חברת החשמל בתל־אביב, כל מי שנכנס שולף לו מספר, נכנס למחלקה, מתיישב בנוחיות, או עומד בשקט, ומחכה עד שקוראים את המספר שלו; הבנקים כבר מזמן דאגו לתור מכובד בלי דוחק ודחיפות. ולמה עוד לא נקנס נהג אשר מפעיל את הצופר סתם ככה, מתוך אי־סבלנות, או כדי לקרוא לחברו בחמש בבוקר או בשתיים בצהריים? ולמה המדרכות שלנו הן בית שימוש פתוח לכלבי התושבים? ולמה ולמה ולמה, הרי כל־כך קל היה להיטיב אתנו, להקל עלינו, ליפות את חיינו?

חמוץ — משהו־משהו

יד לפה

פסח מתקרב? אני יודעת שכל שנה שואלים אותה השאלה: כבר צריכים להתכונן לפסח? אז אני אומרת לכם, שכדאי להתחיל כבר עכשיו, וגם אתם, חברי הקיבוצים, יכולים להכין כל מיני חמוצים כאלה, המעשירים כל ארוחה, ואפילו אפשר לאכול אותם בלי שום תוספת. דרך אגב, ילדים אוהבים מלפפונים חמוצים והם הרבה יותר בריאים מכל המסטיקים והסוכריות.

במסעדה של „גבי" הגישו כרוב לבן כבוש, ביקשתי את התפריט ואני מוסרת לכם, כמובן.

● כרוב כבוש: לוקחים כרוב לבן טרי, מורידים את העלים החיצוניים, לא יותר מדי, חותכים לרבעים, אם הכרוב גדול מאוד, חותכים לפרוסות עבות, מכניסים לכלי זכוכית גדול ונקי, מכסים את הכרוב במי־מלח (כפית מלח על כוס מים) רותחים, מקררים (מוסיפים לכרוב) כמה שיני שום, גרגרי פלפל אנגלי, הרבה שמיר ופלפל אחד ירוק, חריף, טרי; סוגרים את הכלי ומעמידים על אדן החלון ליומיים־שלושה.

● מלפפונים כבושים: בוחרים מלפפונים קטנים וטריים מאוד. מורידים את הקצוות ודוקרים במחט בכמה מקומות. רוחצים ומכניסים לכלי זכוכית נקי, בין המלפפונים שמים שמיר, עלי הפנה, שום קלוף, וכמה גרגרי פלפל שחור. ממלאים את הכלי במי־מלח (כפי מלח על כוס מים רותחים, מקררים ומוסיפים למלפפונים עד שהמים יכסו אותם) סוגרים את הכלי ומעמידים ביומיים בשמש, מעבירים למקום קריר ללא־שמש. מחכים עד שהצבע נעשה ירוק בהיר, חבל לאכול אותם לפני שהם מוכנים.

● סלק כבוש: בוחרים סלק אדום, טרי, חלק. רוחצים ומבשלים במים ללא כל תוספת, עד שקיסם עץ ננעץ בהם בקלות. מוציאים מן המים, קולפים אותו ופורסים לפרוסות בעובי של כ־2 ס"מ. מכניסים את הפרוסות לכלי זכוכית או חרס נקי מאוד, בתוספת פרוסות של בצל טרי, וכמה עלי דפנה.

מבשלים כ־10 דקות, חצי־חצי חומץ הדרים ומים, כפית מלח, כף סוכר, כמה גרגרי ציפורן, גרגרי חרדל ומעט פלפל אנגלי. מסננים, מקררים, ויוצקים על הסלק שבכלי. סוגרים ומעמידים במקום חשוך לשבוע.

● שמיר, בצלית ופטרוזיליה במלח: מקצצים כל ירק לחוד. ממלאים כלי־זכוכית כהה, בשכבת מלח ושכבת ירק. השכבה העליונה צריכה להיות מלח. סוגרים את הכלי בנייר פרגמנט או קלוקס (ניילון לסגירה הרמטית, קונים בכל חנות או מרכולית). אם משתמשים בירק הכבוש במלח לבישול מרק, אין להוסיף מלח.

● בשר או לשון מסטרמה (Pöckel Fleisch): בכל פסח הכינה אמי, כבר כמה שבועות לפני החג, לשון ובשר חזה מסטרמה לחג; הכי טוב הוא בשר חזה, כדאי עם שומן. רוחצים את הבשר או את הלשון, מייבשים במגבת נייר. מערבבים מלח דק, כמה שיני שום כתושות ואבקת מלחת (Salpeter) מורחים את הבשר בתערובת. מניחים את הבשר בתוך כלי חרס, מכסים את הבשר (לא את הכלי!) בצלחת או מכסה, ומניחים על הצלחת משקולת או אבן, שומרים במקום קריר וחשוך, יכול להיות מרתף או מקרר, אפילו לשלושה שבועות: מוציאים את הבשר מן הכלי, רוחצים בקלות ומבשלים לארוחה לפי המרשם הרצוי. בשר מסטרמה טעים מאוד ומצוין לארוחה קרה במקום נקניק.

קרקס יפה יותר, אנושי יותר

מאז ומתמיד היה הקרקס הבילוי של ההמונים, ולאו דווקא של ילדים. אולי הרב־גוניות אשר מוצגת בקרקס היא שעושה את הבילוי למושך כל־כך. מבין כל האמנים, ואת אנשי הקרקס אסור להוציא ממשפחת האמנים, הם הפרפקציוניסטיים ביותר, כי אם לא, בריאותם ואפילו חייהם בסכנה. כדי למשוך קהל רב עד כמה שאפשר, מחפשים גירויים מיוחדים, ולא פעם יושב הקהל קפוא ממתח, בראותו את תעלולי הלוליינים, מאלפי חיות פרא, האקרובטים, בולעי האש וזורקי סכינים.

והנה, הגיע לישראל קרקס אחר: הקרקס הסיני. אמנים מן השורה הראשונה אשר מגישים את מקצועניותם בחן, תרבות והתלהבות, העוברת מהר מאוד לקהל. כבר האוהל מרשים מאוד: אין שם עמודים רחבים המסתירים את המראה לקהל. המושבים נוחים וגבוהים כדי לאפשר מראה טוב לזירת ההתרחשויות.

את ההצגה פתחו „רקדניות המניפות" ואפילו הילדים היו מלאי התפעלות מן העדינות והיופי בריקוד, המשנה צורה עם כל תנועת המניפות. נדמה לי שאין כמו האקרובטים הסיניים. הם מבצעים את התרגילים המהממים בקלילות, ואפילו ברגעי מתח, כמו למשל כשסינית שברירית עומדת עמידת־ראש על ראש חברתה ושתיהן מסובבות חישוקים בידיהן וברגליהן, אתה יודע שזאת מלאכת מחשבת קשה שצריכה להיות דייקנית ביותר; המתח לא מפחיד, אלא מושך: לראות ולצפות יותר ויותר. נהדרים הם הגברים, נמוכי קומה, צרי מותניים וקשוחי שרירים. הבחורים מציגים בשיטת „קונג־פו" את שבירת הלבנים, הן ביד והן במצח (צורה זאת ראיתי בפעם הראשונה). הדייקנות חגגה ברגע שהונח מוט־עץ על ראשם של שני מתנדבים, ומומחה הקונג פו, מניף מקל, שובר את המוט שעל ראשם ושובר אותו בדיוק באמצע, מבלי לפגוע אפילו כמעט בראשי המתנדבים. בולע חרבות, הבולע אפילו מוט מואר מעין מנורת פלורסצנט, קצת מפחיד אבל... גם זה שייך לקרקס, והמציג את בליעת החרבות עושה זאת בחן ובחיוך.

ריקוד הדרקונים, המופעלים על־ידי שני בחורים מבפנים, מצחיקים ומהנים את הקהל בתנועותיהם העדינות המזכירות ריקודים פולחניים עתיקים.

כ־20 אנשי־קרקס סיניים הופיעו בארץ בימי פורים והחג, באמת חבל, שהגיעו לזמן כל־כך קצר ולא כל מי שאוהב קרקס טוב, יכול היה ליהנות מהופעתם.

פיתוי בחלון

אופנה

„דע להציג את סחורתך", והדרך המקובלת היא מתוך חלון ראווה. פעם, בעל החנות נהג לתלות, להניח, או אפילו להלביש על בובה את הפריטים שלדעתו ימשכו קונים. לעצב חלון ראווה זה היום מקצוע שלומדים, כמו כל מקצוע הקשור באמנות. בית ספר „אורט" מעביר קורסים הנמשכים 8 חודשים, ובוגרי הקורס אלה המצליחים בבחינות, משתלבים מהר בתחום זה. עיצוב חלונות ראווה, שונה כיום משהיה בעבר: חלון הראווה הפך לתמונה, בה מעטרים את הפריט שרוצים למכור, והגישה היא: המעט הוא המרבה, במקום חצי תריסר חולצות, ארבעה זוגות מכנסיים, מקטורן ועוד ועוד, בוחר המעצב פריט אחד או שניים.

המתבונן בחלון הראווה מביט כמו בתמונה, אם התמונה יפה, בוודאי: חנות יפה, בטוח אפשר למצוא בה פריטים יפים... דרך תרבותית ויעילה לפרסום משיכת קונים, וכן היתר: אפשרות של לימוד מקצוע חדש למעוניינים, המחפשים אתגרים חדשים בשדה המקצוע.

„מעמד ההתיישבות ב'עבודה' – נחלש"

מאת
עודד ליפשיץ

עם
אהרון ידלין
מזכיר תק"ם

„הפרסום, שתק"ם דרשה לפרק את ממשלת האחדות היה מוטעה. החלטה כזאת מחייבת דיון במרכז ובירורים בקיבוצים"

בשבוע הבא תיערך ועידת מפלגת העבודה. אהרון ידלין היה מזכיר „העבודה" בשנים 74־1972, ושר החינוך בממשלת רבין מ־1974 עד 1977. לאחר מכן עלה הליכוד לשלטון. היום ידלין הוא מזכיר התק"ם, בתקופה שבה השפעת המגזר הקיבוצי במפלגת העבודה ירדה לשפל ללא תקדים. שאלנו את ידלין מה הלקחים שנלמדו, או לא נלמדו, מכשלונות „העבודה" בעבר, מה ציפיותיו מוועידת המפלגה הקרובה ואיזה תפקיד ממלא בה התק"ם.

רבים טוענים שבתחילת שנות השבעים, גרמה ממשלת גולדה מאיר לקיפאון מדיני: היא לא נענתה ליוזמות מדיניות של סאדאת, ודחתה את הצעת דיין לנסיגה חד־צדדית מהתעלה, ואימצה את מסמך אינך עשרה הנקודות של גלילי, שטבע חותם נצי על מדיניותה. הקיפאון הוביל למלחמת יום הכיפורים. בתחום החברתי — לא היתה לגולדה תודעה מספקת לבעיות שכבות המצוקה ובני עדות המזרח: לפנתרים השחורים אמרה שאינם נחמדים. בסופו של דבר, אלו הסיבות שבגללן איבדה תנועת העבודה את השלטון. אתה מקבל את הניתוח הזה?

לא ברור אם היה ממש בהצעות סאדאת ואם הוחמץ סיכוי לשלום לפני מלחמת יום הכיפורים, שלמה גזית טוען בספרו החדש שלא היה סיכוי ובאשר למסמך גלילי: ב„עבודה" היתה מחלוקת אמיתית בין נצים ליונים ומי שרצה באחדות התנועה, היה חייב למצוא ניסוח שיבטא את נקודת ההסכמה בין כל חלקי המפלגה. המסמך התקבל אחרי ויכוח ציבורי ראשון מסוגו, שנערך במשך שבע ישיבות של מזכירות המפלגה.

היו שתי סיבות לכך ש„העבודה" הפסידה את השלטון:

● תגובה מאוחרת למלחמת יום כיפור. בבחירות שנערכו מיד אחרי המלחמה עוד זכינו, כי הסברנו לעם שהמלחמה, שגבתה מחיר דמים כבד, הסתיימה בניצחון ברור: צה"ל הגיע לשערי דמשק ולעומק שטחה של מצרים. ממשלת רבין, שקמה בשנת 74', ניצלה את המצב החדש שנוצר בעקבות המלחמה לקידום סיכויי השלום: נחתמו הסדרי־ביניים, הוחזרו למצרים את תעלת סואץ והנפט של סיני, וזה יצר מוטיבציה מצרית חדשה הנשענת גם על מניעים כלכליים, לקידום השלום, שאמנם התממש בהסכמי בגין־סאדאת.

● השלטון הממושך של „העבודה" הביא גם להסתאבות חלקית, כמה מונה־שהליכוד הסתאב במשך שבע שנים. ממשלת רבין חשפה את גילויי ההסתאבות האלה, החשיפה גרמה להלם בציבור וההלם תרם לכשלון בבחירות.

כיום אפשר להעריך שממשלת רבין נפלה למרות שהיתה אחת הממשלות הטובות ביותר של ישראל: היא חתמה על הסכמי־הביניים, שיקמה והגדילה את הצבא, בלמה את האינפלציה ובנתה את המשק לאחר שהפסיד תוצר לאומי של שנה שלמה במהלך מלחמת יום הכיפורים. רבינוביץ' היה שר אוצר טוב...

נכון, אבל הוא לא גרם לצמיחה...

לא היה זמן. השיקום נמשך שלוש שנים, ואחר־כך עלה לשלטון הליכוד. אילו „העבודה" היתה מנצחת בבחירות־77', היתה מגיעה הצמיחה. גם כך שופר מאזן התשלומים, והשירותים הציבוריים לא הוזנחו.

מה עשתה הממשלה הזו בתחום החברתי?

היתה לה מדיניות חברתית ברורה ומתקדמת: הונהגו קצבאות ילדים של הביטוח הלאומי, הבנייה הופנתה לאזורים המרוחקים ממרכז הארץ. כשהייתי שר־חינוך, הגדלנו את מספר הילדים בכיתות כדי לחסוך כסף, אבל הופנו משאבים רבים לחינוך ילדים טעוני־טיפוח. בפגישה שהיתה לי עם ראשי עיירות הפיתוח אמרתי להם שבנושא זה אין כל נגיעה תקציבית: כל רעיון טוב יוגשם. ואמנם, הנהגנו יום לימודים ארוך והקמנו מועדונים ופנימיות.

הפקת לקחים באופוזיציה:

שבע שנים ארוכות ישבה „העבודה" באופוזיציה. האם נערכה מחדש? נתחיל במה שכן נעשה...

הצד החיובי הוא בכך שהמפלגה לא נשברה, והיה חשש שאחרי שלטון ממושך, ההפסד בבחירות יפורר את המפלגה. זה לא קרה: מיד אחרי הבחירות לכנסת, התגייסה „העבודה" להצלת ההסתדרות, וניצחה בבחירות. לתנועה הקיבוצית, שנחלצה, בהתלהבות ומסירות ללא תקדים — למערכה הזו, היתה תרומה מכריעה לניצחון, וכן לשמירת האחדות הנפשית של המפלגה. המפלגה קיימת, אין זו המפלגה הליברלית, שיש לה צמרת ואין לה חיילים בשטח. הישג נוסף — בתקופת היותה באופוזיציה הצליחה „העבודה" להבהיר לציבור את המסר המדיני שלה, המבדיל אותה לבין מפלגות אחרות. מול שתי דרכים אחרות ומנוגדות: זו של הליכוד שתמכה ללא סייג בסיפוח כל השטחים, וזו של השמאל, שלפיה לא תיתכן שלום, בלי חזרה לקווי הגבול שמלפני 1967, הציגה „העבודה" דרך שלישית: מדינה יהודית בעלת רוב יהודי גדול, ובלי שליטה על המוני ערבים בשטחים מאוכלסים בצפיפות. ערבים שאינם רוצים שנשלוט בהם. „העבודה" הציעה פשרה טריטוריאלית וחתירה לגבולות בני־הגנה, כולל שליטה באזורי הביטחון וההתיישבות בגולן, בבקעה, בצפון ים המלח ובאזור גוש עציון.

מדוע יש עדיין לעבודה תדמית של מפלגה לא־דמוקרטית?

לא היה שידוד־מערכות ארגוני. לדעתי הדמוקרטיה אינה דווקא בכך שהוועדה המסדרת ובחירת כל בעלי התפקידים במרכז ובוועידה [illegible] לבחירת חלק מהאנשים על־ידי ועדה מתאמת, כך שיינתן ייצוג לרקמות השונות הבונות יחד את התנועה.

הבעיה האמיתית היא בתחום אחר: עד היום „העבודה" היא מפלגה של אזורים וסניפים, ובסניפים יושבים חרבה ותיקים ומעט צעירים. [illegible] המבנה הזה לא נמצאה דרך לשילוב אמיתי של העובדים במקומות העבודה השונים במה: החרושת, בשירות הציבורי, בבנקים [illegible] בפעילות היומיומית של המפלגה. הבעיה אינה יוצאת [illegible] מנהיגי איגודים מקצועיים דווקא הצליחו להגיע לשם. [illegible] עדתית: „האקטיבה" של המפלגה היום היא רב־עדתית. [illegible] עדתי בבחירות הפנימיות, משום שאינו דרוש: לתנועה [illegible] עדות המזרח. הבעיה היא לא בצמרת אלא למטה: ל„עבודה" [illegible] מספקת בציבור העובדים שהם בני העליות ההמוניות של שנות החמישים [illegible]

רבים מבין שלוש־מאות אלף עובדי הכפיים, בעלי הצווארון הכחול, מצביעים ליכוד.

„העבודה" נחשבת למפלגה של זקנים...

כאן הבעיה היא הפוכה: יש צעירים — ואין להם מספיק ייצוג בתפקידים שונים.

ערכנו מפקד לקראת הוועידה, והופתענו לטובה: הרבה צעירים הצטרפו למפלגה. לא רק אנשים בגיל של המשמרת הצעירה, עד 35, הצטרפו גם רבים שהם בני 45־35, וזה גיל חשוב למפלגה: צריך לדאוג לא רק לעוד חבר כנסת לצעירים, אלא גם לייצוג הולם לגיל הזה. בתחום זה חייב לחול מפנה של ממש, שאבנו עידוד גם מתוצאות המפקד בתק"ם: הנחנו שבדור הצעיר יש אדישות פוליטית, והתברר שאלפי צעירים בקיבוצים הצטרפו למפלגה.

האם הצליחה „העבודה" לגבש מצע חברתי כלכלי ברור? פרס מדבר על סוציאליזם רק באינטרנציונל הסוציאליסטי. בארץ הוא מסתפק במוסר הנביאים...

יש אידיאולוגיה בסיסית ברורה: חתירה לשוויון, רגישות לפערים חברתיים, התנגדות לאבטלה כאמצעי כלכלי. יש תמיכה במשק השיתופי וההסתדרותי. אבל, לא הצלחנו להבהיר מהי כלכלה סוציאליסטית בתחום הביצוע, ובמה היא בדיוק מנוגדת לכלכלה ליברלית: מהו הפירוש המעשי של התמודדות בדרך סוציאליסטית עם בעיות של אינפלציה ומאזן תשלומים, וכיצד עושים זאת בלי למוטט את משק המדינה.

הוועידה

מה קרה למחנות פרס ורבין? על מה יתמודדו הפעם בוועידה?

טוב שאין הפעם התמודדות אישית, ולמחנות אין כיום הרבה משמעות. בתחום המדיני — עקרונות תכנית אלון הפכו לקונסנזוס המקובל על רוב התנועה. עם זאת, יש מערערים על תכנית אלון, הן מצד הנצים והן מצד היונים. המערערים, בשני הצדדים, הם גם מבין יוצאי מחנה פרס וגם מיוצאי מחנה רבין. במיוחד בולטת בימים אלה פעילותה של קבוצה יונית חזקה, שאינה מקבלת את תכנית אלון. קבוצה זו מעדיפה שהוועידה תחליט רק על „גבולות בני־הגנה", בלי לומר במפורש שאנו חותרים לריבונות על אזורי הביטחון וההתיישבות המוגדרים במצע המפלגה מ־1984. ייתכן שזה יהיה אחד הוויכוחים שיסעירו את הוועידה. התק"ם תדרוש לכלול את אזורי ההתיישבות האלה בתחומי ריבונות ישראל שייקבעו בהסדרי השלום. עבורנו זה לא עניין של נוסחאות: התיישבנו מעבר לקו הירוק, בבקעה וברמה, מפני שההנהגה הביטחונית רואה אזורים מסוימים כחיוניים לביטחון ישראל. וההתיישבות יהודית בהם היא אחד הביטויים לתחושת החיוניות הזו.

אני מדגיש, שלא הקמנו שם יישובים בשל שיקולים כלכליים או כדי להחליף את צה"ל כגורם ביטחוני. עבורנו ההתיישבות היא אורח־חיים ומצווה ציונית.

המעמד של התק"ם במפלגה

כיצד קרה שמעמדה הפוליטי של התק"ם ב„עבודה" חלש כל־כך, והשפעתה מועטה כל־כך?

מעמדה של כל ההתיישבות העובדת נחלש. במושבים חל שינוי חמור לרעה: חלקים לא קטנים מההתיישבות של שנות החמישים הצביעו עבור הליכוד. בתנועה הקיבוצית זה לא קרה, אבל היה תהליך אחר: הקיבוץ חדל להיות מוקד הזדהות לחברה בישראל: הקבוצות הזוכות היום ליוקרה רבה יותר הן הצבא, האקדמיה ואנשי המדע, והדרגים הביורוקרטיים הבכירים. זה השפיע גם על מפלגת העבודה, אם כי ההנהגה נותנת עד היום מעמד בכורה לתנועה הקיבוצית.

הבכורה ניתנת רק בדיבורים. מדוע אינכם זוכים בייצוג נאות והשפעה?

ריכזתי נתונים על ייצוג התנועה הקיבוצית בממשלות שונות: בממשלה הזמנית היו רק שני שרים חברי־קיבוץ ממפ"ם. בממשלה הראשונה לא היה שום חבר קיבוץ. בשנייה ובשלישית — רק אנשים שהיו קשורים לתנועה הקיבוצית, לבון ואשכול. מעניין, שמפא"י בחרה פחות שרים חברי־קיבוץ, והיו יותר שרים קיבוצניקים מאחדות־העבודה ומפ"ם. הייצוג הקיבוצי גדל כשמפלגות אלה היו בממשלה: חמישה שרים בממשלה השביעית והתשיעית, ושיא של שישה שרים בממשלה השלוש־עשרה: גלילי, אלון, כרמל, גבתי, ברזילי ובנטוב. היום יש רק שר אחד, יעקב צור, וכוחנו נחלש.

יש גורמים שלדעתם התנועה הקיבוצית הוא נטל ולא נכס אלקטורלי. אומרים שהיא דוחה מצביעים בחוץ מפני שהיא מסתגרת, ומפני שתדמיתה נפגעה בשל העסקת שכירים במפעלים האזוריים ועסקות כלכליות בבורסה ובשוק האפור...

מי שטוען שהתנועה הקיבוצית היא נטל אלקטורלי הם אנשים שאינם חושבים כך, אלא מתנגדים לתנועת העבודה בכלל. יודעים שהקיבוץ הוא אחד ממקורות הכוח שלה, ולכן מתנכלים לקיבוץ כדי להחליש את תנועת העבודה, ולא כדי לחזק את כוחה בבחירות.

מחקרים הוכיחו שדווקא עובדי המפעלים האזוריים רוצים בשיתוף עם התנועה הקיבוצית, ולא בניתוק הקשר עמה. הם רוצים שיוקמו מפעלים מתוחכמים, שיתנו להם יותר שכר ויותר אפשרויות לקידום — אבל אינם חותרים לניתוק מהתנועה הקיבוצית. הבעיה של המפעלים האזוריים היא בעיה ערכית־פנימית של התנועה הקיבוצית, שאינה רוצה להעסיק שכירים. זו לא בעיה אלקטורלית פוליטית. נכון שהפעילות הפיננסית בבורסה ובשוק האפור פגעה בתדמית התנועה הקיבוצית. לכן, צריך לפרוש באופן נחרץ מהעיסוקים האלה, ולעמול קשות כדי לשפר את התדמית. עלינו לשכנע מחדש את הציבור בארץ שאנחנו לא תנועה של בורסה, אלא תנועה שבה עשרות־אלפי חברים חיים מעבודה, חיים בשיתוף ומוותרים על קניין פרטי ועל הזכות להוריש רכוש לבניהם: זהו אורח חיים אנטי־קפיטליסטי מובהק.

> „הקיבוץ חדל להיות מוקד הזדהות לחברה בישראל. זה השפיע גם על מפלגת העבודה, אם כי ההנהגה נותנת עד היום מעמד בכורה לתנועה הקיבוצית"

התכנית הכלכלית ועתיד הממשלה

נראה שהתכנית הכלכלית החדשה הכניסה גם את התקים למלכודת מתוחכמת של מודעי: התק"ם תמכה בה זמן רב, ובסוף התברר שנגרמו לה הפסדים כבדים. התכנית הטילה בפח את כל תנועת העבודה: היא גרמה לאבטלה נרחבת, להתמוטטויות בחברת העובדים ומשבר בקופת חולים...

ייתכן שצריך היה לבלום את האינפלציה בהדרגה ולא בבת־אחת. אבל הבלימה עצמה היא הישג אדיר, שהכניס את המשק לרה־ארגון אמיתי ושם קץ לספקולציה. גם אצלנו בתנועה הקיבוצית נפסק התהליך של „הגדלת החובות הצמודים שהיה לפני התכנית. כל התכנית נועדה לתת עדיפות למגזר היצרני, למגזר שמביא מטבע־חוץ — תעשייה, תיירות וחקלאות. הגיע הזמן לתת בפועל את העדיפות הזאת. צריך להפסיק מיד את הריבית המטורפת במשק, ולהחזיר למגזר היצרני את הכסף שנגזל ממנו שלא־בצדק. צריך לדרוש מהבנקים, ומבנק ישראל, להחזיר את מה שנלקח: למחוק חלק גדול מתשלומי הריבית. הריבית המופרזת ערערה את מצב המגזר היצרני וההתיישבות. ובסופו של דבר, אם המגזר היצרני ניזוק, הוא לא יעמוד בהתחייבויותיו למגזר הפיננסי, וגם המגזר הזה ייחלש.

האם יש לכם כוח פוליטי לקיים את התנועה הזו? האם תיאבקו גם על החלטה אחרת של התק"ם, לפרק את ממשלת האחדות?

הפרסום לפיו התק"ם החליטה לדרוש את פירוק ממשלה האחדות הוא מוטעה: החלטה של התק"ם בנושא כזה מחייבת הכרעה בפורום תנועתי מוסמך: מרכז התק"ם, או לפחות כינוס של צירי התק"ם לוועידת המפלגה. לא היו דיונים בנושא זה בקיבוצים, ואין זמן לכנס פורום מוסמך לפני הוועידה. לכן, אם יעלה עניין פירוק הממשלה בוועידת „העבודה", כל נציג מנציגי התק"ם יצביע על־פי מצפונו. נוכח תמיכתו הנחרצת של פרס בהמשך קיומה של ממשלת האחדות, אין כל ביטחון שנושא פירוק הממשלה יעמוד להכרעה בוועידת המפלגה.

לדעתי, יש לשקול באחריות רבה את נושא פירוק הממשלה והליכה לבחירות, בשל הפגיעה האפשרית במאמצי ההבראה הכלכלית. צריך לחתור להמשך קיום ממשלת האחדות בראשות פרס. או לפחות לדאוג לכך שגם אם תהיה רוטציה, יישמר לפרס מעמד מכריע בנושאים מדיניים וכלכליים חשובים.

נראה שיוקרתו האישית העולה של שמעון פרס היא הנכס האלקטורלי העיקרי שיבולה „העבודה" להציע לבוחר בבחירות הבאות...

נכון שלפרס יש תמיכה בציבור, אחרי שהצליח לנווט ממשלה פריטטית של המערך והליכוד, ולמנוע את הפיכתה לממשלת־שיתוק. יש עוד דברים שנוכל להציע לבוחר: יש לנו מסר מדיני ברור, ולמרות אי־הבהירות בתחום החברתי־כלכלי, אני מאמין שהבוחרים יודעים שאנחנו רגישים יותר מהליכוד לפער הכלכלי, רואים בשוויון חברתי יעד, ומתנגדים לאבטלה כאמצעי לפתרון בעיות כלכליות.

גם בתחום הזה יש שוני רב בין פרס למודעי.

> „מחקרים הוכיחו שדווקא עובדי המפעלים האזוריים רוצים בשיתוף פעולה עם התנועה הקיבוצית, ולא בניתוק קשר עמה"

כל יום

10.4—4.4.86
מוסף רדיו וטלוויזיה

שישי טלוויזיה

4.4.86

08.15 קשת וענן והגדת לבנך
08.40 מסך לספרות (יסודי) השליט וצלו
09.00 מוסיקה ד"ר' מי בחלילית 13
09.20 לשון ותקשורת ג'־ה' הכללה 1
10.10 חשבון ו' קפטיין האוי וקפטיין גרף
10.30 הגיל הרך — בבית של פיסטוק
11.00 מדעי הטבע (יסודי) בוקר בגן החיות
11.15 חברה ותרבות (יסודי) סופרים מספרים — דבורה עומר
11.45 אורחות (חט"ב) דעיכה והתעוררות — יהדות ברית המועצות — חלק א'
12.15 חברה ותרבות (על־יסודי) ישר ולעניין — ילדתו של אבא
12.45 מוסיקה על־יסודי העשרה המשולש המוסיקלי שוברט ושלישית הפסנתר
13.30 בילי ג'ואל חלק א' הזמר בילי ג'ואל בהופעה פומבית
14.30 האוניברסיטה הפתוחה: עידן המהפכות — תור הברזל החדש נקודת מבט — טעם וריח

שרהלה שרון — "לשיר מקול הלב" (21.05)

15.00 כלכלון — בנקים (ש.ח.)
15.05 שגעון הריקוד — תולדות הריקוד הפופולארי בשנות הארבעים
15.30 צ'וקי — פרק ד' — צ'וקי ממשיכה בידידותה עם מתיו
16.00 ערב חדש — מוסף לשבת
16.30 קיצור החדשות (ערבית)
16.32 צוות לעניין — סדרת סרטי פעולה שם הפרק: תעתועי מחשבה
17.20 לקט שירים (ערבית)
17.30 סרט ערבי
19.20 על המרקע (ערבית)
19.30 חדשות (ערבית)
20.00 שירים לשבת
20.05 ערב שבת — סדרת שיחות של הרב שמואל אבידור.
20.15 מבט ליל שבת
21.05 לשיר מקול הלב — עם שרהלה שרון, בתכנית שירי אביב ועוד שירים שאהבנו.
22.05 גבר ואישה — סרט קולנוע צרפתי
23.45 פסוקים לשבת
חדשות

סרט קולנוע: "גבר ואשה". ידידות בין גבר ואשה (אלמן ואלמנה) מתפתחת לאחר שנפגשו בפנימייה בה לומדים ילדיהם. הידידות שהתפתחה לאהבה, היתה לאחד מסיפורי האהבה המוכרים ביותר של הקולנוע.
הבמאי קלוד ללוש התפרסם בזכות סרט זה, וניסה לחזור על ההצלחה בסרטו החדש ביותר "גבר ואשה — אחרי 20 שנה".
שנת ההפקה 1966; הסרט זכה באוסקר כ"סרט הזר הטוב ביותר", וקלוד ללוש זכה באוסקר על הסיפור והתסריט. שעה 22.05.

שבת טלוויזיה

5.4.86

16.00 ידיד לעת צרה
16.30 סרט קולנוע: גורלו של ביישן — קומדיה
18.00 קיצור החדשות (ערבית)
18.02 סדרת תעודה חדשה בת 13 פרקים. שיגעון המכונית
18.30 מגזין לאמנות: 1. על בני משפחת סבאח מחיפה העוסקים בתחומי אמנות שונים, 2. סקירה על הסרטים שיצאו החורף להקרנה בבתי הקולנוע, 3. תערוכה בבית האמנים, 4. הסרט חלומות מתוקים, 5. פעלולים קולנועיים בסרט צרפתי, 6. מבזק ידיעות (ערבית)
19.00 בידור חו"ל. תכנית בידור עם הזמרת והרקדנית זיזי ז'אנמייר בחלקה השני של התכנית הוליווד פרדייז
19.30 חדשות (ערבית)
20.00 צירופים — תכנית אירוח דו־שבועית חיים זיסוביץ מארח אישים ואמנים בנושאים הקשורים במורשת ישראל
20.30 קרובים קרובים — שם הפרק: נפש בריאה, מיקי מציעה ליורם ולליאורה ללכת לטיפול אצל פסיכולוג. הפסיכולוג מברר את מהות היחסים בין השניים, מתעניין במיוחד בילדותו של יורם וממליץ על היפנוזה, והתוצאות מפתיעות. שחקנים: יהורם גאון, לאורה ריבלין, תיקי דיין, אילן דר, משה גרשוני. שחקן אורח: טוביה צפיר. הסדרה מוקלטת בהשתתפות קהל
21.00 מבט לחדשות
21.20 ספורט: משחק השבת
22.20 עלילות הפשע המאורגן — סדרה

ליאורה ריבלין — "קרובים, קרובים" (20.30)

בהמשכים. הפרק העשירי: דאץ' שולץ מחסל את ויני קול ומסיים בכך את מלחמותיו בצ'ארלי ובארגונו, צ'ארלי לוצ'יאנו מתבקש לתרום מהשפעתו לטובת פרנקלין רוזוולט, לקראת הבחירות במפלגה הדמוקרטית
23.10 בידור של חצות עם ג'ון ארמטריידינג, חווה פליסיאנו, האחיות פוינטר ואחרים
23.50 פסוקו של מקום מבט אל ירוחם המוכרת במקרא
חדשות

"ידיד לעת צרה" — הסדרה, שגיבורה הוא כלב גבון הנחלץ לעזרת אנשים במצוקה, חוזרת אל המסך. שם הפרק: "תעלומת שלושת הקוסמים" — חלק א'. שעה 16.00.

סרט קולנוע: "גורלו של ביישן" — קומדיה. בחור ביישן הולך למבחנים למוניטין כדי שיעזרו לו להגמל מביישנותו. הוא מתאהב בבחורה העובדת אתו במלון ונוסע אחריה. במהלך הנסיעה קורים לו דברים משעשעים. בתפקיד הראשי הקומיקאי פייר־רישאר. שעה 16.30.

סדרת תעודה חדשה: "שיגעון המכוניות" (AUTOMANIA) הסדרה מתעדת את מאה שנות קיום המכונית: כיצד המכונית משפיעה על חיי האדם בכל התחומים (חברתי, כלכלי, פוליטי, תרבותי, ואפילו בתחום המין). הסדרה צולמה ביותר מ־25 מדינות בעולם. פרק ראשון: "לאהוב ולהזכיר". שעה 18.02.

ראשון טלוויזיה

6.4.86

08.15 תלמוד — שניים אוחזין
08.40 מסך לספרות (יסודי) — מי אני?
09.00 אנגלית ו'
09.20 השעה שלנו — הסנדלר העני והמלך
10.10 אנגלית ז'
10.30 הגיל הרך, פרפר נחמד — מברשות
11.00 חשבון ה' — דרכון לעשרוני
11.15 צרפתית
11.30 גיאוגרפיה ה'־ו', המזרח התיכון — פסיפס אנושי
12.00 ספרות (על יסודי) — בוץ' השמרטף
12.25 אנגלית ט'
13.00 אנגלית י'
14.00 כלכלה — קו ייצור
14.20 סלם ותעלם — וין (א) לג'וראן
14.40 הבה נגילה את הפרספקטיבה — תיאור המרחק על משטח חלק נקרא פרספקטיבה
15.00 האוניברסיטה הפתוחה: צמיחת המדינות באפריקה אחוות עוויתות נקודת מבט — רמברנדט
16.00 רחוב סומסום — שינוי אופי — אופניק חולה בשפעת מיוחדת במינה. איזו תרופה תרפא שפעת כזו
16.30 תינה 2 — פרק י"ד: דון קישוט — גם דון קישוט מגיע למאה ה־25
17.00 ערב חדש — מנחה: דן מרגלית
17.30 "תבל ומלואה" — סדרה בת 12 פרקים הפרק העשירי: "עולמות נפרדים" הפרק עוסק באיים נידחים ובשאלה איך הגיעו לשם בעלי־חיים וצמחים וכיצד הם מצליחים לשרוד שם
18.30 קיצור החדשות (ערבית)

מרי סטינברגן — "ענוג הוא הלילה" (21.45)

18.32 "הענק המדהים" — פרק שישי: "ברוס באנר הוא הענק"
19.00 יומן השבוע (ערבית)
20.00 כותרות מבט
20.02 "עד פופ" — מגזין לפופ ולבידור
21.00 מבט לחדשות ומוסף "שער ראשון"
21.45 "ענוג הוא הלילה" — סדרת דרמה אנגלית, הפרק החמישי: השנה 1928. דיק ברזמא, הוא פוגש את רוזמארי בעת הסרטה, מסתבך בתגרה עם נהג מונית ומובל למעצר. אביה של ניקול מבקש לראותה, בשכבו, כביכול, על ערש דווי. דיק מונע זאת ממנו, דיק מבחין בהת־חזקותה של ניקול, והוא עצמו עולה על נתיב הבריחה מקשייו
22.35 "מה השאלה?" — תכנית שבועית המוקלטת בהשתתפות קהל במקומות שונים בארץ. הקהל מציג שאלות מענייני דיומא, לפני צוות של משיבים
23.15 "כופר כלב" — סדרת מתח אנגלית בהמשכים. הפרק הרביעי: השוטר הצעיר עוקב אחר החוטף ומכה אותו באלה שבידו. פרוחים שהוא נתקל בהם אחר־כך נועצים בו סכין.
23.40 פסוקו של יום. חדשות.

מגזין לפופ ולבידור: "עד פופ". התכנית תיוחד הפעם כולה לחובבי "הרוק הכבד", עם להקת "העקרבים", "זי זי טופ" וקטעים מתוך הסרט "ספיינל טפ", פארודיה על להקה דמיונית של רוק כבד. עוד בתכנית להקת "דמעות במקום פחדים" בהופעה חיה וסרטוני וידיאו של אחת הלהקות החדשות והמבטיחות ברוק הבריטי: "קניבלים צעירים ונאים". שעה 20.02.

שני טלוויזיה

7.4.86

08.15 אורחות (חטב"ב) — דעיכה והתעוררות (יהדות בריה"מ)
08.40 בלי סודות — שורוק 3
09.00 אנגלית ה'
09.20 חשבון פשוט ד' — אומדן ועיגול
10.05 ארץ מולדת — מעפילים ולוחמים
10.30 הגיל הרך, רגע עם דודלי — זהירות מונעת אסון
11.00 ערבית מדוברת — וין (א) לג'וראן
11.15 אנגלית ו'
11.30 מדעי הטבע ז'־י"ב — עיט הים
12.00 תלמוד — שניים אוחזין
12.25 אנגלית ז'
12.45 צרפתית — העשרה
13.00 אנגלית ח'
14.00 ילדים משכונת חיים — השוואה 2
14.20 צפון אמריקה: היבשת — הסבר ממצה על המבנה הגיאוגרפי פיסי של אמריקה הצפונית
14.45 FOLLOW ME — קורס באנגלית מדוברת למבוגרים
15.00 קסים קסם — חורים
15.25 בלי סודות — חולם 3 — בעקבות מודעה בעתון, חנן ואושיק פוגשים את מומו
15.45 מאה ציורים מפורסמים — חמש תמונות בנושא "מלחמה". הפעם:

"דמפסי ומייקפיס" — סדרת מתח אנגלית (23.00)

הקרב באיסוס אלטדורפר
15.50 הכו בתוף לאט — הסרט מספר על קבוצת כדור־בסיס ועל ברוס, אחד השחקנים החולה ועומד למות
16.30 שניים אוחזין — מאי טעמא
17.00 ערב חדש — מנחה: רפי רשף
17.30 "על יוה בארץ הפלאות" — "יער השכחה". עליזה שוכחת את שמה ואת שמו של נבי ארנבי. כל זה באשמת ארנב האביב שטעה במתכון המרק
18.00 "באותו עניין" — סדרה שבועית המעלה בעיות של תלמידי־תיכון כרוך של פסיכודרמה ומשחקי תפקידים. מנחה: אלידן אלידן
18.30 קיצור החדשות (ערבית)
18.32 סקירת תכניות (ערבית)
18.35 ספורט (ערבית)
19.30 חדשות
20.00 כותרות מבט
20.02 "נקודות חן" — סדרת טיולים עם אודי דביר
20.15 פרטים יבואו
21.00 מבט לחדשות
21.30 פרטים יבואו
22.10 "זה הזמן" — תכנית אירוח
23.00 "דמפסי ומייקפיס" — סדרת סרטי מתח אנגלית. שם הפרק: "לצאת מכלל פעולה". שתי חבורות פשע יריבות מציבות אתגר של ממש לפני דמפסי ומייקפיס. דמפסי מוהר, בעולם שכו סחיטה, רצח וחטיפה הם כללי המשחק, ומייקפיס צריכה להציל את עורה.
23.50 פסוקו של יום. חדשות

שלישי טלוויזיה

8.4.86

08.15 חשבון פשוט ד' — דיאגרמות וגרפים
08.40 בלי סודות חיריק 3
09.00 אנגלית ח
09.20 מדעי טבע ה'־ו' שינה
10.10 אנגלית ז
10.30 הגיל הרך — רחוב סומסום
11.00 צרפתית
11.15 חשבון ה — השארית בחילוק
11.30 גיאוגרפיה ז'־ט — נהר הקולורדו
12.00 ארץ מולדת עיר קמה מן החולות
12.25 ספרות על יסודי הרב
13.00 מוסיקה ע"י העשרה — באך — קונצ'רטו ברנדנבורגי מס' 2
14.00 עופות המים באיזורים הטרופיים — על שמורת עופות המים בברטפור, מדרום לניודלהי בירת הודו
14.25 לורל והרדי
14.45 HELLO ISRAEL
15.00 רחוב סומסום להתחיל מחדש — קיפי קם ברגל ימין ומצפה ליום טוב אך הדברים לא תמיד מתנהלים לפי הציפיות... היתכן שיצורים מן החלל באו לבקר את אריק ובנץ?
15.30 קשת וענן — ובראשי חדשיכם המישדר מתאר את דרך קביעת ראש חודש בזמן הקדום
16.00 פרפר נחמד — חמש חמש
16.25 דיק טרפין פרק 12: נצי הערובה — סוויפטניק מחליט להיות עצמאי. הוא מנסה להציל את אחייניו של סר ג'ון גלאטון.
17.00 ערב חדש — גדעון רייכר
17.30 זנב לחדשות עם האריה דמה, הארנבת תכלת והקוף פיפס

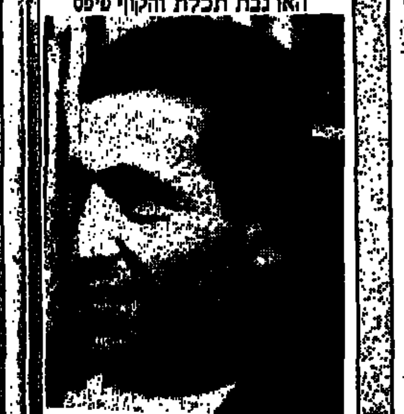
עמוס לביא — "עד כלות". סרט ישראלי (22.20)

18.00 התלת־רגליים — סדרת הרפתקאות בדיונית לנוער. פרק שני.
18.30 קיצור החדשות (ערבית)
18.32 ממלכות הנפט — סדרת תעודה פרק שני בסדרה על נסיכויות הנפט במפרץ הפרסי
19.30 חדשות (ערבית)
20.00 כותרות מבט
20.02 דרך ארץ שעשועון טלוויזיה תחרותי ונושא פרסים העוסק בהתנהגות ובזהירות בדרכים.
20.30 כלבוטק.
21.00 מבט לחדשות
21.40 מבט שני
22.20 עד כלות — סרט ישראלי
23.00 גלריה תכנית העוסקת באמנויות, בארץ ובעולם. הפעם יוקרן סרט על ניסן נתיב ועל בית־הספר למשחק שייסד לפני שנים רבות בתל־אביב. מנחה כרמית גיא
23.40 פסוקו של מקום — חדשות

סרט ישראלי: "עד כלות". קיצור גורלו של מיקי, אסיר חבורה מן הכלא אל אהבה בלתי אפשרית. אל לידה. השניים נפגשו באקראי כאשר לידה, שחקנית תיאטרון צעירה וחבריה השחקנים הפעילו בבתי הכלא פרוייקט שלום בין־האסירים. עם תום הפרוייקט חוזרת לידה לחיי השגרה, ומיקי שרוי בחלומו לנסוע עם אהובתו לאמריקה. הוא בורח כדי להגשים את החלום. הסרט הוא סיפור העימות שבין מיקי ולידה, בשעה שהוא בורח מן הכלא ומגיע לדלתה; זה עימות בין אנשים, בין תרבויות ודעות קדומות. משתתפים: עמוס לביא, לי־לרנבוג ויונתן צגריגי. שעה 22.20.

רביעי טלוויזיה

9.4.86

08.15 ארץ מולדת המלחמה לעצמאות
08.40 אנגלית ו
09.00 מדעי הטבע (יסודי) עידן הדינוזאורים
09.20 אנגלית ז
10.10 מדעי הטבע ה'־ו' — 1. שינה, 2. לשחק בביטחה
10.30 הגיל הרך — פרפר נחמד — מברשות
11.00 חשבון ו — מלבן הקסם
11.15 HELLO ISRAEL
11.30 קשת וענן — והגדת לבנך
12.00 אנגלית ח
12.25 אנגלית י
13.00 מדעי הטבע (חטיבה עליונה) — ליוזרים ב'
14.00 עולם הולך ונעלם — בפאתי מדבר גובי — הסרט סוקר בקיצור את ההסטוריה של מונגוליה
15.00 האוניברסיטה הפתוחה: מאנה מגרלנה ועד האינונציות (באך) המוסיקאי וכלי המקלדת שנות חיינו הראשונות — כולו שלכם
16.00 בלי סודות חולם 4 אושיק מנסה לגדל עגבניות בעזרת המדור עצות לגנן בעתון
16.20 פיצוחים — שעשועון טלוויזיה נושא פרסים מגישה שוש עטרי
16.45 כלכלון מחיר כלכלי, מחיר שוק
17.00 ערב חדש — מנחה: גדעון רייכר
17.30 שמיניות באוויר — תכנית שבועית בשידור ישיר מנחה:

"חבורת האקדוחנים" — מערבון (22.05)

דליק ווליניץ עם טוליפ
18.30 קיצור החדשות (ערבית)
18.32 על ספרות ותרבות מגזין חודש בנושא ספרות ותרבות.
19.00 בקו הבריאות, מגזין דו שבועי בנושאי רפואה, 1) כאבי גב — הגורמים העיקריים לכאבי הגב, 2) איידס — כתבה מארה"ב, המציגה כמה מאמצעי הזהירות הננקטים שם כיום למניעת התפשטות המחלה, מנחים: ד"ר דאור ח'טיב ולילה איוב (ערבית)
19.30 חדשות (ערבית)
20.00 כותרות מבט
20.02 סיפורי בדים.
20.30 שניים אוחזין — הדיון הפעם על הצנזורה. המשתתפים חה"כ הרב דרוקמן, אהרון לנגרמן, הרב שמואל אבידור הכהן ופרופ' אריה זקס מנחה: בני דון יחיא
21.00 מבט לחדשות
21.30 מוקד
22.05 חבורת האקדוחנים — מערבון
23.35 פסוקו של יום חדשות.

מערבון: "חבורת האקדוחנים". נסיון לשחזר פניו האמיתיות של המערב: לא בויק, לא זוהר ולא גיבורים ללא חת, אלא מקום קשה ואכזר לאלה הרוצים לחיות בו. נער בן 16 מצטרף לחבורה של בוקרים, המעבירים עדרים ממקסיקו לקולורדו, כדי לזכות בחוויי הרפתקאות. אולם עד מהרה הוא מגלה את האמיתות הקשות של החיים במחיצתם. הבמאי: דיק ריצ'רדס. משתתפים: גרי גריימס, בו הופקינס ובילי בוש. שנת ההפקה: 1972. שעה 22.05.

חמישי טלוויזיה

10.4.86

08.15 מושגים ביהדות — מצה זו
08.40 בלי סודות — שורוק 4
09.00 ארץ מולדת — עיר קמה מן החולות
09.20 מדעי הטבע (חט"ב) — סיפורו של ממציא
10.10 אנגלית ה'
10.30 הגיל הרך — רחוב סומסום
11.00 אנגלית ו'
11.15 ערבית מדוברת — סרפה אחסן מן מיעאר
11.30 מדעי הטבע (חטיבה עליונה), האבולוציה 10 — גנים ותורשה
12.25 הסטוריה על־יסודי, העשרה — המהפכה של סטאלין
12.00 אנגלית ח'
13.00 אנגלית ט'
14.00 אבא גוריו — חלק ב' — סרט עפ"י ספרו המפורסם של אונורה דה בלזק
14.50 צרפתית
15.05 רכבת ההפתעות — סרט אנימציה
15.25 נילס הולגרסון — פרק 41: חג המדורות
15.50 קוסמוס — פרק ג': ההרמוניה של העולמות — מדע האסטרונומיה
17.00 ערב חדש — מנחה: דן מרגלית
17.30 "קיד וידיאו" — שם הפרק: "פרופ' מאסטרו" חבורת "קיד

"שרלוק הולמס" — "סיפורים בראש" (18.00)

וידיאו" מתקשה לחזור לכדור הארץ ומבקשת את עזרתו של פרופ' מאסטרו. כמו תמיד "אדון מדון" ו"החיקילים" מנסים להכשילם.
18.00 "סיפורים בראש" — על הספרים: "שרלוק הולמס", מאת קונן דויל: "ילקוט משחקים", מאת מרגלית עקביא: "הונגוויל המשכיח", אגדה יפנית: "הסערה", מאת ו' שקספיר
18.25 "פסוקו של מקום" — מבט אל ירוחו המוכרת במקרא
18.30 קיצור החדשות (ערבית)
18.32 "רוצה פתרון" (ערבית)
18.45 "חידושים והמצאות" — מערבולת אויר" (ערבית)
19.00 "מפגש" — תכנית דיון שבועית בענייני השעה. (ערבית)
19.30 חדשות (ערבית)
20.00 כותרות מבט
20.02 מבט ספורט
20.45 לקראת שידור
21.00 מבט לחדשות
21.30 "הכול על הטבע" בסרטי הטבע — סרט תעודה כהפקת הטלוויזיה הקנדית החושף את האמת על הפקת סרטי טבע. תעודה מרתקת המראה כי בצילומי סרט טבע יש הונאה, מעשי אכזריות והריגה של בעלי חיים בכוונה תחילה.
22.30 "כתוב בעיתון" — ביקורת העיתונים בישראל. מגיש: מאיר שלו
22.45 "המגדל השחור" — סדרת מתח אנגלית, הפרק האחרון: פרשת המוות האחרונה עדיין סתומה, שיחה עם הנרי קאוורדין מאירה את עיניו של דאלגליש. והוא חש שהוא קרוב לפענוח המסתורין.
23.35 פסוקו של יום. חדשות

תחנות זרות טלוויזיה

המזרח־התיכון טלוויזיה

יום שישי 4.4.86
13.00 וורי וודפקר. 13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 15.00 סרט. 16.30 איש העכביש. 17.00 ספר הספרים. 17.30 החכובות. 18.00 מרק ומינדי. 18.30 וובסטר. 20.00 פול גאי. 21.00 חיים אחרים. 21.30 סרט ערבי. מועדון 700.

שבת 5.4.86
13.00 פלאש גורדון. 13.30 הקטנים. 14.00 פליפר. 14.30 ספר ההרפתקאות. 15.30 ימי העמק האבודים. 16.00 ספורט עולמי. 17.00 ספורט מהעולם. 18.00 כדורגל. 20.00 היאבקות. 21.00 סרט, חדשות.

יום ראשון 6.4.86
13.00 חיות, חיות, חיות. 13.30 כיתזולים (סדרה). 14.00 מועדון 700. 14.30 חדשות. 15.00 סרט. 16.30 תוכנית לילדים. 17.00 הבית המעופף. 17.30 החכובות. 18.00 מטיילים. 19.00 תרבות. 21.00 שעת משפחה. 21.30 סרט. חדשות.

יום שני 7.4.86
13.00 וורי וודפקר. 13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט. 16.30 ספיידרמן. 17.00 ספר הספרים. 17.30 החכובות. 18.00 ימים מאושרים. 18.30 לברן ושירלי (סדרה). 19.00 חדשות. 20.00 מאגנום. 21.00 חיים אחרים. 21.30 כדורסל. מועדון 700. חדשות.

יום שלישי 8.4.86
13.00 חיות, חיות, חיות. 13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט. 16.30 הולק המופלא. 17.00 הבית המעופף. 17.30 החכובות. 18.00 מלחמת הכוכבים. 19.00 חדשות. 20.00 רפטייר. 21.00 חיים אחרים. 21.30 סימון וסימון. 22.30 זאב אוויר. חדשות.

יום רביעי 9.4.86
13.00 וורי וודפקר. 13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט. 16.30 ספיידרמן. 17.00 ספר הספרים. 17.30 החכובות. 18.00 באק רוג'רס. 19.00 חדשות. 20.00 צוות לעניין. 21.00 חיים אחרים. 21.30 רמינגטון סטיל. 22.30 קגני ולוסי. חדשות.

יום חמישי 10.4.86
13.00 חיות, חיות, חיות. 13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט. 16.30 הולק המופלא. 17.00 הבית המעופף. 18.00 לוסי. 18.30 ספורט. 19.00 חדשות. 20.00 הדרקסל ומקורמיק. 21.00 חיים אחרים. 21.30 שישים דקות. 22.30 המירוץ אחרי הגלימה. מועדון 700. חדשות.

הטלוויזיה הירדנית

יום שישי 4.4.86
13.30 כדורגל בינלאומי וספורט כללי (רק בערוץ 3). 15.20 אביר בדרכים (סידרה לנוער, רק בערוץ 3). 17.30 סרט עלילתי בצרפתית. 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 שירים בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 מר בלוודיר (קומדיה). 21.10 קיין והבל סידרה אמריקאית על שני אחים המהגרים לארה"ב, עם השחקן פיטר שטראוס 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 האנכר (סידרה אמריקאית).

שבת 5.4.86
16.20 ביל וסבסטיאן (רק בערוץ 3) 16.50 סרטים מצויירים (רק בערוץ 3). 17.10 סרטים מצויירים. 18.00 בית ספר לילדים (בצרפתית). 18.20 על טעם וריח (ערוץ 3) 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 שמור על לשונך (קומדיה אנגלית). 21.00 כוכב מציג את עצמו. 21.30 בידור חו"ל. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 סרט עלילתי באורך מלא.

יום ראשון 6.4.86
17.20 סרטים מצויירים. 17.30 סידרה מצויירת לילדים (בצרפתית). 17.45 הישרדות (רק בערוץ 3) 18.00 תכנית בצרפתית. 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 אני ונערתי (קומדיה אנגלית). 21.00 קיצה של האימפריה. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 דמפסי ומייקפיס (סידרה משטרתית).

יום שני 7.4.86
16.20 סרטים מצויירים (גם בערוץ 3) 16.50 מועדון מיקי מאוס (גם בערוץ 3) 18.00 תכנית בצרפתית. 18.10 ילדת הפלא (רק בערוץ 3) 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 מגזין ספורט בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 קרול בורנט מציגה את ידידיה. 21.10 תבוא ותרעה על סידרה חדשה. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 דאלאס.

יום שלישי 8.4.86
16.20 בראבא (רק בערוץ 3) 16.30 סרטים מצויירים (גם בערוץ 3). 17.40 אל תאיץ בי (לילדים) 18.00 תכנית בצרפתית. 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 זה הילד שלי (קומדיה אנגלית). 21.00 גבר נשוי (סידרה אנגלית). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 מאגנום (סידרה משטרה אמריקאית), או סידרה חדשה.

יום רביעי 9.4.86
17.20 תיאטרון האוצות. 18.00 תכנית בצרפתית. 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 תיאטרון הבלוחו הצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 שלושה בדירה 21.00 סידרה דוקומנטרית בנושאים שונים (מדע, רפואה, חקלאות). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 קלקון קרסט — סידרה אמריקאית נוסח דאלאס.

יום חמישי 10.4.86
16.20 סרטים מצויירים (גם בערוץ 3) 17.30 ביחד לעבברים (לילדים) 18.00 תכנית בצרפתית. 18.20 מופע הקסמים של פול דניאלס (רק בערוץ 3). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 לילה טוב ישעמוץ (קומדיה אנגלית). 21.00 בחזרה לעדן (המשך הסידרה האוסטרלית הפופולרית). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 סרט עלילתי באורך מלא.

שישי רדיו

4.4.1986

קול המוסיקה

07.30 שחרית מוסיקלית — בטהובן: סימפוניה מס' 2; בטהובן: סונטה בדו מינור מס. 32, אופ. 111 לפסנתר: לאה גולדברג — סיפה ארנוב: נסיעה מדומה, מחזור שירים: בטהובן: סימפוניה מס. 3 "ארואיקה"
09.30 "קונצרט בוקר ווקאלי: עממי: נשבי רוח; בריטן: המנון לסנטה צ'צ'יליה; פורה: מתוך אופ. 27; מוצרט: האריה של סרסטרו מתוך חליל הקסם; שוברט: שר היער; בריטן: שני שירים מתוך סרנדה לטנור, קרן ומיתרים; שוברט: ליל מנוחה מתוך מסע החורף; בן חיים: יונתי בחגוי הסלע מתוך בין הדסים; דביסי: שלושה שירי מקהלה; ברליוז: שיר הפתיחה מתוך ללי; בריה: או קינג: סטרווינסקי: האריה הגדולה של יוקסטה מתוך אדיפוס רקס: באך: אריית הסופרן מתוך המגניפיקט: מוצרט: האריה של פמינה מתוך חליל הקסם; גריג: קנטטה ליטורגית: מוצרט: אוצרי מתוך דון ג'ובאני; עממי: נוס יקיר, רומנסה של יהודי ספרד
11.57 מגישים שיר
12.05 במחיצתה של הכנרית אנה־סופי מוטר
13.00 התחרות החמישית לפסנתרים ע"ש ארתור רובינשטיין — השלב הראשון — היום השלישי
15.00 רומינוער — להקת תלמידים שרה ומנגנת בפרגוור: בהדרכת אמיתי מנדלסון
16.00 לבקשתכם — ווכר: קונצ'רטינו לקלרנית ותזמורת: מוצרט: ארלאיר. קונצ'רטו ברה

לאה גולדברג ("שחרית מוסי־קלית", קול המוסיקה, 07.30)

מג'ור לכנור ותזמורת, ק. 294א'; ברהמס: וריאציות על נושא של פגניני; פגניני: קונצ'רטו מס. 1 ברה מג'ור לכנור ותזמורת: ארתור גלברון: וריאציות לסקתר ותזמורת
18.00 דור הזהב — אמנים גדולים בהקלטות הסטוריות. תכניתו של רם עברון אבליגוט — תכנית ראשונה, מיצירות הדנינגוב. שוברט, אופנבך, באך, טוזלי, גודאר
19.00 זוטות מוסיקליות
19.57 מגישים שיר
20.05 באך: המנחה המוסיקאלית
21.00 קונצרט ליל השבת — סקרלטי בעיבוד טומזיני: הגבירות טובות המזג, סוויטה לבאלט; מוצרט: קונצ'רטו לקלרנית ותזמורת בלה מג'ור, ק. 622; בטהובן: סימפוניה מס. 1 בדו מג'ור; פורה: סונטה מס. 1 בלה מג'ור, לכנור ופסנתר; ראבל: אלבורדה של גרציוזו (שיר בקר של ליצן)
23.00 קולות: הנדל: אמור, העריץ והאכזר; ורדי, פוצ'יני, מסקאני וביזה: אריות מתוך האופרות ריגולטו, לה בוהם, קבלריה רוסטיקנה והכרמן; מונטסלבטג'ה: שירים כושיים.

רשת א'

07.30 פעמי המזרח — מבחר הפזמונים בסגנון מזרחי עם רם תרמזר
08.30 מבט — מגזין לבעיות משפחה וחברה בשידור חי
10.30 דרך קל — תכנית יומית בעברית קלה
11.05 רגע של עברית
11.10 השידור הקהילתי לבתי־הספר: לקראת שבת — לכתות הביניים, הגבוהות, תלמידים שואלים
11.30 הכבלה: לדעת לכל — ...

בואו נדבר אנגלית
12.05 והאר עינינו, שירים וניגונים
14.06 לבת ולבן ולכל המתעניין — א) טירת צבי — תסכית מאת רבקה הוברמן; ב) לקראת שבת — אגדות ומדרשים לפרשת שמיני; ג) שלכם נכרכה — שירים וברכות — עם רעיה אדמוני
15.00 קבלת שבת — פרשת שמיני
16.05 עם אנשים — עם ציונה הלמר
17.10 לילשבת — שירים עבריים
18.06 מוסף רדיו לספרות
19.05 שובי השולמית — קטעי הווי ושירה לשבת
19.30 שירורים לעולים
22.05 עד הנה — חדוה ישכר משוחחת עם פנחס אמיתי על עקרבים וילדים (ש.ח.)
23.05 במחשבה שניה — נושאים נבחרים בכתבי־עת במערב משולבים בקטעי מוסיקה

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה
08.05 כל צבעי הרשת — מגוון יומי — עם יוסי גרבר
12.10 שריקת פתיחה — לקראת משחקי הכדורגל בשבת — בחצי היום — חדשות ומזמנים
14.06 כרטיסים בקופה — שבועון לתרבות ובידור
16.10 עוד מעט שבת
17.05 מאחורי הכותרות — מגזין לרדיו, לטלוויזיה ולעיתונות
18.06 השבוע שלי — עם יוסף לפיד
19.03 הנזיר השבועי
20.05 ואני תפילתי
21.05 השושנה פורחת לקט רומנסות ושירי־עם ספרדיים
22.05 עוד לא רקדתי די — ריקודי עם
23.05 בין שישי לשבת — שיחה בעניים — עם יצחק לבני
00.10 שיר אינו רק מנגינה — שירים עבריים בנושא אחד

גלי צה"ל

06.00 באומן מילולי — פינתו של אבשלום קור
06.10 פזמונים לכולכם
07.07 תוספת בוקר — צביקה שפירא ועיתוני סוף השבוע
08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית
09.05 בילוי נעים, עם מולי שפירא
11.05 קולה של אמא. עם אלכס אנסקי
12.05 סנדלים, שעתיים בעולות עם דורי בן זאב
14.05 עוד לא שבת עם שלמה ארצי
15.05 הדרן — תיאטרדיון — פסדית הרגל — קברט מוסיקלי של תאטרון חיפה המבוסס על קטעים מימי עליית הנאצים בגרמניה, ביים: עמית גזית
16.05 שיר בשקט בשקט
17.05 רבעים דוקומנטריים — בריחת רחם — עורך: גיא קב ונקי. העתי (פרק ג') — עורכת: רדיטל נוי, נתיבות — אבטלה (פרק א') עורך: פנחס עידן. שיחתו של יצחק ליבני.
18.05 את הכי לי — תוכניתו של ת"אל גרעון מהנימי ז"ל. (ש.ח.)
19.05 מנרות הלב — ערגה עברון משוחחת עם המחבר והעתונאי יענקלה רוטבליט.
20.15 מבט לחדשות
20.30 לא על הלוף לבדו — שעתיים של מוסיקה ומשחקי רדיו נבחרים
22.05 עשן בעיניך — שעתיים של שירים עם גבי לבנה
00.05 מופע רדיו האנתוקוסטר של זאב קשנר
02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה
05.05 בלילי כושי — שירים עבריים

רשת ג'

13.00 צפיחית בדבש — עם דן כנר
15.05 לפנות ערב — שירים עבריים
17.05 כאן, עם ובכל מקום
19.05 זמר שבת — שירים עבריים
20.05 בלילי שבת — עם לאה ליאור
22.05 ביחד לילי — שירים עבריים
23.05 רדיוסק — פזמונים בשמי קצב

שבת רדיו

5.4.1986

קול המוסיקה

07.11 שחרית לשבת. גלוק: קונצ'רטו בסול מג'ור לחליל ותזמורת, מוצרט: סונטה ברה מג'ור לצ'מבלו ב־4 ידיים. הומל: מבוא, נושא ווריאציות לאבוב ותזמורת, מנדלסון: סימפוניה מס. 12 בסול מינור לכלי־קשת. הופמייסטר:
09.00 בין חברים — יצירות מתוקנות. קטעים מתוך: בוקריני: קונצ'רטו לצ'לו מס. 1, קורלי: לה פוליה, היידן: קונצ'רטו לצ'לו, מוסורגסקי: בוריס גודונוב
09.55 מגישים שיר
10.00 קונצרט השבת: שידור שני של הקונצרט שהיה ב־13.3.86, מנצח: חואן פבלו איסקיירדו/סולן: פיטר פראנקל־פסנתר. גלוק: הפתיחה איפגניה באאוליס, שומאן: קונ־צ'רטו לפסנתר ותזמורת, אופ. 54. הרדן: שומאן: ערבסקה, אייבז: שאלה ללא מענה, סטרווינסקי: סוויטה מתוך הבאלט צפור האש. מילואים: כוראלים מאת באך בעיבודו של מרדכי רכטמן
12.00 רדיו דרמה — מן הכנרת, מאת יוסי הדר, בימוי: אילן תורן, משתתפים: עפרה ויינגרטן, אבנר חזקיהו, ששון גבאי ועירן בניאל
13.00 אמנים שהקלטנו: אמילי ברנרסן־סופרן/בריג'יט סולם־רייטר־כנור/דוד בלוך — פסנתר יצירות מאת אהרון קופלנד: סרנדה אוקוללה ונוקטורן לכנור ופסנתר, הרהורי צהרים והרהורי לילה לפסנתר. 12 פואמות של אמילי דיקינסון
14.05 מירקם רצף מוסיקלי
15.00 קונצרט לצהרי שבת: מוצרט: דיברטימנטו במי במול מג'ור

גדעון מהניימי ז"ל (קטעים מערב לזכרו, גל"צ 12.05)

לשלישית כלי קשת, ק. 563. מאהלר: השיר על הארץ
17.00 בואי אתי אל ארמוני, חיי מוצרט: 2. ילד פלא
18.00 מוסיקה מן העבר הרחוק
19.00 קונצרט הערבית של מוצאי השבת: מוצרט: דיברטימנטו ברה מג'ור לכלי־נשיפה והקשה, ק. 186
20.05 אופרה: צ'ייקובסקי: יבגני אוניגין
23.00 מוסיקה קאמרית מסיין: רביעיה לאחרית הימים.

רשת א'

09.05 עולם המדע
09.30 סיפורדיו: שלוש מיתות מאת לב טולסטוי
10.05 מגישים שיר
10.09 מוסיקה לבוקר שבת: רימסקי קורסקוב: מרש מתוך מלדה, רימסקי קורסקוב: מעוף הדבורה, הלמרן: מחווה להרצ'קוק, פרידה: איי־איי־איי, מלגנה: אולה גואפה, פלסטרינה.
11.05 פרופיל דיוקן ישראלי: עם ד"ר שלמה דינור — ספר, מחנך ושליח הסוכנות היהודית
12.05 משירי תעודה: על חיי סופרים
14.06 לכת ולבן ולכל המתעניין — תכניות לילדים א) שירים הם חברים של ספורים, פינה עם רעיה ארמוני: הנשיקה שהלכה לאיבוד — מאת דבורה עומר (ש.ח.) ב) סבתא ואני — תסכית מאת יעל רון ובבימויה ג) ספור לשבת: רפי והכלבים — מאת נתן גרוס (ש.ח.) ד) לקראת שידור
15.05 דרכי ארם — עם רחל חלפי
16.05 מילים שמנסות לגעת
17.10 בימות וכרים
18.00 רדיו דרמה — איינשטיין במקסיקו מאת מיכאל אוהד ובבימויו.
19.05 אנתולוגיה קטנה לשירה: משירת הונגריה בת־זמננו — משירת הזרם הניאו־עממי על המשוררים פרנץ יוהאס ושאנדור צורי.
19.30 שידורים לעולים
22.05 שיחת חולין — בעניני היום
23.05 עכשיו ספרות — שידור שני של המוסף לספרות.

רשת ב'

07.11 זמר זמר לך
08.05 מי ישן: א) אור ואלכסנדרה — ספור בהמשכים מאת יצחק נוי ובביצועו ב) נדיה — ספורה של נערה ערבייה מאת גלילה רון פדר ג) סופה בין הדקלים — מאת סמי מיכאל, פרק 14
09.05 תן חיוך — מערכונים.
09.55 עוזיה אלון מספר על נוף הארץ
10.05 יומן השבוע
11.05 הכל זהב — סימני דרך בזמר העברי עורך ומגיש: אהוד מנור והפעם עם ציפי שביט
12.05 זוג משמיים — שעשועון לזוגות נשואים
13.05 חדשות על ספרים וספרות
13.10 בגוף ראשון: עם חיים צדוק
14.11 ארץ חמדת
15.05 רגעי קסם
15.30 שירים ושערים
18.06 מפיק ודי — עם דלית אורמיאן
18.30 ממגרש הספורט
19.03 הקול קולנוע
20.05 יומן השבוע — עורך ומגיש איתן אלמוג (ש.ח.)
21.08 ניגונים
22.05 פרקי היום בתנ"ך
22.10 מלווה מלכה
23.05 עד כאן — מופע ראיונות.

רשת ג'

14.06 כוכבים
15.05 עונג שבת — שירים עבריים
17.05 שיר בין־ערביים
19.05 זמר שכזה — שירים עבריים
20.05 פזמונהמון — מחרוזות פזמונים
22.05 פרח בגני — תכנית כבקשתך
23.05 הצעקה האחרונה - יגאל רביד

גלי צה"ל

06.10 צלילי בוקר
07.05 יופי של שירים — שירים עבריים
09.05 מקהלה עליזה — שירים וסיפורים לילדים עם שרה דורון
10.05 טוב לשמוע — מגאזין לבידור וזמר עברי מכל התקופות
11.05 במצב הנכוחי — תמונת אקטואליה שבועית.
12.05 גדעון חבר לנו כאח — קטעים מערב פומבי של שירים וסיפורים שנערך במלאת 30 למותו של גדעון מהניימי ז"ל.
13.05 שאלות אישיות. — יעקב אגמון משוחח עם רון מיברג ורן אריליסט עורכי מוניטין
14.05 הכל זורם — עם דובי לנץ
16.05 סינמה שבת — תכנית בענייני קולנוע. עורך: גירי אורשר
17.05 כמו בגן עדן, קולות משכונת שבזי
18.05 מי המנטה מי המסטיק ומי השוקולד (ש.ח.)
19.05 קריאת כיוון תוכנית דו שבועית על ספרים וקוראים, פרופ' שמעון זנדבנק יספר על אנתולוגית השירה הגרמנית המודרנית שערך ותרגם
20.05 מסורת מסורת — במוצאי יום מנוחה
21.00 מבט לחדשות
21.30 פזמונים לכולכם
22.00 קונצרט שבועה: באך — קונצרטו לשני כינורות ברה מינור. סן־סאנס — קונצרטו לפסנתר מס' 2 בסול מינור, צ'ייקובסקי — סמפוניה מס' 5 במי מינור, שטראוס — סופה סמנטה — פתיחות מפורסמות
00.05 ציפורי לילה מארח — חיים קינן מארח את הזמרת יפה ירקוני המגישה את השירים האהובים עליה (ש.ח.)
02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה
05.05 צלילי בוקר.

גדעון חבר לנו כאח' - קטעים מערב פומבי של שירים וסיפורים, שנערך במלאת שלושים למותו של גדעון מהניימי ז"ל. משתתפים: שר הבטחון יצחק רבין, רחבעם זאבי, רן פקר, שלמה להט, לובה אליאב, וחברים אחרים. מנחה: גן בירון. (גלי צה"ל, 12.05).

ראשון רדיו

6.4.1986

קול המוסיקה

06.02 צלילי בוקר
07.07 בוקר טוב: פריץ קרייזלר: מבחר קטעים
07.30 שחרית מוסיקלית: באך: קנטטה חילונית מס. 208 (הציד). מוצרט: קונצ'רטונה ברו מג'ור לשני כנורות ק. 190, ברהמס: ולסים על שירי אהבה ספר שני. מנדלסון: סימפוניה מס. 5 הרפורמציה
09.30 קונצרט בוקר: מילה: ארובת המלך רנה, דביסי: הפרלודים לפסנתר וספר ראשון, סטרווינסקי: הזמיר, אופרה קצרה לפי אנדרסן, בטהובן: סימפוניה מס. 4 בסי במול מג'ור
11.57 מגישים שיר
12.00 התחרות החמישית לפסנתרנים ע"ש רובינשטיין — השלב הראשון, היום הרביעי
14.05 אמנים באולפן: אליזבט רולוף־עוגב: באך: פנטסיה ופוגה בסול מינור על נהרות בבל, ליסט: בכי יגון קינה ונהי ז'יגה: טוקטה אלן: 3 קטעים
15.00 מילון מוסיקלי
15.05 בין חברים: יצירות מתוקנות קטעים מתוך: בוקריני: קונצ'רטו לצ'לו מס. 1, קורלי: לה פוליה, היידן: קונצ'רטו לצ'לו, מוסורגסקי: בוריס גודונוב
16.00 קונצרט מנחה: הומל, קונצ'רטו במי מג'ור לחצוצרה ותז. קורלי: לה פוליה בסול מינור, בטהובן: רביעיה בפה מג'ור, לכלי קשת, אופ. 18, מס. 1, באך: סוויטה במי מינור ללאוטה סולו בעיבוד לגיטרה, פרוקופייב: קונצ'רטו מס. 3 לפסנתר ותזמורת.

אבי אתגר (.מה כבר תשע". רשת ג', 09.05)

18.30 מוסיקה ליום ראשון: באך: קנטטה מס. 160. פרצ'יני: מיסת גלוריה, אנטוניו ויואלדי: סטבאט מאטר
20.05 ערב טוב: הנדל: הפתיחה לאופרה אגריפינה, באך: סונטה מס. 5 לחליל וצ'מבלו
20.27 מגישים שיר
20.30 הקונצרט הקאמרי השבועי: מתוך ערבית מוסיקלית תכניתו של מיכאל הדן, שנערכה במוזיאון תל־אביב ביוני 1985, בטהובן: שלישיה לפסנתר אופ. 70 מס. 2, ברטוק: קונטרסטים, ביל אוונס: קטעי ג'ז, פרקי נגינה — שמעון — צ'מבלה, שידור חוזר מתוך קונצרט שהיה במוזיאון תל־אביב באוקטובר 85, קופרן: אורדר מס. 3, באך: סוויטה צרפתית מס. 3 במי מינור
22.25 מילון מוסיקלי
22.30 מסורות מוסיקליות בארץ, חג הצלב בכנסיה היוונית האורתודוכסית,
23.00 מוסיקה מן העבר הרחוק.

רשת א'

08.05 חוגה עם בני הנדל
09.05 השיר לא תם — שירים עבריים
09.30 מפגש מגזין לבעיות משפחה וחברה בשידור חי
10.30 רדיו קל — תכנית יומית בעברית קלה
11.05 רגע של עברית
11.10 השידור היומי לבתיה"ס: ספור וצליל — תכנית לגיל הרך: הילד שלא רצה לומר את שמו.
11.30 השכלה ודעת לכל: צרפתית למתקדמים
12.05 בערוגות הבושם
14.06 לכת ולבן ולכל המתעניין, תכניות לילדים: א) שירים הם חברים של ספורים: קיפוד קטן כורך — מאת נעמי וישניצר, ב) מסע הפלאים של נילס הולגרסון הקטן עם אווזי־הבר: מאת סלמה לגרלף פרק עשרים ואחד. ג) לקראת שידור
14.45 לילדים הגדולים: חתול בשק, ילקוט כל־בו
15.30 עולם המדע
15.55 ספר חדש — סקירה
16.05 השבוע שלי — עם יוסף לפיד (ש.ח)
17.10 רגע של עברית
17.12 מגישים שיר
17.20 האוניברסיטה הפתוחה: צמיחת המדינות החדשות באפריקה
18.06 מינחת ערב
18.50 פרקי היום בתנ"ך
19.05 מחשבת ישראל
19.30 שידורים לעולים
22.05 תפוח ועץ — תכנית על הקשר בין הורים לילדיהם עורכת ומנחה: רבקה מיכאלי, יועץ לתכנית ד"ר עמירם רביב — פסיכולוג חינוכי־קליני. והפעם: קו פתוח לשאלות על הקשר או הפער בין הורים לילדיהם, בין ילדים להוריהם.

רשת ב'

06.53 אור ירוק פינה יומית לנהג ולנוסע
06.57 רגע של עברית
07.00 הבוקר הזה
08.05 סעו לשלום מנחה: גדעון הוד
09.05 ביקור בית עם רבקה מיכאלי
10.10 כל צבעי הרשת
12.10 גל פתוח חדשות ופזמונים
13.00 בחצי היום חדשות ופזמונים
14.06 יש ענין עם גבי גזית
15.05 רגעי קסם
16.05 שירים ושעורים
17.10 יומן כלכלה
17.30 על מספרים ואנשים — מגזין המשק והחברה
18.06 מסיבת עתונאים
18.45 היום בספורט
19.35 עם ישראל מוסף לענינים יהודים בעולם
20.05 אומר בשבחין
22.05 תזמורות כלי נשיפה והפעם: כבקשתך
22.58 רגע של עברית
23.05 צלצול שלישי — שבועון לאומנויות בשידור חי מהאולפן.

רשת ג'

14.06 לי ולך שיר וברכה
15.05 חדש, חדיש ומחודש — עם שוש עטרי
16.05 מוסיקה לענין
17.05 הצגה יומית
18.06 מצעד הפזמונים הלועזיים
21.05 אדום עתיק — שירים שלא נס ליחם
23.05 הלילה הוא שירים.

גלי צה"ל

05.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור
06.05 אוניברסיטה משודרת השמש והיקום לידתה ומותה של השמש. מרצה: פרופ' ארנון דר
06.30 פוקחים עין — מידע ומוסיקה לתחילתו של יום
07.07 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי
08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית
09.05 א־לה בוקר — עם אלי ישראלי
10.05 ארוחת 10 עם מיכל ניב
11.05 נכון לעכשיו — עם רפי רשף
13.05 קשר רדיו — מסרים רדיופונים עם אברי גלעד
13.55 יומן שירותרום
14.05 דו, רה יומי — עם דובי לנץ ודני קרפל
15.05 פגישה יומית — עם אורלי יניב
16.05 רדיו ספורט — מגאזין ספורט
16.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור
17.00 יומן גלי צה"ל
17.30 כוונת — מאגזין גלי צה"ל לענייני צבא ובטחון
17.50 יומן ספורט
18.05 שעה קלה על כלכלה — עם שמואל נחושתן
19.05 מה יש — עם ארז טל
20.05 זה קורה מאגזין המוסיקה של גלי צה"ל
21.00 מבט לחדשות
21.30 אוניברסיטה משודרת: השמש והיקום (ש.ח.)
22.05 על הדבש ועל הכפאק — שירים שחבר'ה אוהבים
23.05 לילה לילה — עם יואב קוטנר
23.55 שיחות חצות עם ד"ר אבי רביצקי
00.05 ציפורי לילה משוחחות — שלמה ארצי משוחח עם מאזינים
02.05 לא רוצים לישון
05.05 צלילי בוקר.

שני רדיו

7.4.1986

קול המוסיקה

06.02 צלילי בוקר
07.07 בוקר טוב: הנדל: סונטה בסי במול מג'ור לשני כנורות וקונטינואו, ויואלדי: קונצ'רטו בסול מינור לחליל ותז' קאמ. אופ. מס. 2
07.30 שחרית מוסיקלית: מוצרט: דיברטימנו, ויוטי: קונצ'רטו מס. 16 במי מינור לכנור ותזמורת, הרקליוס דו'בראדי.
09.30 קונצרט בוקר: מנואל דה פאייה: לילות בגני ספרד, טורינה: סינפוניה סיביליאנית, ג'וליאני: סונטה לכנור וגיטרה. מנדלסון: קונצ'רטו ברה מינור לכנור ולזמור־רת כלי קשת, שומאן: רביעיית כלי קשת מס. 1 בלה מינור, דבוז'ק וריאציות סימפוניות על נושא מקורי
11.57 מגישים שיר
12.00 התחרות החמישית לפסנתרנים ע"ש ארתור רובינשטיין השלב הראשון — היום החמישי
14.05 מאוצר הסרטיה: באך: פנטסיה ופוגה לעוגב בסול מינור, 542 רי"ב, ברהמס: רביעיה לפסנתר וכלי קשת בדו מינור, אופ. 60
15.00 מילון מוסיקלי
15.05 מוסיקה ויוה: מקלטות רדיו איטליה: סלבאטורה שארינו.
16.00 קונצרט מנחה: אריאגה: סימפוניה ברה מינור, בטהובן: סונטה מס. 3 בלה מג'ור אופ. 60 לצ'לו ופסנתר, לאלו: קונצ'רטו ברה מינור לצ'לו ותזמורת, גראנאדוס: גויסקאס
18.30 קונצרט מהקלטות התזמורת הסימפונית ״ים רשה״ש: היידן: סימפוניה מס. 89 בפה מג'ור,

שמירה אימבר (דברים טובים', רשת ג', 10.05)

סטפאן וולפה: איש מרין סוויטה מס. 1, סטרווינסקי: פולחן האביב, מוסיקה לבאלט
20.05 ערב טוב: טלמן: סונטה בסי במול מג'ור לאבוב וקונטינואו, מוצרט: נשמת כל העולם, קנטטה לבונים החופשיים
20.27 מגישים שיר
20.30 מאולמי הקונצרטים בעולם: התז. הסימפ. של רדיו זארבריקן/מנצח: ארנסט בור ראכל: מנואט עתיק, ספינה על הים, איסנג יון: קונצ'רטו לכנור ותז. (1981), מוצרט: סימפוניה מס. 41 בדו מג'ור, ק. 551, יופיטר, מקהלת רומקנטורי מברגן/ מגנר מגנרסנס הוכה בפרס ראשון בתחרות הבה נשיר בקטגוריה של מקהלה מעורבת, הובלנד: עד מתי ה', שרולף: גודו, פלסטרינה: אגנוס דיי, עממי: אגנ, לעולם לא יבוא היום בו אשכחך
22.25 מילון מוסיקלי
22.30 מן המקורות טרלו אקארולן — נגן הנבל העממי של אירלנד
23.00 דפי פסנתר: באך: סוויטה צרפתית מס. 1 ברה מינור, שוברט: סונטה בסי במול, ד. 960.

רשת א'

07.30 היו שירים — פזמונים ישנים ואהובים
08.05 חוגה — עם בני הנדל
09.05 השיר לא תם — שירים עבריים
09.30 מפגש מגזין לבעיות משפחה וחברה בשידור חי
10.30 רדיו קל — בעברית קלה
11.05 רגע של עברית
11.10 השידור היומי לבתיה"ס: ספור אני שומע — לכתות ב'-ג'ו צלילון — סטרבינסקי מאת זאב לנגר
12.05 השכלה ודעת לכל: תל־אביב — הדור הראשון 1906־1936
12.05 אורח לשעה — דודו דותן
14.06 לבת ולבן ולכל המתעניין — תכניות לילדים: א) קוקי חבקוקי — מאת טובה הרשקוביץ, ב) מסע הפלאים של נילס הולגרסון הקטן עם אווזי הבר. ג) ספור הכסא מאת רות ירדני כץ
15.00 לילדים הגדולים: חי, שמח רומם — שעשועה בשידור חי
15.25 הכדור עגול — ספורט לנוער
15.53 מאוצר הספרים — ספר חדש
16.05 רדיו דרמה — היהודים — מאת גוטהולד לסינג תרגום ועיבוד: שלמה טנאי. בימוי: ניסים קמחי.
17.10 רגע של עברית
17.12 מגישים שיר
17.20 האוניברסיטה הפתוחה: הטלאי הצהוב — סדרת משדרים על תקופת השואה
18.06 מינחת ערב
18.50 פרקי היום בתנ"ך
19.05 עיונים בפרשת השבוע
22.05 קשר לילי — מאזינים מתחלקים בחוויות ומהרהורים

רשת ב'

06.57 רגע של עברית
07.00 הבוקר הזה
08.05 סעו לשלום — מנחה גדעון הוד
09.05 ביקור בית עם רבקה מיכאלי
10.10 כל צבעי הרשת — מגזין יומי
12.10 גל פתוח חדשות ופזמונים
13.00 בחצי היום חדשות ופזמונים
14.06 יש ענין — עם גבי גזית
15.10 רגעי קסם
16.05 שירים ושעורים
17.10 יומן כלכלה
17.30 על מספרים ואנשים — מגזין המשק והחברה
18.06 שעה חפשית — מגזין לנוער לעניני חנוך
18.45 היום בספורט
19.00 היום הזה
19.35 דין ודברים מגזין לעניני חוק ומשפט
20.05 מצעד הזמירות
22.05 פינת הג'אז
22.58 רגע של עברית
23.05 מחפשים את המטמון — בעריכת זאב ענר.

רשת ג'

14.06 לי ולך שיר וברכה
15.05 חדש, חדיש ומחודש עם שוש עטרי
16.05 מוסיקה לענין
17.05 הצגה יומית
18.06 אתם זוכרים את השירים
20.05 קצת אחרת — פופ מתקדם — עם אורלי מורג
22.05 משלנו — שירים עבריים
23.05 הלילה הוא שירים.

גלי צה"ל

05.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור
06.05 אוניברסיטה משודרת: מבוא אלמנטרי לפילוסופיה הטבע של אריסטו. קדימה. התנועה: א התכלית להתהליך מרצה: פרופ' יהודה לנגא
06.30 פוקחים עין מידע ומוסיקה לתחילת היום, מגישה לאה עוז
06.55 פינה חמה ללבי
07.07 שבע אפס שבע - אלכס אנסקי
08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית
09.05 א־לה בוקר — עם אלי ישראלי
10.05 ארוחת 10. עם מיכל ניב
11.05 נכון לעכשיו עם רפי רשף
13.05 קשר רדיו מסרים רדיופוניים עם אברי גלעד
13.55 יומן שירותרום
14.05 דו רה יומי עם דובי לנץ ודני קרפל
15.05 פגישה יומית עם אורלי יניב
16.05 ארבע אחר הצהריים שעה של שירים עבריים
16.55 באופן מילולי — אבשלום קור
17.00 יומן גלי צה"ל
17.30 משהו עולמי מגאזין גלי צה"ל לענייני חוץ
17.50 יומן ספורט
18.05 ועידת פסגה ערבית — משחק סימולציה בהשתתפות [illegible] משרד החוץ
19.05 מה יש עם ארז טל
20.05 לא רק פופ עם שרון [illegible]
21.00 מבט לחדשות
21.30 אוניברסיטה משודרת: מבוא אלמנטרי לפילוסופיה הטבע של אריסטו. (ש.ח.)
22.05 על הדבש ועל הכיפאק
23.05 לילה לילה עם יואב קוטנר
23.55 שיחות חצות — עם [illegible]
00.05 ציפורי לילה עם [illegible]
02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה
05.05 צלילי בוקר

שלישי רדיו

8.4.1986

קול המוסיקה

06.02 צלילי בוקר
07.07 בוקר טוב: לאופולד מוצרט: קונצ'רטו ברה מג'ור לחצוצרה ו־2 תזמורות. ו. א. מוצרט: אריה קונצרטית ק. 255
07.30 שחרית מוסיקלית: מנדלסון: רביעיה ברה מינור לפסנתר וכלי־קשת: סמטנה: ולטבה: מרטינו: קומדיה דל'ארטה: ליסט: קונ־צ'רטו מס. 2 בלה מג'ור לפסנתר ותזמורת: סיבליוס: סימפוניה מס. 6 ברה מינור: סיבליוס: שיר אביב, אופ. 16
09.30 קונצרט בוקר: הנדל: טריו סונטה בלה מג'ור לשני כנורות וקונטינואו: מרטן ד'אלבימאר: פנטסיה לנבל: היידן: סימפוניה מס. 48, בדו מג'ור מריה תרזה; מוצרט: קונצ'רטו מס. 27 בסי מג'ור לפסנתר ותזמורת, ק. 595; מאהלר: סימפוניה מס. 4 בסול מג'ור
11.57 מגישים שיר
12.00 התחרות החמישית לפסנתרנים ע"ש ארתור רובינשטיין, השלב הראשון — היום השישי
14.05 מוסיקה קמרית: דביין: רביעיה לחליל, כנור, ויולה וצ'לו בסול מג'ור; שוברט: שלישייה לכלי מיתר בסי במול מג'ור; דבוז'ק: סונטינה אופ. 100 לכנור ופסנתר
15.00 מילון מוסיקלי
15.03 ממרף התקליטיה
16.00 קונצרט מנחה: קורנגולד: מנהל התאטרון, פתיחה אופ. 4; המילטון הארטי: עם גדוד אוזי הבר. פואמה סימפונית; צ'ייקובסקי: הדהודים: רגר: וריאציות על נושא מאת הילר;

דורי בן־זאב (.ציפורי לילה' בנימה אישית, גל"צ, 00.05)

סקריאבין: קונצ'רטו לפסנתר ותזמורת בפה דיאז מינור; ווהן ויליאמס: סימפוניה מס. 4 בפה מג'ור
18.30 אתחנתא: אוריאל צתור — פסנתר (31.1.85) סקרלטי: 3 סונטות, ק. שומאן: 2 רומנסות, פרלוד ופוגה ו׳סקרצו. היידן: אדג'ו בפה מג'ור; פנטסיה בדו מג'ור: רון ידידה: סונטה מס. 2 (1984); ליסט: פנטסיה על נושאים מתוך חלום ליל קיץ של מנדלסון (ש.ח.)
20.05 ערב טוב: אלבניס: אל אלבאיסין: לאלה: רפסודיה נורבגית
20.27 מגישים שיר
20.30 מאולמי הקונצרטים שלנו. התזמורת הפילהרמונית הישראלית + אבנר איתי.
22.25 מילון מוסיקלי
22.30 פעם ועוד — סנדרו גורלי: על אורות עלה דלפי (תנוגן פעמיים)
23.00 בואי אתי אל ארמוני — מוצרט — 2. ילד פלא (ש.ח.)

רשת א'

07.30 היו שירים — פזמונים ישנים ואהובים.
08.05 חוגה — עם בני הנדל
09.05 השיר לא תם — שירים עבריים
09.30 מפגש — מגזין לבעיות משפחה וחברה בשידור חי
10.30 רדיו קל — תכנית יומית בעברית קלה
11.05 רגע של עברית
11.10 השידור היומי לבתיה"ס: שידור לחנוך המיוחד יועצת: כרמלה ארגן תכנית לפסח — מאת תמר ברגמן
11.30 השכלה ודעת לכל: קהילות ישראל — בהדרכת ד"ר יוסף טובי, בולגריה.
12.05 מצלילי המזרח בבקשתך
14.06 לכת ולבן ולכל המתעניין — תכניות לילדים: א) אסנת בשבת — מתוך ספרה של נירה הראל אסנת ואני.
14.45 לילדים הגדולים: חתול בשק — ילקוט כל־בו
15.25 השכלה ודעת לכל: היי בואו נדבר אנגלית
15.55 ספר חדש — סקירה
16.05 ספר פוליטי
17.10 רגע של עברית
17.12 מגישים שיר
17.20 האוניברסיטה הפתוחה: תורת ההגה, תאור התנועות — שיחה עם פרופ' עוזי אורנן
18.06 מינחת ערב
18.50 פרקי היום בתנ"ך
19.05 שעור בתלמוד
19.30 שידורים לעולים
22.05 שנינו ביחד וכל אחד לחוד

רשת ב'

06.57 רגע של עברית
07.00 הבוקר הזה
08.05 סעו לשלום — מנחה: גדעון הוד
09.05 ביקור בית — עם רבקה מיכאלי
10.10 כל צבעי הרשת — מגזין יומי
12.10 גל פתוח — חדשות ופזמונים
13.00 בחצי היום — חדשות ופזמונים
14.06 יש ענין — עם גבי גזית
15.10 רגעי קסם
16.05 שירים ושעורים
17.10 יומן כלכלה
17.30 על מספרים ואנשים — מגזין המשק והחברה
18.06 אצבע על הדופק — שבועון בעניני בריאות ורפואה
18.45 היום בספורט — היום הזה.
19.35 עולם חדש — מגזין חדשותי לעניני האדם וסביבתו
20.05 פרקי חזנות בבקשתך
22.05 עוד פעם אחת — תכניות בשידור חוזר והפעם: תמונות בשחור לבן
22.58 רגע של עברית
23.05 קפה ראשו — חידונים מגוונים בהשתתפות המאזינים עם שמוליק רוזן

גלי צה"ל

05.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור
06.05 אוניברסיטה משודרת: בקרה הורמונלית של הפיריון נסיונות פריון במכתנה גירוי וריכוי. מרצה: פרופ' צבי נאור.
06.30 פוקחים עין — מידע ומוסיקה לתחילתו של יום — עם לאה עוז
07.07 שבע אפס שבע — עם איתן לישפיץ
08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית
09.05 א־לה בוקר עם אלי ישראלי
10.05 ארוחת 10 עם מיכל ניב
11.05 נכון לעכשיו — עם רפי רשף
13.05 קשר רדיו — מסרים רדיופונים עם אברי גלעד
13.55 יומן שירותרום
14.05 דו, רה יומי — עם דובי לנץ ודני קרפל
15.05 פגישה יומית עם אורלי יניב
16.05 ארבע אחר הצהרים — שעה של שירים עבריים
16.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור
17.00 יומן גלי־צה"ל
17.30 כוונת — מגאזין גלי־צה"ל לעניני צבא ובטחון
17.50 יומן ספורט
18.05 שעה קלה על כלכלה — עם שמואל נחושתן
19.05 מה יש — עם ארז טל
20.05 זה קורה — מגאזין המוסיקה של גלי־צה"ל
21.00 מבט לחדשות
21.30 אוניברסיטה משודרת: בקרה הורמונלית של הפיריון (ש.ח.)
22.05 על הדבש ועל הכפאק — שירים.
23.05 לילה לילה — עם יואב קוטנר
23.55 שיחות חצות — עם ד"ר אבישי ארליך
00.05 ציפורי לילה עם דורי בן־זאב.
02.05 לא רוצים לישון.
05.05 צלילי בוקר.

רשת ג'

14.06 לי ולך — שיר וברכה
15.05 חדש, חדיש ומחודש עם שוש עטרי
16.05 מוסיקה לענין
17.05 הצגה יומית
18.06 מקום בצמרת — מצעד הפזמונים הישראליים
21.05 אדום עתיק — שירים שלא נס ליחם — עם קובי [illegible]
23.05 פניני ג'אז

רביעי רדיו

9.4.1986

קול המוסיקה

06.02 צלילי בוקר
07.07 בוקר טוב: ברליוז: הפתיחה שודד הים, שופן: פנטסיה לפסנתר בפה מינור
07.30 שחרית מוסיקלית: היידן: סימפוניה מס. 100 בסול מג'ור הצבאית, שוברט: סונטינה מס. 1 ברה מג'ור: ברליוז: הרולד באיטליה: ברטוק: קונצ'רטו לתזמורת
09.30 קונצרט בוקר: צ'ייקובסקי: חתונת אורורה, מוסיקה לבלט מתוך הנסיכה הנמה: ברליוז: רומיאו ויוליה, סימפוניה דרמטית
11.57 מגישים שיר
12.00 התחרות החמישית לפסנתרנים ע"ש ארתור רובינשטיין, השלב הראשון — היום השביעי
14.05 אמנים באולפן: חנוך גרינפלד — פסנתר: באך: פרלוד ופוגה בסי מינור על נושא של אלבינוני: ברג: סונטה אופ. 1: ברטוק: 4 קינות: בטהובן: 7 בגטלות, אופ. 33
15.00 מילון מוסיקלי
15.05 מוסיקה כאן ועכשיו: חלק ראשון: מוסיקה מקונצרט "אקוסטיקה 11"ז מה־6.1.86" ארתור גלברון: פרטיטה לקלרנית סולו: הנס אורליך אנגלון: רופלוס: גבריאל אירני: לאורה לשני פסנתרים. חלק שני: מרי אבן אור: מוסיקה לכלי־קשת
16.00 קונצרט מנחה: (ווקאלי, עממי: נשבי רוח: בריטן: המנון לסנטה צ'צ'יליה: פורה: מתוך אופ. 27: מוצרט: האריה של סרסטרו מתוך חליל הקסם.
18.30 מאולמי הקונצרטים בעולם:

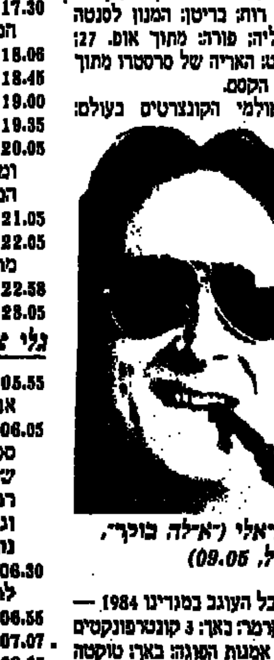
אלי ישראלי (״א־לה בוקר״, גלי צה"ל, 09.05)

פסטיבל העוגב במנדינו 1984 — לאו קרמר: באך: 3 קונטרפונקטים מתוך אמנות הפוגה: באך: טוקטה ופוגה ברה מינור רי"ב 538 (הדוריתז באך: פרלוד כורל לברוך במרומים יהלל אל רי"ב 662: מנדלסון: סונטה מס. 3 בלה מג'ור: ש.מ. ווידור: 3 פרקים מתוך סימפוניה מס. 5
20.05 יוסף היידן — לידתה של סונטה. הפסנתרן אריה וורדי מסביר תהליך התפתחותה של הסונטה הקלסית לפסנתר — 1. שלישית ראשונה (ש.ח.)
20.57 מגישים שיר
21.00 אופרה של יום רביעי: גזן בריין הנסיכה האינדיאנית: סיבליוס: העלמה במגדל: ריינור טיילור: החבשי.
22.55 מילון מוסיקלי
23.00 צלילי ליל: אוריק: סונטה לפסנתר בפה מג'ור: רגר: מוטט למקהלה מעורבת בחמשה קולות. רוחי תכלה, ימי נדעכו ואדו: מרבריות.

רשת א'

07.30 היו שירים — פזמונים ישנים ואהובים
08.05 חוגה — עם בני הנדל
09.05 השיר לא תם — שירים עבריים
09.30 מפגש — מגזין לבעיות משפחה וחברה בשידור חי
10.30 רדיו קל — תכנית יומית בעברית קלה
11.05 רגע של עברית
11.10 השידור היומי לבתיה"ס: ואלה תולדות — עודה. תכניות בנושאים יהודיים: רקתי ההסטוריה מורות — פסח במקדש
11.30 השכלה ודעת לכל: השתקפות השואה הערבית בספרות העברית
12.05 [illegible]
14.06 לכת ולבן ולכל המתעניין — תכניות לילדים מי ישן — מגישה: דויד גרוסמן (ש.ח.) א) אור ואלכסנדרה — ספור בהמשכים: ב) נדיה — ספורה של נערה ערבייה — מאת גלילה רון־פדר: ג) סופה בין הדקלים — מאת סמי מיכאל פרק ארבעה־עשר
15.00 חתולופון — מומחים באולפן משיבים לשאלות המאזינים
15.55 מאוצר הספרים — לספר חדש
16.05 מועדון שעון הזהב — מעולמו של האדם המבוגר
17.10 רגע של עברית
17.20 האוניברסיטה הפתוחה: לידתה של סונטה — בנגינתו ובהגשתו של פרופ' אריה וורדי — ארבעה מעשי הונאה
18.06 מינחת ערב
18.50 פרקי היום בתנ"ך
19.05 סיכום ההלכה היומית
19.30 שידורים לעולים
22.05 חבר מאותו כוכב — תכנית היכרויות רדיופונית בשידור חי

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה
08.05 סעו לשלום — מנחה: גדעון הוד
09.05 ביקור בית — רבקה מיכאלי
10.10 כל צבעי הרשת — מגזין יומי
12.10 גל פתוח — חדשות ופזמונים
13.00 בחצי היום — חדשות ופזמונים
14.06 יש ענין — עם גבי גזית
15.10 רגעי קסם
16.05 שירים ושעורים
17.10 יומן כלכלה
17.30 על מספרים ואנשים — מגזין המשק והכלכלה
18.06 זרקור
18.46 היום בספורט
19.00 היום הזה
19.35 מוקד לעניני צבא ובטחון
20.05 ניחוחי חציר: לקט שירים, ומערכונים מתוך מופע יובל המאה של המושבה גדרה.
21.05 שיר לדרך
22.05 בימה ומסך — לקט קטעים מתוך מחזות מוסיקליים וסרטים
22.58 רגע של עברית
23.05 משחקי לילה

גלי צה"ל

05.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור
06.05 אוניברסיטה משודרת: בין ספרות למציאות בארץ ישראל שלפני מלחמת העולם הראשונה רב מלכוב — דמות ממשית וגלגולה הספרותי. מרצה: פרופ' נורית גוברין
06.30 פוקחים עין־מידע ומוסיקה לתחילתו של יום עם לאה עוז
06.55 פינה חמה ללבי
07.07 שבע אפס שבע — אלכס אנסקי
08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית
09.05 א־לה בוקר — עם אלי ישראלי
10.05 ארוחת 10 עם מיכל ניב
11.05 נכון לעכשיו — עם רפי רשף
13.05 קשר רדיו — מסרים רדיופונים עם אברי גלעד
13.55 יומן שירותרום
14.05 דו רה יומי — עם דובי לנץ ודני קרפל
15.05 פגישה יומית — אורלי יניב
16.05 ארבע אחר הצהריים — שעה של שירים עבריים
16.55 באופן מילולי — אבשלום קור
17.00 יומן גלי־צה"ל
18.05 מגאזין לענייני צבא ובטחון
19.05 מה יש — עם ארז טל
20.05 בלוז והלוקס עם דני קרפל
21.00 מבט לחדשות
21.30 אוניברסיטה משודרת: בין ספרות למציאות בארץ ישראל שלפני מלחמת העולם הראשונה (ש.ח.)
22.05 על הדבש ועל הכיפאק
23.05 לילה לילה — עם יואב קוטנר
23.55 שיחות חצות — עם [illegible]
00.05 ציפורי לילה קלאסיות — עם חנוך רון
02.05 לא רוצים לישון.
05.05 צלילי בוקר

רשת ג'

14.06 לי ולך — שיר וברכה
15.05 חדש, חדיש ומחודש עם שוש עטרי
16.05 מוסיקה לענין
17.05 הצגה יומית
18.06 היה היה — מצעד לועזים ישנים
20.05 עם כל הנשמה — עם משה שורר
22.05 משלנו — שירים עבריים
23.05 הלילה הוא שירים

חמישי רדיו

10.4.1986

קול המוסיקה

06.02 צלילי בוקר
07.07 בוקר טוב: תזמורת הטיילת מכוסטון — ארתור פידלר — מיצירות: שוברט, מנדלסון, בוקריני, גריג, פולקמן וטורלי
07.30 שחרית מוסיקלית — גוני צלילי: הנדל־מידקין: סונטה מס. 4: הוכהנס: ניגונו של ארונים: שוברט־ברטה: שירת האהבה — 4 קטעים.
09.30 קונצרט בוקר: הנדל־אלגר: פתיחה ברה מינור: שוסטקוביץ': סימפוניה מס. 5: שופן: קונצ'רטו מס. 2.
11.57 מגישים שיר
12.05 מאוצר הסרטיה: מיצירות בטהובן — סונטה לצ'לו ופסנתר בסול מינור: סונטה לפסנתר מס. 23 (אפסיונטה)
13.00 קונצרט צהרים: מנדלסון: רביעיה ברה מינור לפסנתר וכלי קשת: סמטנה: ולטבה: מרטינו: קומדיה דל'ארטה: ליסט: קונצ'רטו מס. 2 בלה מג'ור לפסנתר ותזמורת: סיבליוס: סימפוניה מס. 6 ברה מינור: סיבליוס: שיר אביב
15.00 מילון מוסיקלי
15.05 מפגשים מוסיקליים
16.00 אתחנתא: חני שחם־כנור / יונתן זק־פסנתר — באך: סונטה מס. 6 בסול מג'ור: מוצרט: סונטה במי במול מג'ור, ק. 380: פרטרש: רונדה: סטרווינסקי: סוויטה איטלקית
17.30 קונצרט מנחה: מילו: ארובת המלך רנה: דביסי: הפרלודים לפסנתר, וספר ראשון סטר־וינסקי: הזמיר, אופרה קצרה לפי

שוברט. (.בוקר טוב'. קול המוסיקה, 07.07)

אנדרסן: בטהובן: סימפוניה מס. 4 בסי במול מג'ור
20.05 ערב טוב: שופן: פרלודים
20.27 מגישים שיר
20.30 קונצרט מהקלטות התזמורת הסימפונית ״ים רשה״ש בשבוע ליטורגיקה 85 — מקהלת אומאבריק בכנסיית דורמיציון / יוהאנס ראהה, קונסרקטוס, אונרכט, ברד
21.10 אנתולוגיה קטנה — משירת הונגריה בת זמננו, משירת הזרם הנאו עממי. על המשוררים פרנץ יוהאס ושנדור צורי עם המשורר והמתרגם איתמר יעוז קסל (ש.ח.) בטהובן: מיסה סולמניס. בטהובן: מיסה סולמניס
22.55 מילון מוסיקלי
23.00 דור הזהב: אמנים גדולים בהקלטות הסטוריות, תכניתו של רם עברון, אוכלינאטו — תכנית ראשונה — מיצירות היממינגג, שוברט, אופנבך, באך, טוסלי ונוראר (ש.ח.)

רשת א'

07.30 היו שירים — פזמונים ישנים ואהובים
08.05 חוגה — עם בני הנדל
09.05 השיר לא תם — שירים עבריים
09.30 מפגש — מגזין לבעיות משפחה וחברה בשידור חי
10.30 רדיו קל — תכנית יומית בעברית קלה
11.05 רגע של עברית
11.10 השידור היומי לבתיה"ס הבעה ולשון: התנהגות לפוסים שונים — מסיבת יום־הולדת — מאת מלכה טפי: רקע: יחיאל קליינמן
11.30 השכלה ודעת לכל: שנות החיים הראשונות: על הזונה ועל התפתחותו של התינוק
12.05 ליבי במזרח — מבחר שירים מזרחיים אותנטיים
14.06 לכת ולבן ולכל המתעניין — תכניות לילדים: א) טוב לכתוב — עידוד המאזינים הצעירים לכתיבה יוצרת.
14.45 לילדים הגדולים: חתולקט — מבחר מתכניות חתול בשק
15.25 עוזיה אלון מספר על נוף הארץ (ש.ח.)
15.30 קתדרא — במת רדיו: ד"ר שמואל מורה — התיאטרון היהודי בעיראק
15.53 ספר חדש — סקירה
16.05 צומת המזרח־התיכון
17.12 מגישים שיר
17.20 האוניברסיטה הפתוחה: צרפ־תית למתקדמים
18.06 מינחת ערב
18.50 פרקי היום בתנ"ך
19.05 שעור בתניא
19.30 שידורים לעולים
22.05 חלומות באספמיה

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה
08.05 סעו לשלום — מנחה גדעון הוד
09.05 ביקור בית — עם רבקה מיכאלי
10.10 כל צבעי הרשת — מגזין יומי
12.10 גל פתוח — חדשות ופזמונים
14.06 יש ענין — עם גבי גזית
15.10 רגעי קסם
16.05 שירים ושעורים
17.10 יומן כלכלה
17.30 על מספרים ואנשים — מגזין המשק והחברה
18.06 יש שאלות — עם יצחק אלון
18.51 היום בספורט — היום הזה
19.35 השבוע בכנסת
20.05 שורשים — מגזין לעניני עדות ופלקלור
22.05 צמוקים ושקדים — מבחר שירים ביידיש. בעריכת משה שדלצקי והפעם: שירי אברהם רייזן במלאת 110 שנים להולדתו
22.58 רגע של עברית
23.05 בינינו לבין עצמנו — שיחות עם מאזינים בשידור חי

גלי צה"ל

05.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור
06.05 אוניברסיטה משודרת: אלברט אינשטיין — אחדות וריבוי יחסות כללית וקוסמולוגיה. מרצה: פרופ' יוסף אגסי
06.30 פוקחים עין — מידע ומוסיקה לתחילתו של יום עם מיכל ניב
07.07 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי
08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית
09.05 א־לה בוקר עם אלי ישראלי
10.05 ארוחת 10 עם מיכל ניב
11.05 נכון לעכשיו — עם דן שילון
13.05 קשר רדיו — מסרים רדיופונים עם אברי גלעד
13.55 יומן שירותרום
14.05 דו רה יומי — עם דובי לנץ ודני קרפל
15.05 פגישה יומית — עם אורלי יניב
16.05 ארבע אחר הצהריים — שעה של שירים עבריים
16.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור
17.00 יומן גלי־צה"ל
17.30 כוונת — מאגזין גלי צה"ל לעניני צבא ובטחון
17.50 יומן ספורט
18.05 שעה קלה על כלכלה — עם שמואל נחושתן
19.05 מה יש — עם ארז טל
20.05 זה קורה — מגאזין המוסיקה של גלי־צה"ל
21.00 מבט לחדשות
21.30 אוניברסיטה משודרת: אלברט אינשטיין — אחדות וריבוי (ש.ח.)
22.05 על הדבש ועל הכפאק — שירים שהחבר'ה אוהבים
23.05 לילה לילה — עם יואב קוטנר
23.55 שיחות חצות — עם יאיר לפיד
00.05 ציפורי לילה — עם רוני תורן, תכנית מוסיקלית בנימה אישית
02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה
05.05 צלילי בוקר

רשת ג'

14.06 לילה ולך — שיר וברכה
15.05 חדש, חדיש ומחודש — עם שוש עטרי
16.05 מוסיקה לענין
17.05 הצגה יומית
18.06 [illegible]
20.05 [illegible]
22.05 משלנו — שירים עבריים
23.05 הלילה הוא שירים

תשבצים

תשבץ 128

אפקי: 1. חג שנוהגים לחגוג משום נס שקרה לקהילה או למשפחה יהודית (תאריכו בד"ב אפ"י תאריך הארוע). 5. צייר ישראלי סוריאליסטי. 8. מין חמר דליק שמושי בפצצות. 9. דג תשמך. 10. צייר צרפתי. 12. ממרח מקצף ביצים. 14. מאכל סולת מרוקני. 16. שותה בלגימות גדולות. 19. נושא המריבה. 21. רעש הגלים. 22. מבטויי הנמוס.

אנכי: 1. שבטים יהודיים בחבש. 2. מושב בשרון. 3. מקום מחסה לבורחים. 4. חמר נגד מזיקי לבדים. 6. מספרי התנ"ך (כ"מ). 7. רוח סערה בארה"ב. 11. מקום מרעה. 13. הכרה בעניין (בעצם קיומו). 14. דומה לצפרדע. 15. מין דג קטן בצורת סימן שאלה הנושא את הדגיגים בפיו. 17. סבה לא מוצדקת. 18. הקטנות ערכו של דבר. 20. מין ממתק העשוי בסולית עור.

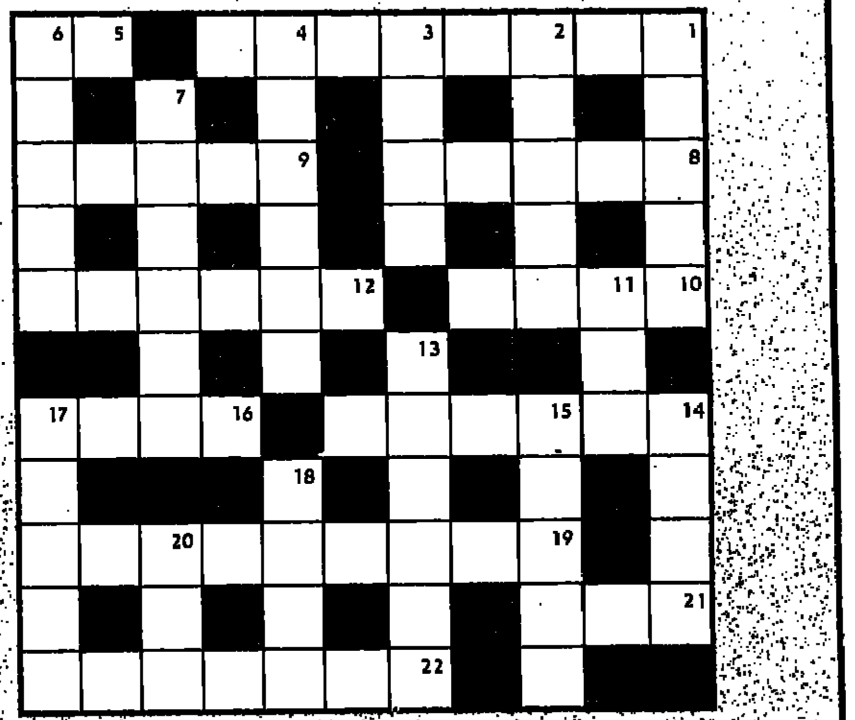

אגוזן 128

אפקי: 1. הקמים עם הממוניות שלהם הפיקו את המירב במשפחת דוד (8). 5. לא יותר מחלק מ־18 אנכי (2). 8. עדיין לא שולם להב' הטלפונים והסכום גדל (צמות) (5). 9. ימה שאוהבים לזלזל בפיות (5). 10. עליו עומד עתון (4). 12. קודם כל קולעים בספר (6). 14. רביו זר אצל גוגול (6). 16. מחו זה שייך לרבי רחמנא ליצלן (4). 19. פעלול מימי התנוקות (6,3). 21. אחרי המלחמה אפשר לזרוק אותו לאשפה (3). 22. ירידת הטמפרטורה עלולה לגרום לצרה גדולה למנהיגה החדשה (ק).

אנכי: 1. אחרי המדרגה ה־42 שלו כבר לא מתעופים (5) (כ"מ). 2. צר הקבוע: לך לשתות (5). 3. בן קו הצוף שהפך לקו מרוסק (4). 4. בה מדברים הדגים על החוף (3,3). 6. ההורים של האויל בשירו (5). 7. לא חודה ושיקר לשוב (3,3). 11. הסופר אשר חזר בקיץ (3). 13. מה מצא הכדורגלן הפולני באקינוז (6). 14. רק לחם ופרח (4) (עפ"י יואל דרום). 15. הוא ינזקק לדיאטה למרות שאין מחסור בסקס (6). 17. קרמיע פנים כשלוחצים עליו (5). 18. המשורר בן יהודה בפתח (4). 20. שם מכונים את הנחולים להיטל (3).

לצערנו, נפלו מספר טעויות בשלד התשבץ (מס' 127) בגליון האחרון. אנו מצטערים על כך, ומפרסמים כאן את הפתרונות לפי השלד המתוקן.

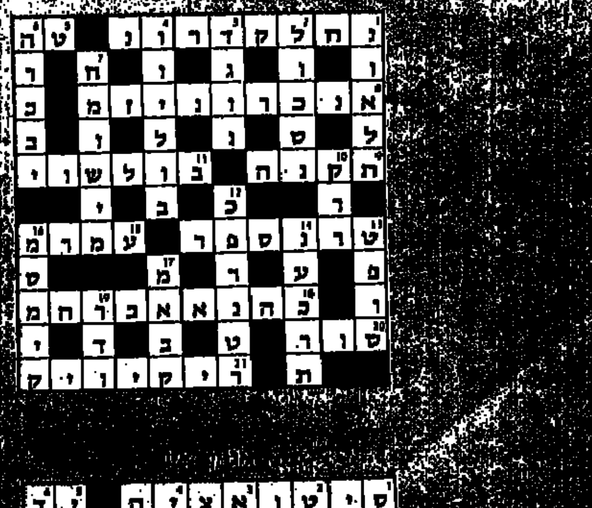

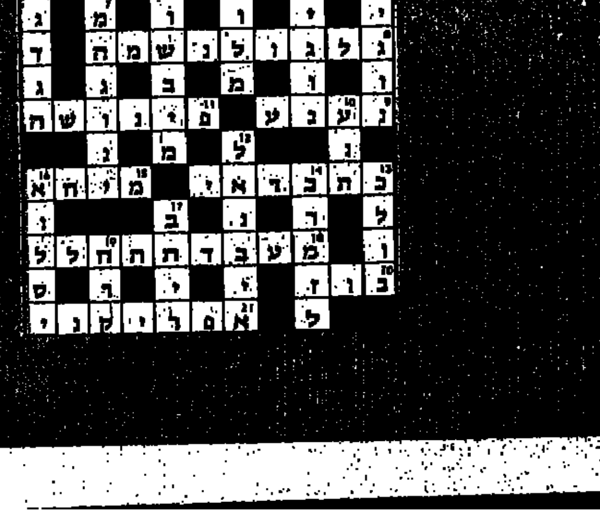

חידות

תשבץ סכומים 128

עליך לרשום בכל משבצת ריקה, ספרה מבין הספרות 1 עד 9 ועד בכלל, באופן שסכום הספרות יהיה הסכום המופיע בגוף התשבץ.

סכום הרשום מעל לאלכסון מתייחס לספרות שיש לרשום מימין לסכום וסכום הרשום מתחת לאלכסון מתייחס לספרות שיש לרשום מתחתיו.

בכל סכום, כל הספרות שונות זו מזו.

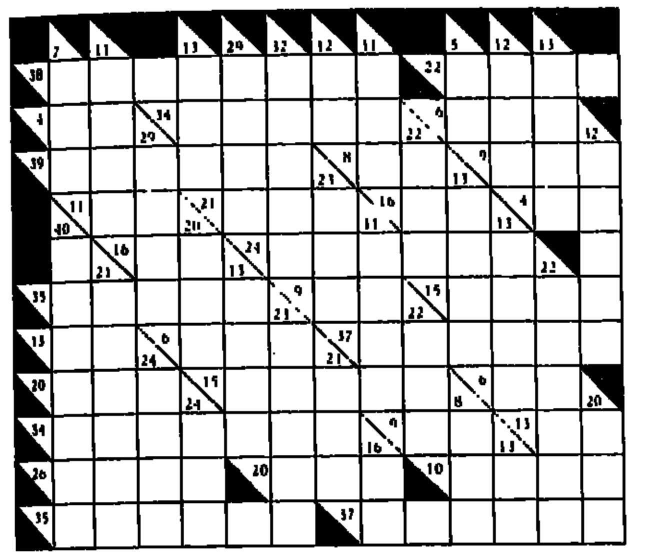

כתב סתרים 128

בפעולת החילוק הבאה הוחלפו הספרות באותיות. כל אות מייצגת ספרה אחת בלבד, אבל ספרה יכולה להיות מיוצגת על־ידי אות אחת או על־ידי שתי אותיות.

```
מחשבה | לצ
       | צור
תנו
 חזי
 נצע
  ראש
  פסל
    רה
```

עליך למצוא את ערכה של כל אות ולהציב את האותיות המתאימות בריבועים להלן, המסומנים על־ידי ספרות. אם כן תעשה, אימרה של סומרסט מוהם תקבלו.

4 3 1 3 2	2 1 5 4 7	6 7 9 2	3 1 2 8
3 8 1 7 3	3 7 5 1 7	6 3 5 7	1 8 2
			3 0 3 6

פתרון תשבץ סכומים 127: (שורה אחר שורה)

97863 ;7349812 — 9; 96785; 812; 1
72 ;3189 ;27531 — 29 ;127 ;35124
35124 ;913 ;84 — 513 ;594 ;7698
3172 ;9783 ;89 — 17259 ;3175 ;79
849 ;173 ;63124 — 283 ;75129 ;786

פתרון כתב סתרים 127:
תנצרות אסורה אף את ציד הדובים; לא בגלל האכזריות שבמעשה, אלא על שום השעשוע שהפיקו מכך הצוידים.

מתתיהו ורנה [illegible]

ברידג'

כפל מסוכן

בטרם החלטת אם להכריז או לא, אם להכפיל או לא, הרי שאחד השיקולים המרכזיים צריך להיות התועלת שיפיקו המתנגדים מהכרזתך. היד הבאה ששוחקה על ידי פריצי גורדון (שהיתה אחת השחקניות הבכירות באנגליה ושיחקה שנים רבות עם ריקסי מרקוס) הינה דוגמא לכך כיצד הכרזה והכפלת החוזה על ידי המתנגדים עוזרים לכרוז א) להמנע מלהגיע לחוזה מופרז. ב) לבצע את החוזה במקסימום היעילות.

```
            ♠ K 10 4
            ♥ AKJ10875
            ♦ 4
            ♣ 5 3
♠ ---                   ♠ QJ 8 6 2
♥ 6 4 2                 ♥ Q 9 3
♦ KQ10972               ♦ 5 3
♣ Q J 7 4               ♣ 9 8 2
            ♠ A 9 7 5 3
            ♥ ---
            ♦ A J 8 6
            ♣ A K 10 6
```

מחלק: צפון פגיעים: צפון־דרום

ההכרזה:

צפון	מזרח	דרום	מערב
1 הארט	---	1 ספייד	2 בלי שליט*
3 הארט	---	4 קלאב	---
4 ספייד	כפל	---	---

*מבקש מבן זוגו לבחור את העדיף בין סידרות הקלאב והדיאמונד.

ברור שאם מזרח אינו מכפיל היה [illegible] ממשיך את ההכרזה בדרכו לסלם, ואז [illegible] בצורות. מערב הוביל במלך דיאמונד [illegible] באלוף, המשיך במלך ואלוף קלאב וחתך קלאב [illegible] בדומם. הכרוז המשיך באלוף ומלך [illegible] כשהוא משליך שני דיאמונדים מידו, [illegible] נמוך נוסף נחתם בידו, דיאמונד [illegible] בדומם עם העשירית ספייד והמצב היה [illegible] (כשלאור ההכרזה ברור מצב הקלפים אצל המתנגדים):

```
            ♠ K
            ♥ 10 8 7 5
            ♦ ---
            ♣ ---
[illegible]             ♠ Q J 8 6 2
                        ♥ ---
                        ♦ ---
                        ♣ ---
            ♠ A 9 7 5
            ♥ ---
            ♦ ---
            ♣ 10
```

הכרוז המשיך בהארט מהדומם, מזרח [illegible] לחתוך, והחליט לחתוך [illegible] חותך מעליו באלוף וממשיך בעשירית [illegible] שנחתכה עם המלך ספייד בדומם [illegible] מהדומם, ספייד נמוך ממזרח [illegible] בתשיעית וזכה ב־11 לקיחות.

ברור שההכרזות הגרנדיוזיות של [illegible] ומערב עזרו לכרוז. ולכן, כמו [illegible] מסתבר ש[illegible] להכמה שתיקה.

[illegible]

מתבחות הקולנוע

חדש בשטח

אלני

מאז "כל אנשי נשיא" זה אופנתי שכל כתב בעיתון אמריקני ידוע כותב איזה ספר שהופך לסרט. הפעם זהו ספרו של ניק גייג, כתב ה"ניו־יורק טיימס" (ג'ון מלקוביץ'), שמספר את סיפורה של אמו האמיצה, אשת־חיל־מי־ימצא, בת יוון טהורה וחזקה, על רקע מלחמת האזרחים העקובה מדם ביוון של שנות ה־50. אלני (קייט נליגאן) היתה אשה כפרית פשוטה ובמועה, שלא עשתה עוול מימיה, אך בימי המשטר הצבאי הרגו אותה בירייה בשל עבירה מדומה. בנה האמריקני חוזר ליוון, ערש ילדותו, ובפלש־בקים הוא נזכר באם החזקה שהותירה בו רושם עמוק. פיטר ייטס ("בוליט", "המלביש") עשה כאן את "האכסודוס" של יוון; הניסיון לספר את סיפורה הטראגי של אומה במצוקה לא עלה יפה. אמנם הנוף נראה כשאול מ"זול" או "טול", אך השחקנים הבריטים, הדוברים אנגלית, נראים כשתולים בהרי הטרשים והנוף ההררי. "מסע השחקנים" של אנגלופולוס שתיאר את חוסר האונים של האזרח הקטן בעת מלחמת האזרחים ביוון היה הרבה יותר מעניין ואותנטי. ובכלל, את הקרט "אלני", שהוא אודיסאה יוונית קלאסית, היו צריכים לעשות יוונים, לא אמריקנים.

גברתי המאמן

כמו גלן פורד ב"זרע הפורענות", סידני פואטייה ב"לאדוני באהבה" ומורים רבים אחרים שנקלעו לצרות צרורות בדרכם להשליט משמעת בכיתה עוינת של תלמידים פראיים באיזה בית־ספר עירוני, נגיד בהארלם

אף שונאן לבהור: מורה כושי בכיתת לבנים. [illegible] בכיתה של פורטוריקנים וכו') – כך [illegible] את הגירסה הממוחשבת [illegible] סרטי־מורים כמאמנת בקבוצת [illegible]

יום העיון הקרוב של המכון הישראלי לקולנוע יתקיים ב־7.4 ב־9.30 בבוקר בבית לסין, ת"א, ויעסוק בקולנוע הפוליטי כאמנות חוותית. יוקרן סרטו הבלתי נשכח של ההונגרי מיקלוש יאנצו: "ללא תקווה", ולאחריו הרצאתו של ד"ר ישעיהו ניר על יצירת המופת של יאנצו שמשמעויותיו הפוליטיות אינן נופלות ממשמעויותיו האמנותיות. בסיום תוקרן קומדיה הונגרית חדשה: "אני בוגדת, אתה בוגד" – אל חשש, כאן אין שום מסרים פוליטיים אלא חייו של זוג נשוי והולל, על רקע הונגריה 85'.

מים, מים

כמעט טוב

קאסקרה היא קולוניה בריטית מנוהלת ושכוחה באיים הקאריביים עם מושל מסטול (מייקל קיין). אשתו הפאם־פאטאל דה־לה־שמאטה (ברנדה ווקארו), כומר שתיין והולל, מהפכן מזמר ושלומיאלי ועשרות ילדים זרוקים שכשמנגנים להם את ההמנון המקומי הם עושים בידיהם תנועות של שחיית־גב, כי כולם צאצאים של ניצולי ספינות טרופות. אי שכוח – רק עד שחברת נפט טקסנית מגלה שם מים מינרליים עם ניחוח לימון, וכל העולם מתחיל להתעניין בקאסקרה: צוותי טלוויזיה מיפן, חברות למים מינרליים, נשים עשירות והיסטריות שמגינות על אקולוגיה, וכל מעצ־מות העולם שגורמות לתקרית דיפלומטית קוסמופוליטית. כמובן, שקאסקרה היא המצ־אה, והסרט הוא פארסה מטורפת של הבמאי הבריטי דיק קלמנט, שאפשרה לו לצחוק על הכל ועל כולם מבלי להשאיר פרות קדושות. כבר בסיפור יש כדי לרמז שראינו הרבה סרטים מסוג זה בעבר, ואכן זה אינו סרט מקורי, ורעיון שחוק למדי, ובכל זאת זה תמיד עובד ומצליח לעשות כאב־בטן מרוב צחוק.

והספינה שטה

טוב מאוד

קבוצת אנשי אופרה מפ־ליגה בספינת־פאר בשנת 1914, ערב מלחמת העולם ה־1, אל הים האגאי כדי לפזר בים את אפרה של זמרת מהוללה, מול חופי האי בו נולדה. פרדריקו פליני הפך את המסע לאודיסאה מגוחכת, גרוטסקית, פאתטית טרגית על טיפוסים שכולם כאחד יכולים להיות רק פרי דמיונו המופלא: זמרי אופרה מפורסמים ואקצנטריים, מנצחים קפדנים, משוררים, גרופיים, מדיום ידוע, נסיך הכתר, אחותו העיוורת וצי העוזרים שלהם, עיתונאי שרלטן וגרפומן, וגם קרנף מאוהב שנוסע אתם בבטן האונייה. את שלוותם הדקדנטית של הנוסעים פוגמים ניצולים כפריים שברחו מאוסטרו־הונגריה השסועה ונאספו אל האונייה. המפגש נותן לפליני הזדמנות לומר כמה דברים על המרחק שבין החיים לאמנות. כמו יתר סרטיו, גם הנוכחי – ציני ומתוחכם, חושני פנטסטי, מטורף, ויצרי במרכיבים, וקפדני, דייקני ונזירי במהות, רווי סמלים ופאתוס, התפאורה מלאכותית במכוון, הים עשוי יריעות פלסטיק כסופות והשמש והירח זורחים בעת ובעונה אחת.

כמו ב"שמונה וחצי" זהו סרט על האמנות, וכשמורידים רובד ועוד רובד נשארת רק האמנות: אשליית החוויה הקולנועית, שהיא גם כל מה שיש (לפליני). כמו יתר סרטיו גם "הספינה השטה" הוא חגיגה מהפנטת לעיניים וקסם ללב רומנטי – כי אחרי ככלות הכל פליני הוא אולי הרומנטיקן האחרון שבין הקולנוענים.

מסע העסקים של אבא

טוב מאוד

סוף סוף סרט יוגוסלבי חדש ומרענן. הבמאי הצעיר אמיר קוסטוריצה עשה קומדיה אנושית, שמסתכלת בהומור, אירוניה דקה, סלחנות ואיפוק, על חולשות אנוש, ומתייחסת בכבוד לרגעים, קטנים כגדולים, שבחיים. העלילה מתרחשת בסארייבו של שנות ה־50, בתקופה בה התנתק טיטו מההשפעה הסטליניסטית, והסרט מסופר דרך עיניו של ילד חכם, בן שש, הצופה בפני משפחתו ובאביו שנשלח ל"חינוך מחדש" (במחנה הסגר, בשל דעותיו הפוליטיות הלא מקובלות). קוסטוריצה חושף פיסת מציאות ראליסטית, פסיפס אנושי חי, נושם וחביב של דמויות, ואף שאהבת האדם ניכרת בסרטו, אין הוא גולש לסנטימנטליות־יתר. גם המחאה הפוליטית היא מרומזת שבמרומזות.

ספיינל טאפ

טוב

רוב ריינר, הזכור לנו כראש־כרוב מהסדרה "הכל נשאר במשפחה" הוא גם במאי מוכשר שבשיתוף עם שלושה קומיקאים אמריקניים: מייקל מקיין, כריסטופר גוסט והרי שירר המופיעים גם בתפקידים הראשיים, הוא כתב קומדיה על להקת רוק־כבד בריטית בשם "ספיינל טאפ". הסרט בנוי כסרט דוקומנטרי שעושה במאי כושל על הלהקה, ולוקח קצת זמן להבין את הבדיחה ולהיכנס לראש הפרוע של יוצרי הסרט. זהו סרט שפורץ כל גבולות והיגיון, אך אין בו טיפת אלתור והוא נצמד בדייקנות לתסריט ולשחזור הביוגרפיה של הלהקה הבדויה, שהיא אב־טיפוס קלאסי ללהקות הרוק הבריטיות של שנות ה־60 שהפכו למיתוס. דרך מעמדים מצחיקים ושורה של "גגים" מראה ריינר את המגוחך והפאתטי מאחורי הקלעים של הזוהר והתהילה, אך יחסו לתקופה אוהב ואמפטי. בגלל השחזור המעולה יש הרגשה שאולי זה באמת סרט דוקומנטרי על להקה אמיתית ורק ההומור מבטל את האפשרות. זוהי גם גדולתו וכוחו של הסרט העשוי בתחכום, חכמה, אנושיות וחום, שסגולותיו הקולנועיות בולטות ושהוא גם זרוק מספיק, ועל־כן יכול להתחבב על קהל מגוון, ועד שוחר־רוק, חובבי קולנוע כי זה קולנוע טוב ומרענן, וזרוקים שאהבו סרטים כמו "בית החיות" ו"סיפור בויג'ג".

עדיין בשטח

הכבוד של פריצי – טוב מאוד
העד – (טוב מאוד)
סהרורים – (טוב מאוד)
ראן – מצוין

יעל ישראל

שחמט

קרבות ותחרויות

שלושה מנצחים בפתח תקוה

תחרות חצי הגמר לאליפות הארץ, בפתח תקוה, בה השתתפו 22 מתחרים הסתיימה כאשר יוחנן אפק, מרק קוטליאר וישראל גלפר צברו – כל אחד – 7.5 נקודות. במקום הרביעי עם – 7 נקודות סיים ניר גרינברג. קרוב לודאי שגלפר לא יוכל, מסיבות אישיות, להשתתף בגמר שיחל ביום רביעי הקרוב ביפו, ושחקן צעיר מהתחרות בפתח תקוה עשוי להצטרף במקומו אל משתתפי הגמר. עד סגירת המדור נודע גם שסגן אלוף ישראל בשחמט יהודה גרינפלד (אלוף ישראל – 1982) הודיע על השתתפותו. מחיפה נודע על עלייתו לגמר של האמן העולה מבריה"מ ולאדימיר אלתרמן. התחרות במרכז ביכורי העתים, עמדה להסתיים ביום ג' האחרון והיחיד שהעפיל ממנה לגמר, עוד טרם הסיבוב האחרון הוא נתן בירנבוים. נראה שהתמונה הכללית של 16 משתתפי הגמר תושלם רק בימים אלה – ערב הגמר – תופעה לא רצויה. באליפות הנשים – תשתתפנה האלופה הנוכחית לובה קריסטול ולנה גלו והתחרות תהיה, כנראה, הפעם בהרכב משתתפות חלש.

צמד בראש

האלופה, אס"א אוניברסיטת תל אביב, השתוותה במספר נקודותיה לבאר שבע, בראש הדרוג בליגה הלאומית, לאחר משחקי הסבוב השישי. אס"א אוניברסיטה גברה על הפועל הרצליה – 1:4; ובירנבוים – סטפק – תיקו, כגן ניצח את סבי) באר שבע ניצחה את בל"ל ת"א – 2:3; (א. גרינפלד ניצח את מרנץ, שווידלר הפסיד לז'ק) קבוצת ביכורי העתים ת"א גברה על הפועל חדרה/רמת גן – 2:3; (גלפר מהפועל זכה בנקודה ללא משחק, אפק ניצח את גלר) אס"א ירושלים הפתיעה את אס"א טכניון חיפה בתיקו 2.5:2.5 (מאנייביץ' הפסיד למנור מחיפה, פנציאס וולמן – תיקו) המפגש בין "הפועל־פלדקליין" ראשון לציון להפועל רחובות הסתיים בתיקו 2.5:2.5; (ליברזון ניצח את טבאדידאשבילי, גוטקין הפסיד לגל) הדרוג: באר שבע ואס"א אוניברסיטה – 20.5 כל קבוצה, ביכורי העתים – 15.5, חדרה / רמת גן – 15 (1), אס"א טכניון – 15, ראשון לציון – 14.5 (1) בל"ל ת"א – 14, רחובות – 13, הרצליה – 12, אס"א ירושלים – 9.

תחרות לזכר סנאי שרגאי

בקיבוץ העוגן, החלה ביום ב', תחרות לזכר סנאי שרגאי ז"ל ("מוקרש"), בהשתתפות 20 שחמטאים מישובי עמק חפר. עם המשתתפים – האחים יואל והלל אלוני ואלכסנדר כרמל. התחרות תערך לפי השיטה השוויצרית בשבעה סיבובים. את הארוע פתח, מנהל התחרות נתן יונגריים, שאמר כי בכך הוא מקיים את הבטחתו לערוך תחרות לזכר "מוקרש".

התמודדות עם רב אמן

קשה מאוד להפתיע רב אמן מקצועי ומנוסה והסיכוי להצליח בכך הוא די קטן כפי שיתברר במשחק המרתק להלן:

גמביט בודאפשט

לבן: גיאורגיו שחור: טודיאוסקס
איטליה 1985

1. ד4, פ'ו6; 2. ג4, ה5; 3. דוה5, פ'ז4; 4. פ'ו3, ר'ג5; 5. ה3, פ'ג6; 6. ר'ה2, פ'ס7; 7. פ'ג3, פ'ה5; 8. פ:ה5, פ:ה5; 9. ס'ס; צ'ה8; 10. ב3, ד6; 11. ר'ב2, צ'ה6; 12. מ'ד1, מ'ד7; 13. מה־ד5, צ'ה6; 14. צ'ד1, פ'ו4; 15. פ'ה4, פ:ה3; התקפת השחור מסוכנת מאוד, אך גיאורגיו הכין תחבולה נגדית.

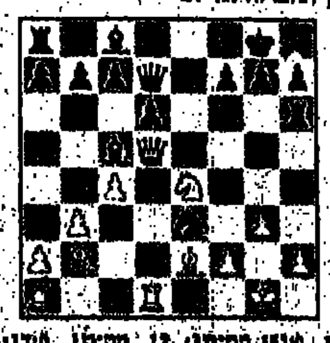

16. פ'ג3! מ'ה3; 17. מ'ה4, פ'ד3; 18. צ'ד1, ר'ז4; 19. ... ר'ה2; 19. צ'ד8+, ש'ו; 20. מ'ה4, צ'ד4, מ'ה3; 21. מ'ה3, צ'ה8; 22. צ'ה1 מסע המכריע את הקרב, לא ניתן להכות כלי בשל איומי המט. 23. ... צ'ה8; 24. מ'ה3, מ'ה3 + 25. מ'ה7 ... 26. מ'ה1, מ'ה4; 27. א3, מ'ה3; 28. מ'ה8, 29. מ'ה4; 30. צ'ה7, 31. ... 32. צ'ה8, מ'ד7; 33. ר'ה1 + צ'ה6; 34. צ'ה8 + מ'ז6; 35. פ'ה6, והשחור נכנע.

אבי אמיר

בעיות וסיומים

בעיות השבוע

שתי יצירות נוספות מתחרויות הדו־שבועון הסובייטי מציגות אלמנטים מעניינים. 5282 מדגימה את נושא באני: חילופין בין מפתחות לבין מטים (בהתעיות ובפתרון) עם שינויים טובים בהתעייה לקיונות.

ב־5283 יש וריאנטים רבים עם סגירות עצמיות לאחר מפתח טוב.

5282 א. בונדאנוב
פרס 2, "64", 1984

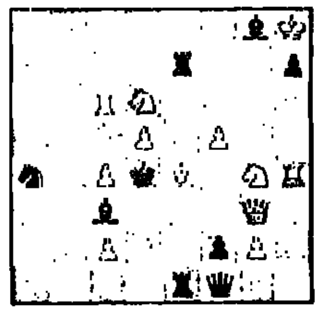

12+9 מט בשני מסעים

5283 א. גרין
פרס 2, "64", 1984

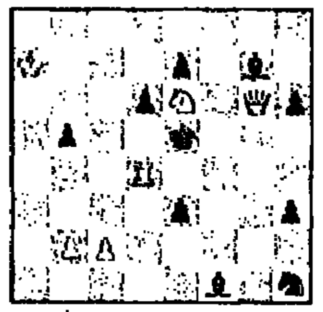

6+10 מט בשלושה מסעים

תיקו עמודתי

כנגד מגמות ההכתרה הלבנות יוצר השחור איומי־מט חריפים על השורה הראשונה, המפיקים מנגנון מרתק חשל תיקו עמודתי.

אמיליאן דוברסקו
פרס 1, "שאחי", 1983

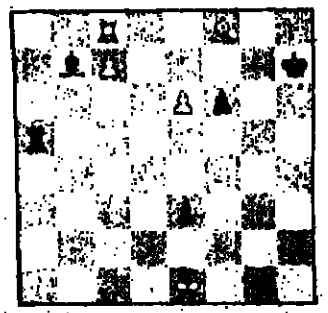

5+5 הלבן נוסע וכופה תיקו

1. צד8, ר:ו3, 2. צד1, צ:ה5, 3. צ+ז7, מ:ח8, 4. ר+ז7, מ:ח7, 5. ר:ו+8, מ:ו8, 6. צ+ז7, מ:ח8, 7. צ:ז1, צ:ד1 (ולא 7. ... צב:ב5 8. ר:ב4) 8. צ:ז1, מ:ו8, 9. צ+ז1, מ:ח7, 10. צ+ז7, מ:ח8, 11. צ:ז7, צ:ה5, 12. ר+ז7, מ:ח7, 13. ר:ו+8 תיקו על־ידי מסעים חוזרים.

אשת חיל

המיניאטורה שלפנינו היא היחידה המוכרת לנו מפרי יצירתה של גברתו המחברת היא אלופת השחמט הברזילאנית.

רות קארדוסו
"סימפוניה סקקיסטיקה" 82־1981
– ציון כבוד דביעי –

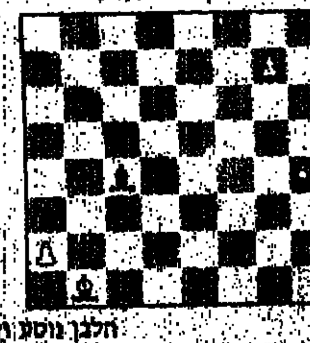

4+3 הלבן נוסע וזוכה

אין כאן כל הבריקות, אלא יותר משום תרומה לקלאסיקה של הגיזרה המגושי. 1. מ:ה1, מ:ה1, 2. מ:ו8, מ:ד2 (תוצרות: 2. ... מ:ד4, 3. ר:ה3, רו:א3, 4. ר:ה, ר:ה3, 5. מ:ו4, א2, 6. ז:ה6, א:מ, 7. מ:ה8 + (ולכן) 3. מ:ה6, מ:ג1, 4. מ:ד4, ר:ו, 5. ר:ד3, ר:א2, 6. ר:ד4, ר:ו4, 7. מ:ג2, 8. ג:ה3, א:מה, 9. מ:ה1 + מ:ג2, 10. מ:ה2 +, מ:ג1, 11. מ:ה1 +, מ:ג2, 12. מ:ה2 +, מ:ג3, 13. מ:ה3 +, מ:א4, 14. מ:ה3 +.

יוחנן אפק